

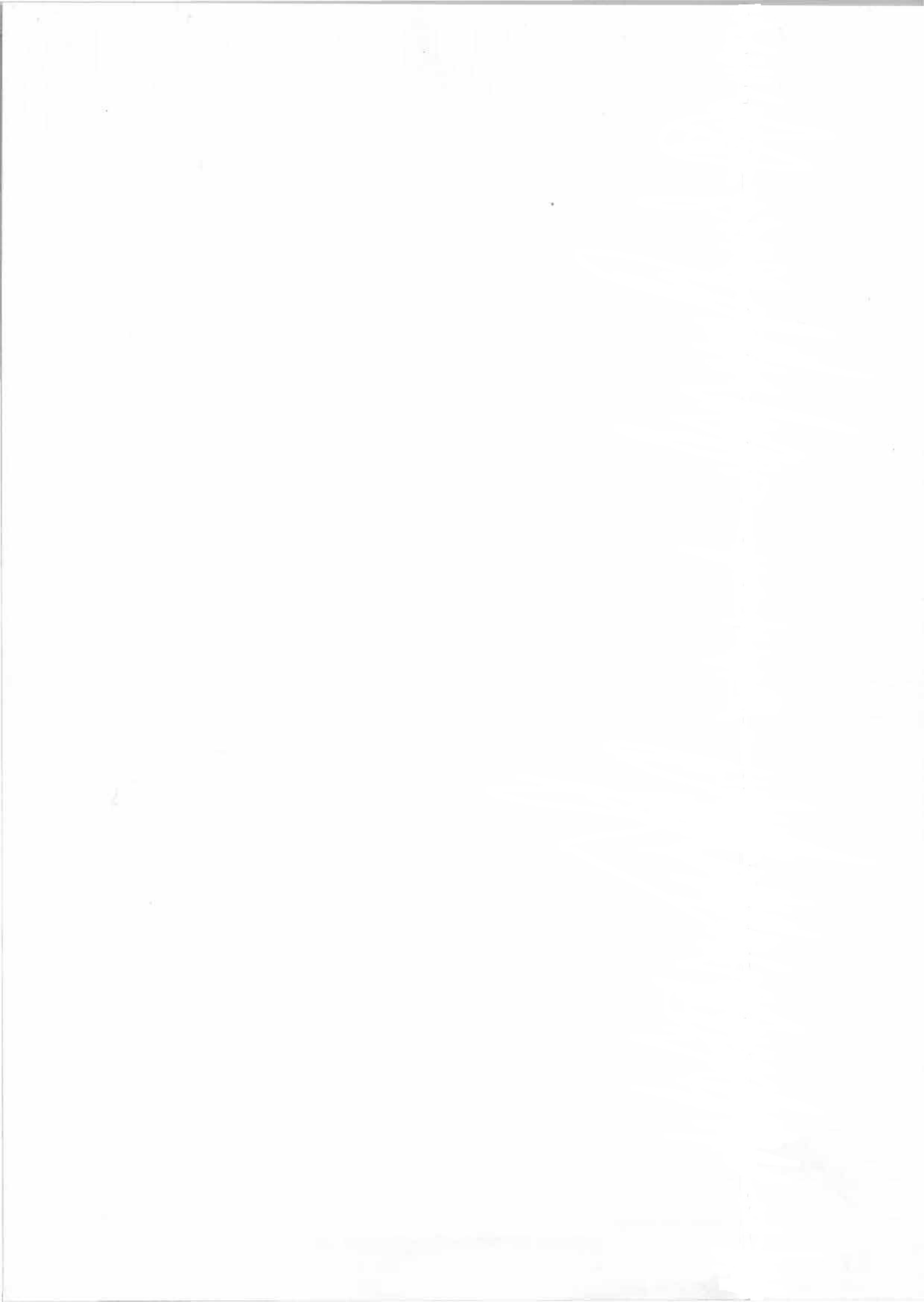

El sorgiment del sisè sentit

■ Usos i sentits del telèfon mòbil en l'adolescència i la joventut

Ricard Benito Pérez

Isaac González Balletbó

INDEX

1. Introducció	3
1.1. Metodologia	6
2. L'adquisició del telèfon mòbil	8
2.1. Els fonaments de l'anhel del mòbil en la preadolescència.....	8
2.2. L'alleujament del neguit dels pares	16
2.3. L'acceleració del pas a l'adolescència	18
2.4. El (des)control dels usos.....	20
3. El context d'ús del mòbil en l'adolescència i joventut.....	23
3.1. La institucionalització de tenir mòbil en l'adolescència	23
3.2. Els condicionants econòmics	25
3.3. Els condicionants relacionals	28
4. Els sentits de l'ús del mòbil	31
4.1. La redimensionalització del temps, de l'espai, i de la posició del subjecte	31
4.2. L' estar connectat adolescent:el sisè sentit des d'una perspectiva relacional...	39
4.3. L'estar connectat juvenil: el sisè sentit des d'una perspectiva comunicativa	43
5. El paper del Messenger en l'adolescència i la joventut.....	49
5.1. El mòbil com a complement del Messenger	49
5.2. El Messenger com a complement del mòbil	54
6. Els usos preferents dels mòbil	61
6.1. Els missatges de text (SMS)	61
6.2. Les perdudes	66
6.3. Les trucades	72
6.4. Altres usos del mòbil.....	73
7. L'ús del mòbil i els àmbits de socialització	76
7.1. El mòbil i la família	76
7.2. El mòbil i l'escola	84
8. Conclusions	90

1. Introducció

Cada innovació tecnològica que incorporem a la nostra vida quotidiana produeix transformacions en la forma en què ens organitzem. Al llarg de la història són molts els exemples de tecnologies que han modificat la nostra manera de fer i, de retruc, també la nostra manera de ser. L'automòbil, la televisió o el telèfon són exemples evidents de l'impacte social que pot tenir la tecnologia, modificant fins i tot les distàncies i els temps, si més no en la seva escala humana. La nostra naturalesa és, paradoxalment, social (ens construïm a partir d'allò que vivim durant la nostra socialització en la família, en l'escola, en l'entorn de la nostra comunitat) i tecnològica (la nostra concepció del món i de les seves possibilitats i potencialitats depèn del conjunt de gènjets tecnològics que conformen la nostra realitat donada per descomptat).

A la vegada, la tecnologia, els diferents avenços tecnològics, es veuen forçats a amollar-se als éssers humans. Filòsofs de la ciència com Bruno Latour han posat de manifest fins a quin punt la tecnologia no és quelcom que s'imposa a les comunitats humanes de manera que aquestes l'han d'acceptar passivament, sinó que la tecnologia neix condicionada per les necessitats, expectatives i usos de les persones del seu temps. Molts cops triomfa, és recollida i assumida per les persones en apropiacions que no eren previstes pels tecnòlegs, que ràpidament es veuen forçats a fer adaptacions i readaptacions en els artefactes tecnològics per adequar-los a les necessitats socials que, sense proposar-s'ho, han fet emergir.

En les darreres dècades hi ha hagut algunes tecnologies que han produït un impacte enorme sobre la societat i que estan modificant la nostra naturalesa d'éssers socio-tecnològics. En podem destacar dues: Internet i la telefonia mòbil. Aquest segon artefacte l'objecte d'anàlisi d'aquesta Recera. Internet és una tecnologia que connecta els ordinadors a través de la xarxa telefònica, i que originàriament va voler-se desenvolupar per a usos militars als Estats Units. Però la força de l'artefacte va desbordar molt ràpidament aquests usos tan restringits, i ara milions i milions de persones tenen un vincle quotidià tan intens amb Internet que els és difícil imaginar-se les seves tasques professionals, les seves relacions comercials, els seus vincles emocionals i d'amistat, o les seves pràctiques d'oci sense aquesta tecnologia.

En comparació amb Internet i les seves potencialitats, bàsicament la velocitat amb què permet fer-nos accessible informació de qualsevol mena i la interacció complexa amb qualsevol racó del món, la telefonia mòbil sembla un artefacte molt més modest. Fet i fet, i sobretot en els seus orígens, no fa altra cosa que la que ja feien la combinació de la tecnologia telefònica bàsica i un aparell que va tenir una certa incidència entre certs sectors professionals, el busca (un aparell que ens advertia que algú volia comunicar-se amb urgència amb nosaltres). Fa només 10 anys el telèfon mòbil era quelcom que gairebé no posseïa ningú, pràcticament només aquells professionals que empraven el

busca perquè les característiques de la seva feina els obligava a estar sempre localitzables (per exemple, metges). Avui en dia, 10 anys després, són pocs els que no tenen mòbil entre la població de més de 12 anys i menys de 60. Possiblement és un dels artefactes tecnològics que s'ha estès amb més celeritat.

La velocitat amb què s'ha universalitzat el seu ús i l'aparent modèstia de les innovacions que incorpora estan possiblement en l'origen de la manca d'estudis sociològics al voltant de la telefonia mòbil, sobretot d'estudis que vagin més enllà de la seva importantíssima incidència en el terreny dels negocis, de la despesa individual, o de qüestions més o menys curioses com les modificacions que produeix en els usos de la llengua escrita entre els adolescents per l'economia de signes que regeix l'enviament de missatges de text (SMS). Fins ara, sembla que l'economia i la filologia han vist en la telefonia mòbil un objecte d'estudi pertinent abans que la sociologia. I malgrat això la telefonia mòbil està provocant una considerable convulsió en l'estructura dels éssers tecnològico-socials que som, tant a nivell individual com col·lectiu, perquè té una característica que no posseeixen altres tecnologies: el telèfon mòbil és quelcom que duem incorporat, que ens acompanya (gairebé) sempre. El mòbil és un receptacle tecnològic incorporat, que fins fa poc, i encara ara, s'empra amb les funcions d'un telèfon clàssic, però amb la petita (i enorme alhora) diferència que l'individu el pot dur sempre a sobre. En els darrers anys, i cada vegada més, el telèfon mòbil va esdevenint un "receptacle" mòbil incorporat d'altres tecnologies: agenda electrònica, fotografia digital, internet, teleconferència, Mp3... Aquestes progressives incorporacions evidencien que la principal gràcia de l'invent rau precisament en que totes les altres tecnologies socials, les que permeten una comunicació i flux d'informació instantània, les pot dur l'individu a sobre.

Una de les autores que ha pensat la qüestió de la relació entre societat i tecnologia de manera més original és la Donna Haraway, autora que arriba a descriure els éssers humans emprant la metàfora dels *cyborgs*, és a dir, éssers barreja de carn i metall, només comprensibles a través de la tecnologia que duen incorporada: ulleres, rellotge de canell, roba, automòbil, ossos ortopèdics... Potser la metàfora del *cyborg*, prestada de la ciència ficció, és un xic exagerada, però si una tecnologia s'hi adequa de manera clara és la del telèfon mòbil. Fet i fet, només caldria tenir aquest artefacte incorporat dins del cos per a què la metàfora passés a ser una descripció literal.

Fins que això arribi, però, és un deure ineludible de la sociologia mirar de copsar quines són les transformacions socials que un aparell com el telèfon mòbil produeix en el teixit de relacions i normes socials que comprenen la nostra forma de viure, perquè aquest coneixement pot permetre gestionar aquests canvis de la manera menys traumàtica possible.

El mòbil (aparell a que, per la seva capacitat de fagocitació polifacètica d'altres tecnologies, cada vegada li escau menys el nom de "telèfon" acompanyant l'adjectiu "mòbil" que realment el defineix) ens permet quelcom fins ara impossible: estar connectats. Fins ara hi havia moments del dia que, en la intimitat de la nostra casa o en altres situacions, podíem connectar-nos en unes xarxes d'interacció que anaven més enllà de les capacitats dels nostres cinc sentits: a través de la televisió, mirar allò que d'altres ens ensenyen d'altres parts del món; a través del telèfon, escoltar familiars o amics a molts quilòmetres de distància; a través d'Internet, accedir a informacions i coneixements fins llavors localitzats i emmagatzemats a llocs inaccessibles, si no és viatjant. A partir de l'emergència del mòbil no cal estar en llocs físics predeterminats (asseguts davant d'una pantalla fixa, localitzables en horaris determinats a casa o a la feina) per connectar-nos; la capacitat per estar connectats a aquestes esferes relacionals "de no presència" (més enllà de les possibilitats immediates o "naturals" dels nostres sentits) és permanent, ben bé com si es tractés d'un sisè sentit del que disposem contínuament perquè sempre el podem dur enganxat al cos. Un sisè sentit consistent en aquesta possibilitat pràcticament il·limitada "d'estar connectats".

La metàfora del "sisè sentit" pot ajudar a copsar fins a quin punt la transformació que l'ús quotidià del mòbil pot comportar és profunda. Entre d'altres coses, ens pot ajudar a comprendre les dificultats que comporta ensenyar a emprar una tecnologia equiparable al descobriment d'un sisè sentit, sobretot pel que fa a la necessitat social de "desconnectar-se" en alguns moments, és a dir, de limitar-ne l'ús, d'acceptar quelcom així com moments d'incapacitació temporal.

Es pot pensar, no sense bona part de raó, que si a algú afecta especialment la tecnologia dels mòbils és a la població adolescent i jove. En tot cas, val a dir que aquest major impacte té més a veure amb el fet de la seva major plasticitat en l'incorporació de tecnologies en la seva quotidianitat (encara no fixada per anys d'ús més o menys estable) que no pas per la major dificultat d'assumir-ne un ús normativitzat. Un exemple ens pot servir per reforçar aquesta tesi: és molt més comú sentir mòbils enmig de reunions de feina o en conferències (ja sigui per part del públic o de la taula de conferenciants) que no pas enmig d'una classe de secundària obligatòria, cosa que evidencia que, ja sigui volgut o per força, si algú incorpora normes i límits en l'ús del mòbil és més la població adolescent que no pas l'adult.

Adolescents i joves són els que han encarnat amb més potència el sisè sentit, els que són més capaços d'aprofitar-ne les possibilitats tecnològiques i, per tant, els que també es poden veure més afectats per la no tinença d'aquest sisè sentit. Si per a un adult no tenir mòbil pot ser un contratemps greu per les repercussions laborals que això pot comportar (pèrdua de clients per culpa de no estar localitzable), per a un jove el contratemps tendeix a ser d'una altre índole: no estar connectat pot comportar estar fora de joc, no estar detectable en aquesta esfera "de no presència", de connexió

instantània entre individus. En aquest sentit, la pressió de tenir mòbil i “d'estar connectat” és major entre els joves, perquè no tenir-lo significa no posseir una capacitat que els altres posseeixen i que comporta unes “maneres de fer” de les quals no pots ser partícip. No tenir mòbil pot significar, en bona mesura, quedar al marge de la xarxa de relacions entre iguals del grup de companys.

És evident que la regulació de l'*estar connectat* és d'una complexitat extraordinària. El mòbil no només esdevé una mena de sisè sentit, sinó que a la vegada fa creïble una situació fictícia, però que és un dels somnis reiterats de la imaginació humana: el do de la obicuitat. Sembla possible estar en un lloc en el pla de la realitat sensible i a la vegada estar connectat a un altre lloc, en aquesta mena de pla suprasensorial d'interacció possible. Aquesta ficció de presència simultània afecta principalment aquells espais de la “realitat” que poden veure's contínuament interferits per la crida (ineludible?) del mòbil. Regular aquesta doble presència és un dels desafiaments que tot adult, adolescent, família, i altres institucions aborden sense massa pautes ni coneixements previs, i, sobretot, sense massa congruència entre les pautes normatives d'uns i altres.

Bona part de la població que empra els mòbils no està en l'edat en que es reben les pautes normatives que orienten la convivència tant en els àmbits íntims com en els públics. Llavors el sisè sentit s'incorpora (i interfereix) en les relacions interpersonals tant en un com en altre àmbit. D'altra banda, els que sí estan en edat d'aprendre aquestes pautes (infants i adolescents) són dels més pressionats a no acceptar segons quins límits en l'ús, sobretot en la mesura que d'altres adolescents (per no parlar dels propis pares) no els reben i que esdevé un signe tan evident com els canvis fisiològics de la transició de la infància a l'adolescència.

La investigació que presentem en aquestes pàgines té per objectiu analitzar les transformacions socials que el fenomen recent de la telefonia mòbil ha produït, i està produint, en l'àmbit de les relacions socials, en tant que instrument que permet estar permanentment connectat a unes esferes relacionals que van més enllà de les possibilitats immediates dels nostres sentits.

Tenint en compte que l'aparició de la telefonia mòbil ha tingut un major impacte sobre la població adolescent i juvenil, centrarem l'anàlisi en els usos que aquest sector poblacional fa del telèfon mòbil i les conseqüències que se'n deriven en les seves diferents esferes relacionals (amics, família, escola...).

1.1. Metodologia

Per tal d'abordar aquestes qüestions hem realitzat dotze grups de discussió amb adolescents, joves, pares i professors. Aquesta és una tècnica d'investigació

qualitativa que consisteix en reunir diverses persones i plantejar qüestions a debatre entre elles. En total han estat 72 les persones que han participat en els diferents grups de discussió.

El gruix dels grups de discussió s'han realitzat en dos instituts d'ensenyament secundari catalans. Per tal d'aproximar-nos a realitats socials diferents s'han buscat dos centres ubicats en entorns urbans sociodemogràficament contrastats i s'ha intentat que la composició dels grups de discussió fos diversa pel que fa a l'extracció social dels participants. El primer institut (en endavant, "institut I")¹ es troba ubicat en un municipi de l'àrea metropolitana de Barcelona de tradició industrial i amb una important presència de població immigrada d'altres punts de l'Estat als anys seixanta i setanta. El segon institut ("institut II") es troba ubicat a l'Eixample de Barcelona.

A cada institut s'han realitzat cinc grups de discussió: tres amb alumnes, un amb pares i mares dels alumnes i un amb professorat. Els grups de discussió realitzats amb alumnes han estat organitzats a diferents cursos per tal de disposar d'edats diferents; a l'"institut I" els grups de discussió corresponien a un grup-classe de 1er d'ESO, un de 4rt d'ESO i un de 2n de Batxillerat, a l'"institut II" a dos grups-classe de 3er d'ESO i a un de 2n de Batxillerat.

Al marge dels grups de discussió realitzats als dos instituts, també s'han organitzat dos amb població jove (entorn als 23 anys). Seguint la mateixa lògica que en la tria dels instituts s'han buscat dues realitats socialment contrastades. Un grup de discussió s'ha organitzat en un barri de perfil obrer d'una ciutat del Vallès Occidental ("municipi I") i la majoria de joves participants no disposaven d'estudis superiors, treballaven en ocupacions manuals i procedien de famílies amb un estatus socioeconòmic mitjà-baix. L'altre grup de discussió s'ha organitzat en un municipi de perfil residencial de l'àrea metropolitana de Barcelona ("municipi II") i la major part dels joves eren estudiants universitaris i procedien de famílies amb un estatus socioeconòmic mitjà-elevat.

¹ Per tal de garantir el principi de confidencialitat de totes les persones que han participat en els grups de discussió, els noms dels instituts, els municipis i els participants, seran anonimitzats. Al llarg del text quan ens referim a un dels dos instituts o municipis ho farem amb una numeració i quan ens referim a algun dels participants ho farem amb un nom fals. Així, tots els noms propis que aniran apareixent amb les cites literals que hem inclòs la texts corresponen a noms inventats.

2. L'adquisició del telèfon mòbil

En els darrers anys, l'edat d'adquisició del telèfon mòbil s'ha anat avançant de forma progressiva. Actualment, són pocs els nois i noies adolescents que no disposen d'un mòbil propi. Segons les dades de penetració del mòbil disponibles, ja el 2004 un 33% dels nens i nenes espanyols d'entre 8 i 13 tenen mòbil, xifra que se situava en el 70% als 13 anys (AIMC:2004). En els darrers 3 anys, és de suposar que el percentatge s'haurà vist incrementat

Recentment, una important marca de joguines i la principal companyia de telefonia mòbil a l'Estat espanyol han llençat al mercat un telèfon mòbil adreçat a la població infantil (concretament a partir dels sis anys). Es tracta d'un aparell amb un disseny adaptat, en el qual els infants tan sols han de pressionar un botó per contactar amb el pare o la mare. Però a l'espera del nivell de l'èxit que puguin assolir aquestes versions per a infants, a dia d'avui el moment en què s'adquireix el mòbil se situa durant la transició a l'adolescència. L'accés a l'escolarització secundària obligatòria (i, per tant, a l'institut) sembla marcar un punt d'inflexió en els processos de negociació entre pares i fills, de manera que es generalitza l'adquisició d'un aparell telefònic propi. Als dos IES visitats pràcticament tots els alumnes d'ESO en tenien. Què ho fa que aquest sigui l'instant en que els adolescents adquireixin el telèfon mòbil?

2.1. Els fonaments de l'anhel del mòbil en la preadolescència

En els darrers anys, el telèfon mòbil s'ha situat com un dels objectes de consum més anhelats -si no el que més- per qualsevol noi o noia que es trobi a les portes de l'adolescència. Exceptuant alguns casos, la demanda ha estat formulada un o dos anys abans d'entrar a l'institut, demanda que s'acostuma a reiterar amb insistència fins al moment en que finalment és complaguda. Però quins són els factors que expliquen que l'anhel del telèfon mòbil s'hagi situat amb tanta força en l'etapa preadolescent?

Certament, els aparells de telefonia mòbil han experimentat una gran evolució tècnica en molt poc temps, passant de ser simples receptors comunicatius a receptacles amb múltiples i variades funcionalitats tecnològiques vinculades al món de l'oci i l'entreteniment. Així, al marge de les trucades i els missatges de text, els telèfons mòbils han anat incorporant tot un seguit de prestacions que, sens dubte, configuren un objecte de consum molt llaminer per a qualsevol noi o noia d'aquesta edat (videojocs, Mp3, càmera fotogràfica, càmera de vídeo, etc.), sobretot si tenim en compte que aquestes prestacions es troben en sintonia amb les pautes de consum i oci pròpies d'aquesta etapa. En certa mesura el telèfon mòbil s'ha convertit en un nòdul que concentra i articula, de forma personalitzada, diversos dispositius i pràctiques d'allò que podríem anomenar el *consum adolescent*. Aquesta

multifuncionalitat de ben segur que ha contribuït a fer encara més atractiva aquesta tecnologia per a la població adolescent, però per si sola no explica la força amb que hi ha penetrat.

El principal valor afegit del telèfon mòbil, allò que el fa diferent d'altres objectes de consum adolescent, és que permet *estar connectat* de forma permanent amb els amics. Entre els adolescents que tenen mòbil es generen unes dinàmiques comunicatives de les quals en queden exclosos els que encara no l'han adquirit. En aquest sentit, el mòbil esdevé un element de pertinença al grup de "primera necessitat". Aquestes dues cites extretes dels grups de discussió sintetitzen el sentiment d'aquells adolescents que no disposaven de mòbil propi en el moment en que es començava a massificar entre els seus companys de classe:

Parecía que eras más amigo si tenías el móvil, porque tienes fotos tuyas... no sé.

Eva (1er ESO, institut I)

Jo veia a tots els meus amics amb els missatgets... i tu penses; "jo no tinc res perquè me n'enviïn", i tenia una mica d'enveja.

Irene (4rt ESO, institut I)

Però per als nois i noies que es troben en la preadolescència, disposar d'un mòbil propi representa quelcom més que la possibilitat d'*estar connectat* de forma continuada. El telèfon mòbil és identificat com un aparell que pertany al "món adolescent"; són els nois i noies més grans, aquells que ja s'hi han endinsat, els qui en disposen. Així, l'anhel del mòbil emergeix en el moment en què es comença a abandonar la condició d'infant i se situa com a horitzó la identitat adolescent. Ras i curt: l'adquisició d'un mòbil propi simbolitza la transició a l'etapa adolescent, el telèfon mòbil s'ha convertit en un *marcador simbòlic* del pas a l'adolescència.

La major part d'adolescents reben una resposta negativa en demanar el mòbil als seus pares per primera vegada. El principal argument: que encara són massa petits. I és que el que realment es posa en joc durant el procés de negociació entre pares i fills és el grau d'autonomia de l'infant. L'entrada en l'adolescència duu implícita l'assumpció d'uns primers marges d'autonomia respecte a les figures paterna i materna. Quan comença a fruir en l'infant la necessitat vital d'experimentar aquests canvis és quan l'adquisició del mòbil adquireix significat. A fi de comptes, el que s'està demanant als pares a través del mòbil és allò que aquest simbolitza: un major grau d'autonomia. S'és conscient que el mòbil no és objecte de consum qualsevol. La seva tinença requereix un grau de maduresa que ja es considera assolit (potser encara no s'està en disposició de fer-ne un consum absent de tutela, però sí de tenir un mòbil propi).

Pues me lo compraron hace un año, porque yo pensaba que ya era grande... y mis padres no me lo querían comprar al principio porque decían que era "pequeñillo"... Yo lo pedí un mes antes, y no me lo querían comprar... y fui un día y tampoco me lo

querían comprar, pero fui otro y ya se lo dije y me dijeron que sí, que ya podía comprármelo.

Mario (1er ESO, institut I)

La compra del mòbil simbolitza, doncs, el reconeixement per part dels pares que ja s'ha assolit el nivell de maduresa suficient per començar a assumir unes primeres parcel·les d'autonomia. En aquest sentit, l'acte d'adquisició del mòbil funciona com a *ritual de pas* a l'adolescència. En la mesura que disposar d'un mòbil propi esdevé un distintiu de l'estatut d'adolescent i els companys de classe comencen a tenir-ne, la pressió a la compra s'incrementa de forma exponencial.

Certament, la implantació exitosa de qualsevol producte comercial entre la població adolescent genera pressió al consum. Per exemple, si la major part dels companys han adquirit la videoconsola de moda o té un MP3 propi, és molt probable que se'n sol·liciti la seva compra als pares. Qualsevol producte comercial o objecte de consum que assoleixi un nivell de penetració significatiu entre aquest sector de població immediatament és anhelat per aquells que encara no l'han adquirit. De fet, aquesta és una pauta de comportament pròpia de la societat de consum -també entre la població adulta-; ningú vol quedar "desplaçat" de les novetats comercials i tecnològiques ("rezagados", Rebelarse Vende)². Ara bé, en el cas del telèfon mòbil, entre els adolescents la pressió a tenir mòbil és superior per haver-se situat com a identificador de la condició d'adolescent.

Yo lo pedí en quinto porque ya todo el mundo lo tenía, y también empecé a salir con esa edad y se lo pedí y me dijeron que no, que era pequeña y que no era responsable. Y todo el rato insistía porque mi hermana también tenía uno, y bueno... ya empecé a salir, y ya al principio de sexto me lo compraron.

Eva (1er ESO, institut I)

Ningú en vol quedar al marge. Presentar-se davant del grup sense mòbil és presentar-se encara com un "infant". Aleshores, el procés de negociació s'intensifica i el nivell d'insistència s'incrementa, fins al punt d'esdevenir una prioritat vital. La Carol, per exemple, va situar la compra del mòbil com a prioritat única i irrenunciable en l'agenda de regals dels seus pares:

C. -Yo lo pedí a principios de sexto porque veía que todos mis amigos lo tenían y me daba envidia, y mis padres no querían comprármelo porque decían que era muy

² Aquelles actituds de resistència al seguiment de la moda o a la implantació d'una tecnologia basades en posicionaments ideològics de caire anti-consumista, presents en alguns sectors de població juvenil i adulta, són pràcticament inexistentes entre la població adolescent. Aquest fet, però, no és conseqüència d'una major vulnerabilitat davant l'engranatge que fa funcionar la societat de consum; en aquesta edat encara no es disposa de la capacitat reflexiva suficient perquè flueixin aquests posicionaments i les diferències estilístiques i de gust encara són molt incipients. En conseqüència, el seguiment dels novetats de consum i tecnològiques acostuma a ser més uniforme que entre la població adulta.

pequeña, pero yo les dije que "claro, si me lo compráis así me tendréis más buscada y así no..." y al final para reyes me lo compraron.

-¿Por que razón te lo acabaron comprando?

C. -Por insistencia, porque yo decía "si no me compráis esto no me compréis nada"...

Carol (1er ESO, institut I)

Aquest exemple, malgrat pugui reflectir una situació extrema, il·lustra la transcendència que adquireix la possessió del mòbil a mesura que l'adolescent en va quedant exclòs. Com en el cas de la Carol, és habitual que els nois i noies davant la negativa dels pares recorrin, com a mecanisme de pressió, a justificacions basades en els beneficis que la seva compra pot tenir per als propis pares, com ara gaudir d'una major tranquil·litat quan surten amb els amics.

Fins aquí, hem explicat les raons de l'anhel de tenir mòbil en els nois i noies. Passem ara a analitzar algunes de les diferències existents en relació al nivell de "precocitat" amb què s'incorporen a la tecnologia mòbil. Com ja hem apuntat, la major part de preadolescents adquireixen el telèfon mòbil entorn a l'inici de l'escolarització secundària obligatòria. Ara bé, en alguns casos l'adquisició és més precoç -un o dos anys abans de finalitzar l'escolarització primària- i en d'altres es retarda fins ben entrada l'escolarització secundària. Sense que aquestes diferències ens facin perdre de vista aquells elements que són comuns en l'adquisició del telèfon mòbil, és important tenir-les presents.

En la mesura que la joventut s'ha situat en l'imaginari col·lectiu com a ideal preeminent, i que la crida a esdevenir jove afecta tant els adults com els infants³, la pressió per deixar enrere la infantesa és molt forta i precoç, i l'adquisició del mòbil és un ítem que marca simbòlicament aquest pas a l'adolescència. Ara bé, la pressió per esdevenir adolescents/joves el més aviat possible no afecta amb la mateixa intensitat a tots els infants.

Algunes famílies tendeixen a establir més entrebancs -tant explícits com implícits- en el procés educatiu per evitar aquesta progressiva reducció de la infantesa com a moment vital. En reduir-se l'anhel d'esdevenir adolescents precoçment, els infants també redueixen l'anhel de tenir mòbil. En altres casos, els infants troben menys dificultats a l'hora d'aproximar-se al món adolescent, i per tant, n'inicien abans la transició, anticipant-se així l'anhel del mòbil i la seva demanda. Aquestes diferències en els ritmes de transició a l'adolescència estan relacionades, entre altres factors, amb

³ En el cas dels infants, aquest fet s'evidencia, per exemple, amb els models de nines. Abans dels 6 o 7 anys, les nines preferides són nadons. Jugant-hi, les nenes experimenten amb el rol de mare, referent d'allò que voldran ser quan siguin grans. A partir d'aquesta edat, però, les nines passen a ser joves extremes i fashion, allò que passen a voler ser les nenes en ser grans.

les diferències de capital cultural⁴ de les famílies. Així, els infants que accedeixen amb major precocitat a l'adolescència acostumen a provenir de famílies amb un capital cultural més aviat baix, mentre que aquells que s'hi incorporen més tard habitualment provenen de famílies amb un capital cultural més elevat.

Una altre dels factors que explica les diferències en el moment d'adquisició són les diferents formes d'entendre i usar de la tecnologia mòbil entre la població adulta, atès que aquestes afecten la negociació pares-fills per la compra del mòbil. Per tant, és necessari que abans d'entrar a analitzar les diferències en els processos de negociació, ens detinguem en les diferents formes en que els adults s'apropien –es fan seva- la tecnologia mòbil.

Distingim entre quatre perfils d'usuaris del mòbil adults; *ascètics*, *pragmàtics*, *sensuals* i *hipersensuals*. Aquests perfils són fruit d'uns determinats usos i d'unes determinades actituds vers la tecnologia mòbil.

Els usuaris *ascètics* de partida. La tecnologia mòbil és percebuda com a potencialment invasiva i miren de no deixar-s'hi captivar. És per això que els usos que se'n fa són aquells que es consideren estrictament necessaris. Certament la frontera entre els usos necessaris i els prescindibles és molt relliscosa. En general, tendim a desplaçar aquesta frontera per adequar-la a la nostra conveniència, de manera que una persona que vol pensar que controla el mòbil considera estrictament necessari tot allò que en fa, més enllà que l'usí molt o poc. En tot cas, es manifesta una voluntat clara de contenir-se en l'ús del mòbil i limitar-se a aquells que es consideren funcionals; és a dir, uns *usos utilitaristes*.

La diferència entre els usuaris *ascètics* i els *pragmàtics* la trobem en el nivell de resistència davant la tecnologia mòbil. La minoria dels usuaris ascètics mostren *actituds obertes de resistència*; miren de resistir-se a la presència del telèfon mòbil. Habitualment el mòbil ha estat adquirit tardanament, quan els nivells de penetració de la tecnologia ja eren molt elevats, o les obligacions laborals o algunes circumstàncies familiars concretes han conduït a renunciar a quedar-ne al marge. Aquestes actituds s'acostumen a sustentar en posicionaments ideològics de caràcter anti-consumista – més en els joves- o anti-tecnològic –més en els adults-. És més fàcil trobar aquesta mena de perfil d'usuari entre la població amb un capital cultural elevat. En general, els

⁴ Per capital cultural entenem aquell tipus de credencials i coneixements reconeguts que ens atorguen un estatus social més elevat o menys en funció de la seva tinença. L'element més transcendent és el nivell d'estudis que es posseeix, però no és la única cosa a considerar. Els coneixements artístics i les pràctiques i coneixements relacionats amb el què podiem anomenar "excel·lència artística i cultural" també atorguen capital cultural. Tenen més capital cultural les famílies on els pares han estudiat a la Universitat, però també aquelles persones que saben fruit de la música clàssica o del jazz, o que llegeixen assajos filosòfics. Moltes vegades el capital cultural va associat a la classe social, però no sempre. Hi ha empresaris amb molts diners que no posseeixen capital cultural, i a l'inrevés, sabis amb moltes carreres amb pocs recursos econòmics.

usuaris ascètics solen associar el distanciament respecte el mòbil a una actitud distingida⁵. L'ascetisme és quelcom que diferencia el subjecte de la majoria, perquè mostra fins a quin punt s'és capaç de no deixar-se endur per les forces que ens miren de canviar, ho vulguem o no.

És significatiu que aquestes actituds hagin quedat reflectides en algun dels grups de discussió amb pares i mares, però, sobretot, en els grups de discussió realitzats amb el professorat dels dos instituts. Normalment, la tinença del mòbil s'excusa. No s'ha comprat per fruir-ne, sinó perquè no ha quedat més remei. A la vegada, se'n destaca l'ús de mínims, estrictament racional que es fa; uns usos utilitaristes de mínims.

Els usuaris *pragmàtics*, malgrat fer també un ús utilitarista del mòbil, no adopten actituds d'oberta resistència i discursos d'aversion a la tecnologia mòbil i als impactes negatius que de ben segur tindrà. En el cas dels usuaris pragmàtics, l'actitud davant la tecnologia mòbil és més neutra, la reacció no és hostil, però tampoc positiva. Aquests usuaris entenen simplement miren de no deixar-se "desbordar" pel telèfon mòbil. Miren d'aprofitar-ne els aspectes positius i fer-ne un ús el més funcional possible (trucades en situacions d'emergència, ús laboral...). El nivell de contenció final sobre el consum del mòbil és variable i, com dèiem, subjectiu, però hi ha una voluntat clara de no deixar-se seduir per la diversitat d'usos potencials del mòbil i evitar fer-ne un ús abusiu.

Els usuaris *sensuals* i els *hipersensuals*, en canvi, no se situen davant del mòbil amb desconfiança, la seva presència és naturalitzada i desproblamatitzada. Les seves maneres de rebre la nova tecnologia es *dúctil*. No es percep com a problemàtica -més enllà de l'elevada despesa que genera el seu consum abusiu-, ans al contrari, se sent una certa atracció per una tecnologia que sedueix per les moltes possibilitats que incorpora. Els usuaris sensuals i hipersensuals es deixen seduir per la tecnologia mòbil, la fan seva sense oposar-hi resistència. En aquest sentit, no mostren la precaució moral de contenir-se en els usos. A part dels usos utilitaristes, s'assumeix la tecnologia d'una manera més integral, tot fruïnt de les seves potencialitats. Es parla pel mòbil més de l'estrictament necessari; s'hi parla quan ve de gust. És el que hem anomenat un ús expressiu del mòbil. En al mesura que l'economia ho permet, s'està menys pendent de la despesa. En definitiva, es manté una relació més *sensual*⁶ amb la tecnologia mòbil.

⁵ El primer que va emprar el concepte de distinció social va ser el reconegut sociòleg francès Pierre Bourdieu (Bourdieu:1979). La distinció social és un mecanisme social a través dels quals les persones se situen jeràrquicament en relació a les altres a través dels seus gustos i preferències en el consum i en les pràctiques quotidianes. En el cas dels mòbils, la manera de relacionar-nos'hi pot ser interpretat en termes de posicionament jeràrquic davant dels que no volen, no poden o no saben emprar el mòbil de la manera en què nosaltres ho fem.

⁶ Utilitzem el mot "sensual" com a traducció del concepte "sensuality" que fa servir el reconegut sociòleg Paul Willis per referir-se a la manera en què els joves s'apropien -es "fan seves"- moltes noves formes de producció artística i culturals, tot produint formes d'ús innovadores i reinterpretacions pròpies de les possibilitats i sentits d'aitals productes i produccions (Willis: 2004).

La diferència entre els usuaris sensuais i els hipersensuais pot ser entesa com una qüestió de grau; el que separa la capacitat per contenir l'ús del mòbil de la incapacitat. Els usuaris sensuais estableixen límits en l'ús del mòbil. El principal límit és de tipus econòmic. Si els usuaris sensuais assumeixen un cert grau de contenció en l'ús del mòbil, els hipersensuais no poden o no volen contenir-se. A nivell d'usos, la principal diferència la trobem en que la minoria dels usuaris hipersensuais són els consumidors dels negocis lucratiu associats als mòbils: concursos televisius, descàrregues de música i d'imatges, etc. També són els que més usen alguns recursos especialment cars dels mòbils, com ara l'enviament de fotografies i vídeos. També solen ser els més preocupats per tenir els models més sofisticats de mòbil. En definitiva, són els que exploren aquestes possibilitats, força costoses, de la tecnologia mòbil. Entre la minoria dels usuaris hipersensuais és més fàcil trobar-hi individus amb un baix nivell de capital cultural –sobretot si tenen prou ingressos com per poder-se permetre aquesta mena de relació amb la tecnologia mòbil-. Els usuaris hipersensuais acostumen a no tenir un discurs massa elaborat sobre el telèfon mòbil –la seva maldat o bondat, els efectes socials de la seva extensió, etc.-. En canvi, solen ser un col·lectiu especialment sensible als reclams publicitaris i a la cerca de diferenciació a través de l'obtenció de mòbils sofisticats.

A continuació presentem un esquema que sintetitza les característiques dels quatre perfils d'usuaris que acabem de descriure, als quals anirem fent referència al llarg del text.

<i>Utilitaristes</i>	<i>Resistents</i>	<i>Distinció en l'ús de mínims</i>	<i>Ascètics</i>
	<i>No resistents</i>	<i>Contenció prudent dels usos</i>	<i>Pragmàtics</i>
<i>Expressius</i>	<i>Positives (continguda)</i>	<i>Fruïció del potencial del mòbil</i>	<i>Sensuais</i>
	<i>Positives (no continguda)</i>	<i>Distinció en usos i consums avantguardistes (i/o apropiació irreflexiva de la tecnologia)</i>	<i>Hipersensuais</i>

Certament, les actituds que els infants i adolescents tenen vers el consum i la tecnologia acostumen a reflectir les dels seus pares. Per tant, les diferents actituds cap a la tecnologia mòbil també prenen forma entre la població adolescent, si bé amb menor intensitat que entre la població adulta. Entre els adolescents el mòbil té un significat particular (tant com a factor d'inclusió relacional com a marcador simbòlic a l'adolescència). D'altra banda, les actituds més resistents també tenen un component discursiu ideològic que els adolescents encara no són capaços d'elaborar. Tot i així,

malgrat tractar-se de situacions minoritàries, sí que s'han detectat algunes actituds de distanciament entre aquells adolescents que han adquirit el mòbil més tardanament, o fins i tot alguns que s'hi "resisteixen" (val a dir, però, que aquestes actituds són més presents en els discursos de la població adulta que entre la població adolescent o juvenil). És el cas, per exemple del fill de la Magda, de 13 anys (2n d'ESO), que es resisteix a tenir mòbil malgrat que pràcticament tots els seus amics i companys de classe en tenen. Així ho explica la seva mare (que només fa tres mesos que té mòbil);

Diu que no el necessita. Però es que és una mica repelent, entre cometes. Molt assenyat, molt gran. És en plan; "és una joguina, i en puc prescindir totalment"

Magda (pares, institut II)

Val a dir que l'opció de no tenir mòbil com a acte voluntari de renúncia esdevé cada vegada més minoritari. La pressió de la universalització de la tecnologia ho fa una opció cada vegada més inviable, amb majors costos. Com hem comentat, la universalització entre els adolescents ho fa encara més difícil, atès que la pressió del grup d'amics és especialment accentuada, i la ideologització de la resistència al mòbil, massa incipient. Per tant, és més fàcil trobar aquesta resistència entre els joves que entre els adolescents. La cita següent n'exemplifica el cas:

Jo no tenia la necessitat. I segueixo pensant que no la tinc. El que passa és que sí que entenc molt la necessitat dels altres, per aquesta sèrie de coses, de trobar-me. I com que ja tothom planifica d'aquesta manera... és a dir, fa uns anys, el cap de colla si havia de quedar amb els mitjans de comunicació el trucaven una setmana abans: "la setmana vinent, tal dia, et volem entrevistar". Actualment l'estan trucant el dia abans i improvisen... i el fet que jo no tingués mòbil havia provocat, per exemple, que no tinguéssim entrevistes a la ràdio...

Gerard (joves, municipi II)

Però les lògiques adultes d'aproximació al mòbil es reflecteixen en els processos de negociació pares-fills per a l'adquisició del mòbil.

Aquells pares amb una actitud més resistent a la tecnologia mòbil, acostumen a mostrar-se més intransigents en el procés de negociació. La fermesa davant la demanda dels fills és superior, i els processos de negociació acostumen a allargar-se en el temps. La tecnologia mòbil ja és vista amb recel per la seva capacitat de distorsió del comportament adult (especialment per la dependència que genera), distorsió que es percep com a potencialment superior per a un preadolescent, atès que encara no disposa del grau de maduresa suficient per a l'exercici de l'autocontrol que exigeix l'ús racional de la tecnologia mòbil. Així, els processos de negociació per la compra del mòbil acostumen a ser més llargs, com a conseqüència d'un posicionament més rígid d'oposició a la tinença adolescent del mòbil. En alguns casos, abans d'accedir a la compra es permet a l'adolescent fer un ús esporàdic del mòbil patern o matern per tal que la incorporació a la tecnologia sigui més progressiva.

Per contra, entre els adults amb actituds més positives envers el mòbil acostuma a ser més breu. És habitual que els pares inicialment s'hi oposin, però el nivell de rigidesa davant la pressió a la compra acostuma a ser inferior. Així, en alguns casos, mentre els pares s'oposen a la compra acaba intercedint la figura d'un germà o germana gran, o algun altre familiar, per satisfer la demanda del mòbil. Vegem-ne un exemple:

A. -Yo les pedí el móvil a mis padres cuando acabé sexto, y me dijeron que era muy pequeño. Me dice: "como mucho te esperas a reyes y te lo compramos". Luego llegó semana santa, y fui con mi hermano mayor y me dice: "¿tu que notas has sacado?", y yo: "pues he sacado buenas notas", y dice: "ven que te voy a comprar un móvil".

¿Y tus padres que dijeron?

A. -Nada, pues ya que no me lo compraban ellos, me lo compró mi hermano... y me dijeron que estaba bien porque como ya empezaba a salir con amigos, ir al cine y cosas así... y "así te localizamos".

Antonio (1er ESO, institut I)

Molt sovint els germans grans se situen com a referents d'autoritat familiar que actuen paral·lelament a les figures paterna i materna. Són aquestes situacions en que altres figures de la pròpia família tenen més marge de maniobra per incidir sobre l'educació de l'infant, gràcies a la tolerància dels propis pares. Així, el germà o algun altre parent en algunes famílies tenen potestat per regalar un telèfon mòbil sense el consentiment o la consulta als pares. D'aquesta forma, la capacitat de control dels pares sobre la incorporació de l'infant a la tecnologia mòbil és inferior.

En resum, els dos factors que marquen les diferències en la incorporació adolescent a la tecnologia mòbil són la prolongació/reducció de la infantesa i la rigidesa en el procés de negociació. Aquells nois i noies que adquireixen el mòbil més precoçment acostumen a provenir de famílies amb menys capital cultural (demanda més precoç i procés de negociació més curt), mentre que aquells que l'acaben adquirint més tard provenen de famílies amb un capital cultural elevat (la demanda es formula més tard i el procés de negociació és més llarg). Tot i així, tant rellevant és tenir presents aquestes diferències en el procés d'adquisició, com el fet que aquestes siguin inferiors a les que tenen lloc en altres etapes; les dues lògiques de recepció del mòbil apuntades són molt més accentuades entre la població juvenil i adulta que no pas entre la població adolescent.

2.2. L'alleujament del neguit dels pares

Com apuntàvem anteriorment, la força de l'anhel del telèfon mòbil en l'etapa preadolescent rau, principalment, en la seva significació en tant que factor d'inclusió relacional i d'edificació de la identitat adolescent. Ara bé, si el mòbil s'ha situat en l'"imaginari adolescent" amb tanta celeritat és també gràcies a que els pares han vist

en el mòbil una oportunitat per gestionar de forma menys traumàtica el pas a l'adolescència dels seus fills.

Com apuntàvem anteriorment, l'adquisició del mòbil està estretament vinculada a l'assumpció dels primers marges d'autonomia de l'adolescent. El període d'incorporació massiva a la tecnologia mòbil coincideix amb el període en que els nois i noies preadolescents comencen a disposar d'uns primers espais d'oci autònoms, fora del control directe dels pares; bàsicament quedades amb els amics a les tardes o en cap de setmana. És a partir d'aquestes primeres sortides que els pares veuen en el mòbil un eina que els pot ser de gran utilitat i comencen a plantejar-se la seva compra.

El *raonament manifest* –aquell que s'explicita- és que la seva compra pot afavorir una major seguretat en aquests primers passos d'autonomia del fill o filla. El mòbil pot ser un factor de tranquil·litat per a l'adolescent quan es trobi fora del control dels seus pares, podent-s'hi comunicar davant de qualsevol adversitat. Així ho explicava una mare en el decurs d'un dels grups de discussió:

Sí bueno, él también desde 1º de la ESO o quizás antes quería el móvil y tal, pero nosotros considerábamos que no tenía necesidad porque al principio si salía de casa salía con nosotros, porque todavía no tenía edad de salir con amigos y tal, entonces no tenía ninguna necesidad: si estaba en el cole estaba localizado, y si salía estaba con nosotros. Entonces empezó a salir algún día con los amigos y tal, entonces si que consideramos que... más por seguridad para él... una emergencia, un imprevisto que le surgiera, para que tenga siempre un recurso para avisarte "estoy en tal sitio" o "me ha pasado esto".

Lina (pares, institut I)

Però el *raonament latent* –aquell implícit al discurs, aquell que no es manifesta- és que el mòbil permet als pares gestionar aquesta transició de forma menys traumàtica. Davant les primers demandes d'autonomia dels seus fills, el mòbil és vist com un instrument que pot ajudar-los a digerir amb major "tranquil·litat" aquests primers passos que, sens dubte, generen un important neguit. La possibilitat que ofereix el mòbil de tenir el fill localitzable i "controlat" en aquests instants és percebuda d'un gran valor d'ús per la major part dels pares que s'enfronten a aquesta situació. Paradoxalment, són els pares els qui acaben tenint la necessitat "instrumental" que el seu fill o filla disposi d'un mòbil. Així ho demostra el fet que alguns alumnes entrevistats no van arribar a formular la demanda perquè els pares se'ls van avançar en començar a fer les primeres sortides.

Jo no el vaig demanar, a mi me'l van comprar perquè vaig començar a sortir i els meus pares em volien tenir més vigilada. I aleshores, quan vaig començar a sortir i a quedar amb la gent... els meus pares veien que qualsevol cosa que passés o algo... doncs per trucar o així.

Lucía (1er ESO, institut I)

Per tant, la *condició de necessitat* que els pares atribueixen als fills (dotar-los d'una major seguretat), realment és una condició de necessitat pròpia, com queda palès en aquesta cita:

Jo sempre que estic fora, en un lloc que no em puguin trobar o el que sigui, si no porto el mòbil ho passo malament. Però només pels meus fills. Per exemple, l'altre dia vaig estar tota la tarda, que vaig anar al Decathlon i tal, i si jo no porto el mòbil... però només per ells, eh, només per ells. O quan el meu fill surt una nit, llavors si que em deixo el mòbil a la tauleta, perquè ell te més memoritzat el mòbil que no el fix. Llavors quan ell surt o no estan a casa, o jo no estic localitzable, si no porto el mòbil sí que em fa cosa. Però només per ells, per la gent no, eh. Perquè només de pensar que em necessitin i no em trobin... buf.

Fina (pares, institut I)

És aquesta mare qui té la necessitat d'estar en connexió permanent amb els seus fills. És ella qui té una necessitat real que els seus fills tinguin mòbil atesa la tranquil·litat que li aporta davant els "perills" implícits al pas a l'adolescència. En aquesta altra cita, una mare explica perquè es varen oposar inicialment a la demanda dels seus fills; no en tenien necessitat.

A nosotros nos empezaron a pedir el móvil cuando estaban en el colegio, en quinto o por ahí, porque todos tenían móvil, todos tenían móvil y ellos tenían que tener. Entonces, no se lo compramos porque considerábamos que no era necesario: cuando estaban en el colegio estaban controlados, si nos tenían que llamar en el colegio hay teléfono, y realmente en el colegio están bajo la tutela de los profesores. Después ellos hacían música, "¿cuando estas en la escuela de música verdad que hay teléfono? Si te pasa algo me llaman", por lo tanto no tenían ninguna necesidad. Entonces ellos no salían todavía... es que no tenían ninguna necesidad de teléfono.

Rocío (pares, institut I)

Qui realment no en tenia necessitat eren els pares. La *percepció de necessitat* que aquí s'explicita emergirà quan els fills comencin a sortir, és a dir, quan siguin els pares els qui necessitin tenir localitzables els seus fills durant aquestes primeres parcel·les d'autonomia. Percepció de necessitat que, d'altra banda, com hem anat veient, és d'ordre radicalment diferent a la percepció de necessitat dels adolescents. Ara bé, malgrat no formar part dels factors que motiven l'anhel del mòbil, han estat constants les referències entre els adolescents a l'ús partidista que fan de la qüestió de la seguretat com a mecanisme de pressió –i xantatge emocional– als pares per tal que accedeixin a la compra del mòbil.

2.3. L'acceleració del pas a l'adolescència

Quins són els efectes efectes que té la irrupció del telèfon mòbil en la gestió de la transició a l'adolescència? Quan un noi o noia s'endinsa en l'etapa adolescent s'enceta

un procés de negociació pares- fills entorn a l'assumpció dels primers marges d'autonomia. Lògicament, els fills miren d'eixamplar al màxim possible el seu camp d'autonomia mentre els pares, al seu torn, miren d'establir-ne els límits adequats i mantenir el control d'un *timing* que vagi dotant-lo de l'autonomia escaient a cada edat. La punta de llança d'aquesta negociació són, sens dubte, els horaris de tornada a casa. L'estira i arronsa en aquesta etapa pivota entorn a les quedades amb els amics: principalment dies i horaris en els que es pot "sortir" (tardes entre setmana, tardes en cap de setmana, nits...) i pràctiques d'oci realitzables (cinema, bars, discoteques...). La penetració del telèfon mòbil entre la població adolescent ha generat una major flexibilització dels límits fixats pels pares als seus marges d'autonomia.

Per una banda, els pares se senten més "segurs" i tenen una major percepció de control quan els seus fills surten amb els amics tenint mòbil que no pas quan no en tenen. Per l'altra, els fills aprofiten aquesta avinentesa per allargar els temps de tornada a casa. El resultat és una menor rigidesa en els horaris de tornada; o bé passen a ser purament orientatius o bé són susceptibles de canvis d'última hora, gràcies al fet que el mòbil permet localitzar els fills en qualsevol moment. En aquest sentit la major part dels alumnes entrevistats reconeixen que utilitzen el mòbil per allargar l'hora de tornada a casa, trucant o enviant un SMS per comunicar que encara no han acabat l'activitat en qüestió o que els amics tornen a casa seva més tard. Així ho expressaven aquests alumnes de 4rt d'ESO:

C. -Jo estava amb els amics i allò que em volia quedar una mica més i els hi vaig dir [als pares] "em podeu deixar mitja hora més?", em van dir que sí i ja està.

Amb un sms?

C. -Sí. Sempre que escric li poso; "em deixes fins a les nou i mitja?" i em posa "bueno".

I. -Jo li vaig fer una perduda a la meva mare, em va trucar ella i li vaig dir "queestic aquí que vull sopar amb uns amics i tal, que si no t'importa arribo més tard", "bueno vale venga, a quina hora arribaràs?", "a aquesta", "vale".

N. -A vegades t'ho estàs passant bé i arriba l'hora d'arribar i envies un missatge dient "arribaré una mica més tard" "vaig cap allà".

J. -Jo sempre que haig d'arribar tard; "ei, que ara vinc, que se m'ha fet una mica tard, que no us preocupeu", i ja està.

Clelia, Irene, Nico i Jenifer (4rt ESO, institut I)

El David, un alumne de 2n de batxillerat, a propòsit d'aquesta qüestió feia la següent reflexió entorn a la irrupció del telèfon mòbil:

Yo pienso que ahora estoy menos controlado, porque sin móvil los padres tienden a tener unas medidas de control digamos: "llega a tal hora", "si tal, cual"... ahora, como hay móvil y te pueden tener localizado en cualquier momento, te dejan mas libertad.

David (2n batxillerat, institut I)

La Cristina, també alumna de 2n de batxillerat, s'expressava en la mateixa direcció:

A mi em fa sentir més lliure, el mòbil. "A quina hora arribaràs?" , "bueno, ja trucaré", saps?

Cristina (2n batxillerat, institut II)

Val a dir que els pares i mares participants en els grups de discussió s'han mostrat plenament conscients que els seus fills utilitzen el mòbil com a recurs per modificar els límits horaris:

La meua filla també el fa servir per gestionar quarts d'hora. Però ella fa això de fer una perduda a casa, que vol dir "mare truca".

Montse (pares, institut II)

De fet, en alguns casos són els propis pares els qui obren aquesta possibilitat als fills gràcies la tranquil·litat que els proporciona el mòbil ("si has d'arribar més tard, avisa'ns").

A mi el mòbil m'és molt útil per això, no per controlar-los, cuidado, no, per estar tranquil·la, perquè si es retrassen o el que sigui t'envien un missatge, o et fan una perduda, o "mama, llámame", "mama, que me quedo un poco mas"...això és el més útil per a mi del mòbil.

Fina (pares, institut I)

Així doncs, en ocasions es tracta d'una picaresca més o menys consentida, en d'altres és una convenció establerta entre pares i fills. Sigui com sigui, aquest (re)ajustament en el control de les sortides i quedades és un factor que contribueix a flexibilitzar-ne els límits.

El que acaba generant aquesta flexibilitat és una acceleració del ritme d'assumpció dels espais d'autonomia i, per tant, l'assoliment amb major antelació del grau d'autonomia propi de l'adolescència. El ritme de negociació entre pares i fills que esmentàvem anteriorment s'accelera i s'avança el moment en que s'adquireix aquesta primera autonomia respecte als pares. Ara bé, al mateix temps, el *llindar d'autonomia* al que pot aspirar l'adolescent es veu reduït de forma considerable, atès que les figures paterna i materna passen a ser omnipresents. En la mesura que la tinença del mòbil permet estar connectat *full-time* als amics, també ofereix la possibilitat que el vincle entre pares i fills passi a ser indefinit, sense interrupcions. Per tant, la presència del mòbil alhora que facilita l'assumpció d'autonomia de l'adolescent, dificulta els processos de "trencament" amb el pare i la mare inherents al camí cap a la independència pròpia del món adult.

2.4. El (des)control dels usos

Una vegada adquirit el telèfon mòbil, els pares es troben amb algunes dificultats a l'hora de fixar els límits en el seu ús. La primera; el desconeixement de la tecnologia. La seva ràpida implementació i constant evolució dificulta el coneixement que els pares tenen de les diferents prestacions que ofereixen els aparells de telefonia mòbil. Mentre ells acostumen a fer-ne un ús més "primari" –trucar i rebre trucades- els seus fills disposen de les habilitats necessàries per fer anar fins a la darrera aplicació (elaboració de vídeos, descàrregues de melodies, traspàs de fotografies...). Aquí els pares parteixen en una clara situació de desavantatge.

Una altra de les dificultats és el desconeixement dels *usos adolescents* del telèfon mòbil. La distància generacional dificulta la comprensió d'uns codis comunicatius que no són compartits; el significat de les trucades perdudes, els *emoticons*⁷ i les abreviatures dels missatges de text... Davant les dificultats per descodificar aquests codis comunicatius es fa difícil establir-ne uns límits clars en el seu ús.

Però la major dificultat amb la que es troben els pares per controlar els usos del mòbil és la pròpia incapacitat per fer-ne un ús racional. En el decurs del treball de camps realitzat ha quedat palès que el consum abusiu del telèfon mòbil és més propi de la població adulta que no pas dels joves o adolescents. La major part de pares i mares (també aquells que manifesten una actitud més distanciada respecte a la tecnologia mòbil) reconeixen que el consum que en fan supera amb escreix aquell que seria desitjable. En aquest sentit, és generalitzada la sensació de sentir-se "superat" per un tecnologia difícil de controlar (alguns fins i tot s'hi declaren "enganxats"). Així s'expressava un dels pares participants en els grups de discussió:

És heroïna pura, heroïna pura... T'enganxes al mòbil... De veritat, t'enganxes molt... Cada dia que passa, per qualsevol tonteria truques. Que abans no trucaves. Dius, "truco i ja està". Després veus la factura i és tremendo...

Pere (Pares, institut II)

L'assumpció d'aquestes dificultats per fer un consum "racional" del mòbil (viscudes en primera persona) acaben focalitzant el control dels usos en la contenció de la despesa. Majoritàriament els pares fixen un import màxim de consum en trucades i SMS mensual (en la majoria de casos el consum del mòbil és finançat directament pels pares). De fet, una de les opcions més recurrents per tal d'establir aquest límit és la compra d'un telèfon mòbil de targeta⁸. Davant la manca de capacitat per controlar

⁷ Trobareu la definició del que és un *emotícol* a la pàgina 61.

⁸ Els mòbils amb targeta prepagament es diferencien dels mòbils amb contracte quant a les condicions de pagament d'uns i altres. Els mòbils de targeta prepagament necessiten que l'usuari en carregui prèviament diners per poder-los emprar. Les targetes són moneders que carregues amb els diners que hi vols gastar. Quan tens la targeta a 0, els has de recarregar. En canvi, els telèfons amb contracte permeten gastar-hi tant com vulguis, atès que el que gastes es va descomptant del compte corrent a què tens vinculat el mòbil. Les targetes prepagament permeten controlar més la despesa en els adolescents, perquè els pares poden carregar el mòbil en el moment que volen i amb la quantitat que volen. Tot i així, hi ha sistemes de

altres usos del telèfon mòbil, els esforços per establir límits es concentren en aquest punt, límits on els pares miren de mostrar-se rígids i inflexibles.

Le hacemos una recarga de 10 euros al mes. Hay meses que le dura un poco mas y meses que le dura un poco menos, él va controlando, pero bueno, se aguanta. Él te va diciendo "no tengo saldo, no tengo saldo", pero si son 10 euros al mes, son 10 euros al mes y punto. Y no se recarga antes porque no, porque hay un tope y se acabó. Y para lo que tienen que hacer... si queda con los amigos de clase y luego se tienen que hacer la llamadita para quedar, pues hombre "quedar en clase"...

Lina (pares, institut I)

Aquesta rigidesa en els límits de despesa, però, també acostuma a tenir algunes esclatxes. És el cas, per exemple, d'aquells casos –força habituals- en les quals la despesa disponible s'ha consumit abans que acabi el mes. Aleshores, davant d'aquelles situacions que més neguitegen els pares, el límit de despesa és ampliat per tal que els fills puguin trucar en cas d'emergència. Aquesta és la continuació de la cita anterior:

L. - Ahora, si tiene que salir y no tiene saldo sí que lo cargo.

F. -Ahí está. Ahí te pillan.

L. -Claro, si tiene que salir a un sitio determinado, entonces sí que...

R. -Eso es una táctica; "voy pero no tengo saldo, que lo sepas", entonces piensas; "se lo cargo, porque si pasa algo..."

L. -A ver, si están por aquí yo no le cargo el teléfono, le llamo yo y se donde está, pero si sale fuera, entonces sí, para mas tranquilidad, porque puede pasarle cualquier cosa en cualquier momento.

Lina, Fina i Rocío (pares, institut I)

La imposició d'un límit mensual de despesa és el mecanisme de control més freqüent, però en alguns casos els pares deixen el consum del mòbil sota la responsabilitat dels seus fills. Se'n fa un seguiment estricte, però no s'estableix un límit clar. Però s'opti per una o altre opció, l'ús abusiu del telèfon mòbil és associat a l'excés de despesa, focalitzant-se el control normatiu sobre el consum i quedant lliures de regulació altres aspectes importants de la tecnologia. És el cas, per exemple, de la desconexió del telèfon mòbil. En alguns casos cal apagar-lo a l'hora dels àpats o a la nit, però en termes generals els temps de connexió al mòbil en l'àmbit familiar queden força desregulats. També són pocs els pares que prohibeixen als seu fills dur el mòbil a l'institut, com a conseqüència de la pròpia necessitat d'estar-hi en permanent connexió i la percepció que es tracta d'una renúncia difícil d'imposar als fills. Se'ls acostuma a demanar, això sí, que el mantinguin apagat o silenciats mentre es troben a classe.

contracte que també permeten controlar la despesa –per exemple, limitant el màxim de despesa mensual permesa.

3. El context d'ús del mòbil en l'adolescència i joventut

En aquest capítol mirem d'aproximar-nos a tres elements contextuals clau que ens ajuden a comprendre la manera en què joves i adolescents és fan seva la tecnologia mòbil, i també a comprendre les diferències en aquesta apropiació. En primer lloc, aprofundirem en les conseqüències del fet que joves i adolescents adquireixen el mòbil en un moment històric diferent: en el cas dels adolescents, tenir mòbil ja és quelcom que es dona per descomptat, mentre que entre els joves ni tenir-lo ara, ni haver-lo tingut durant l'adolescència, era una cosa tan evident i universal. En segon lloc, farem una mirada a la situació de disponibilitat econòmica d'adolescents i joves, i com afecta el pressupost en mòbil. En tercer lloc, ens aproximarem a les característiques del tram relacional d'adolescents i joves.

3.1. La institucionalització de tenir mòbil en l'adolescència

La tecnologia mòbil va néixer fa poc i el seu ús s'ha estès i universalitzat com cap altra tecnologia. Això fa que la manera en què se'n fa ús estigui encara en fase de negociació, a partir d'una gairebé infinita quantitat d'estires i arronses entre els diferents usuaris, entre els usuaris i la indústria, etc. que, per acabar-ho d'adobar, es redefineix a partir de les noves possibilitats tecnològiques que el mòbil integra contínuament. No és estrany que entre aquesta magma d'interessos, relacions i novetats costi trobar pautes d'ús que es van establint —el que els sociòlegs anomenem *procés d'institucionalització*—. Però, en diferents aspectes, aquest procés s'està produint.

Com hem vist en el capítol precedent, avui dia el procés d'adquisició de mòbil comença a tenir unes pautes clares i comunes, més enllà de l'heterogeneïtat de situacions diferents en què els adolescents negocien o bé es troben que tenen mòbil. En la majoria de casos el mòbil s'adquireix més o menys quan es comença l'ESO. A partir del primer curs, la tinença de mòbil deixa de ser cosa d'infants que l'han adquirit precoçment per ser la norma majoritària. El fet de ser un instrument àmpliament estès fa que els darrers joves es vegin arrossegats a obtenir-lo amb relativa celeritat.

En el propi títol de l'assaig fem referència al mòbil com un sisè sentit, i el procés d'adquisició que hem descrit remet a aquesta idea. Paral·lelament a la pubertat, en què els adolescents adquireixen la maduresa sexual física, s'adquireix el sentit "d'estar connectat". Podem estirar encara més l'analogia per advertir que, com passa amb la sexualitat, els usos que fan de la recentment adquirida autonomia comunicativa no són iguals als que en fan ni els adults ni tampoc els joves.

Fins fa pocs anys la regularitat que ara podem definir respecte el procés d'adquisició encara era menys clara. Quan hem parlat amb joves d'entre 20 i 23 anys, ens hem

trobat que en la majoria dels casos ells van adquirir el mòbil amb més edat, bàsicament perquè el punt d'inflexió a partir del qual tenir mòbil passa a ser més normal que no pas no tenir-ne, el podem situar al voltant dels anys 1999 o 2000. A partir de llavors comença un procés d'universalització de la tinença del mòbil. Com una taca d'oli, la normalitat de tenir mòbil es va estenent entre el conjunt de la població a partir d'aquest epicentre juvenil⁹. Aquells anys, però, no era habitual trobar usuaris de mòbil de menys de 15 anys.

J. - Tengo 23 años, soy estudiantes de la universidad, y tengo móvil desde que tengo 16 o 17 años.

P. - Soy Pablo, ahora mismo no trabajo, y tengo móvil desde los 16

D. - Yo me llamo XX, trabajo en la construcción, y tengo móvil desde cuarto de ESO

Jose, Diego i Pablo (joves, municipi 1)

De fet, la pròpia inexistència d'una massa crítica prou potent d'adolescents amb mòbil feia que l'anhel precoç d'alguns per tenir mòbil, si es convertia en realitat, pogués resultar un punt frustrant; quelcom semblant al que probablement passa avui amb infants que tenen mòbil molt abans de la resta de companys¹⁰. La cita següent, d'una noia estudiant de segon de batxillerat pionera en tenir mòbil, ho reflecteix:

Jo vaig tenir el mòbil als 12 anys. Quan ni es tenia mòbil. Jo el vaig demanar per Nadal, i els meus pares van dir que era una burrada. Ningú tenia mòbil. I el vaig tenir al Nadal, però després em feia vergonya portar el mòbil a classe. Perquè pensava "bueno, és una pijada". Als pares els feia vergonya comentar-ho als amics. I em vaig trobar que no podia enviar missatge missatges a ningú, perquè no tenien mòbil... i poc a poc, la gent va anar tenint. Vaig veure que poc a poc "ah!, jo també tinc un mòbil...". Poc a poc... la gent al començament no tenia mòbil.

Cristina (2n batxillerat, institut II)

Així doncs, és entre els joves de 17 o 18 anys que trobem els individus que han crescut coneixent aquesta situació d'institucionalització de la tinença del mòbil en l'adolescència. Entre els majors de 20 anys és més normal trobar joves que el tenen des dels 15 o 16 anys. També en trobem que l'han adquirit molt més recentment, perquè el fet de no ser quelcom institucionalitzat durant l'adolescència ha permès que alguns hagin mantingut una actitud de resistència a tenir-ne fins recentment. A la vegada, són joves, aquests, que han fet transicions en els usos més heterogènies.

⁹ Només cal veure els anuncis televisius per adonar-nos de fins a quin punt la població juvenil és, avui dia, el referent principal a l'hora de copiar pautes de comportament, ben especialment pautes de consum. Allò que fan i allò que consumeixen els joves tendeix a ser imitat per bona part de la població. Això té a veure amb el fet que sigui un col·lectiu especialment deslligat d'inèrcies de consum i de conducta, i, per tant, especialment receptiu a les novetats –per això és punta de llança d'usos i consums que, en la mesura que esdevenen funcionals, s'estenen posteriorment.

¹⁰ De fet, la situació no és exactament la mateixa perquè mentre amb l'entrada a l'adolescència l'element relacional amb els amics té molt pes en l'ús i en l'anhel de mòbil, entre els infants podria ser que únicament la possibilitat de jugar i de parlar amb els pares ja sigui font de suficient satisfacció.

qui els pares no regulen, però que ells tampoc ho fan. Com és de suposar, les conseqüències d'aquesta combinació sol ser un consum mensual enorme de mòbil, molt superior als 30 euros abans esmentats. En aquests casos, sol passar que els pares que no s'havien plantejat regular han de replantejar-s'ho, perquè fins i tot el pressupost familiar pot haver-se'n ressentit. Hi ha força casos en que el primer mes en què els adolescents tenen mòbil depara sorpreses desagradables en pares excessivament confiats. Per tant, excepte en la minoria de casos de joves que s'autoregulen, la regulació paterna, ja sigui des de l'inici de tenir mòbil, ja sigui a conseqüència de la despesa inicial, acaba limitant l'ús adolescent.

-¿Y, cuando teníais dieciséis años, tenías algún límite de gasto?

P. -Cuando se acababa, si ha acabado. Me lo recargaban cada día uno de mes, i cuando se acababa, se ha acabado.

Pablo (joves, municipi I)

A mesura que l'adolescent es va incorporant a l'etapa juvenil aquests condicionants "apreten" menys, i s'incrementa la seva capacitat de consum. Les primeres incursions en el mercat laboral acostumen a marcar un punt d'inflexió en el finançament del mòbil. Tant en els casos en que es complementen els estudis amb feines parcials o esporàdiques com en aquells en que es produeix una incorporació plena en el mercat laboral, la despesa del telèfon mòbil acostuma a ser assumida pels joves. Malgrat que encara no s'hagin emancipat i segueixin depenent econòmicament dels seus pares, disposen d'una major autonomia econòmica que acostuma a comportar l'assumpció d'aquelles despeses relacionades amb el consum d'oci, entre les quals el mòbil ocupa un lloc preeminent. L'autofinançament del telèfon mòbil comporta una major autoregulació en el seu ús (la despesa deixa d'estar controlada pels pares) així com una major disponibilitat de diners per consumir. Ara sí, el mòbil passa a ser un objecte de consum completament autònom dels pares.

En aquells casos en que els pares continuen finançant el telèfon mòbil no s'assoleix aquest grau d'autonomia, però tot i així també s'incrementen la capacitat dels joves per autoregular-ne el consum i la quantitat de diners disponibles. Els pares segueixen mantenint el control de la despesa, però els límits fixats en l'etapa adolescent es dilueixen. Ja no s'estableix una despesa màxima mensual "infranquejable", sinó que simplement es supervisa que el jove no s'excedeixi i la despesa se situï en uns paràmetres raonables per a la seva edat. Quan sí que hi ha control pressupostari – passa sobretot quan el jove encara és menor d'edat-, aquest sol ser més generós que en el cas dels adolescents.

Perquè jo sempre havia anat amb targeta... Ara no gasto tant, perquè ara també col laboro més pagant. Als 12 anys funcionava amb targeta. Fins que s'acabava, i no passava poder de 15 euros... Clar, tampoc parlava tant. Ara ja tothom té mòbil. I va haver una època en què gastava molt, però molt. Vaig passar a contracte, i no van posar ni tope ni res, i la meva mare va veure unes pujades que van dir què?. Inclús van parar internet i el telèfon de casa. Van dir que si volíem el mòbil, el mòbil. Però no va

Troblem des de noies que, com en el cas de la cita anterior, han passat de tenir-lo i pràcticament no fer-lo servir a usar-lo de manera intensiva, fins a nois que han acabat havent de comprar mòbil malgrat no voler-lo, per la pressió que exercia l'entorn i les dificultats creixents de viure sense aquest aparell.

Entre els adolescents, la situació és més homogènia, perquè tots tendeixen a anar adquirint mòbil entre els 12 i els 13 anys. La normalització de l'aparell té aquesta conseqüència. Òbviament, com anirem veient –i ja ho hem vist en la manera de gestionar el procés d'adquisició- de diferències entre uns i altres adolescents n'hi ha i moltes.

3.2. Els condicionants econòmics

La forma en què adolescents i joves fan ús del mòbil s'ancora en les seves condicions d'existència. En aquest sentit, hi ha un primer element que condiciona enormement: l'econòmic. Els adolescents tendeixen a compartir entre sí dues característiques: la dependència econòmica i la limitada disponibilitat de diners. En gairebé tots els casos, la despesa del mòbil la financien els pares. Això, però, no és una característica exclusiva dels adolescents; també molts joves depenen econòmicament -totalment o parcial- dels pares, i en molts casos aquesta dependència comporta que també siguin els pares els finançadors del mòbil. La diferència entre uns i altres casos la trobem en el nivell de despesa permesa i/o autoimposada.

En el cas dels adolescents, el volum de despesa mensual és molt més baix que entre els joves. Ja hem vist que és especialment en aquesta qüestió on els pares exerceixen –es veuen capacitats per exercir- el seu control normatiu. En termes generals, la despesa mòbil se situa entre els 5 i els 30 euros mensuals. En termes generals, quan més edat tenen els adolescents, més assignació tendeixen a tenir. Així, entre els nois i noies de 12 anys és més fàcil trobar límits que ronden els 5 o 10 euros, i entre els de 16 anys, límits de 20 o 30 euros.

D'altra banda, trobem adolescents que excedeixen aquestes quantitats, però no és la norma. Podríem dir que es tracta de casos minoritaris en què l'ús de mòbil acaba tenint un perfil més aviat juvenil. Com anirem veient, aquests casos de sobreassignació pressupostària generen usos particulars del mòbil.

En aquests marges hi trobem tant adolescents que s'autoregulen en el consum com d'altres a qui se'ls hi imposa aquest límit pressupostari. Normalment, els que s'autoregulen gasten menys. Hem de tenir en compte que quan parlem d'autoregulació no ens referim a totes aquelles famílies que en un primer moment aposten per no regular la despesa, sinó que només fem referència als adolescents que, efectivament, s'autoregulen i contenen la despesa. Hi ha casos d'adolescents a

funcionar. I vaig posar un tope. Que ara són 40 euros. Ara tampoc estic tot el dia pel carrer parlant. Però com que no estic a casa, no puc trucar amb fix...

Cristina (2n batxillerat, institut 2)

Moltes vegades aquest canvi en la situació és visualitza en el pas del telèfon de targeta (prepagament), que permet fixar uns límits més rígids, i que es la forma de tinença de mòbil majoritària durant l'adolescència, al telèfon de contracte.

¿Los gastos? Pues ya no hace falta comentarlos porque en principio era de contrato y llegamos a pagar muchísimo dinero, realmente mucho dinero. Hicimos un cambio a prepago y luego volví con el de mi hijo al contrato, porque él se mueve mas en bicicletas y todo esto y... parece que han sentado un poco... o al menos son un poco más responsables a la hora de... básicamente también porque como hicimos el cambio de prepago, pues dijeron "ei, cuidado, cuidado, que si nos pasamos otra vez..."

Israel (pares, institut II)

Certament, el fet que els pares continuïn gestionant les factures del mòbil és per si mateix un mecanisme de control sobre el consum dels fills, independentment del control real que n'acabin exercint. A priori podríem pensar que aquells nois i noies a qui els pares financien el mòbil tenen un major nivell de contenció en la despesa, mentre que aquells que s'autofinancien gasten més. Però no en tots els casos és així. El fet de passar a pagar-se el mòbil, també provoca contenció en la despesa, bé perquè les quanties que s'ingressen encara són molt baixes, bé perquè s'ha de compaginar amb altres despeses vinculades a l'oci –sobretot, a sortir amb els amics-. És possible que el salt del finançament familiar del mòbil a l'autofinançament incrementi significativament el volum de la despesa, però una vegada viscuts a la pròpia pell els costos del mòbil -i les renúncies a altres despeses que això implica-, s'activen els mecanismes de contenció de la despesa. Així doncs, les diferències de despesa entre els joves no semblen explicar-se per la via del finançament. Exceptuant aquells casos en els que s'ha assolit una incorporació al mercat laboral plena i encara es viu a casa dels pares (o quan el jove s'ha emancipat), el fet d'autofinanciar-se el mòbil o que el continuïn finançant els pares no és un factor que marqui diferències significatives.

En canvi, les diferències semblen estar més relacionades amb la capacitat per distanciar-se de la telefonia mòbil; és a dir, amb si se'n fan usos utilitaristes o expressius, i a si s'està més proper al perfil *ascètic* o a l'*hipersensual*. Malgrat les diferències entre aquells que fan un ús utilitarista del mòbil i aquells que en fan un ús més expressiu (diferències que solen tenir implicacions en el volum de despesa en mòbil), s'expressen amb major intensitat entre la població adulta, també són presents entre els joves.

En el cas dels adolescents situàvem la despesa de mòbil entre els 5 i els 30 euros mensuals. Entre els joves, la xifres són superiors -i més variades-; la major part de

joves entrevistats situen la seva despesa mensual entre els 30 i els 80 euros¹¹. Les diferències de consum entre adolescents i joves són, doncs, molt significatives.

3.3. Els condicionants relacionals

Les característiques del tramata relaciona a l'adolescència i juvenut també condiciona la relació que mantenen amb el mòbil. Durant l'adolescència, la importància del grup d'amics i de les relacions que s'hi estableixen són determinants per a l'individu. El grup d'amics és l'espai de fidelitats i confidències, en un moment en què els pares van perdent pes com a models a seguir¹². El grup d'amics és aquell espai de relacions horitzontals on s'assagen els aprenentatges morals que han d'orientar la relació que tenim amb els altres -fins aquest moment, aquests aprenentatges havien estat fortament tutelats per pares i educadors-. Per tant, la càrrega afectiva de les relacions amb els amics és enorme, i pren una posició preeminent en el rànquing de prioritats adolescents. El grup d'amics és un mirall en el què es reflecteix la pròpia imatge del que és i de com vol ser reconegut l'adolescent. Addicionalment, és l'edat on emergeixen preocupacions relacionades amb les relacions sexoafectives. Tot això explica la transcendència del grup d'amics durant l'adolescència avui dia.

La manera com els adolescents fan ús del mòbil té a veure amb aquesta eclosió relacional del grup d'amics. Val a dir que les característiques culturals del món actual tendeix a reforçar algunes d'aquestes característiques. En altres moments ja hem fet referència a les pressions a què els adolescents són objecte per abandonar la infantesa quan abans millor. D'altra banda, si una cosa és transversal a les diferents cultures adolescents i juvenils -reflectides a la música, la publicitat...- és la voluntat de desmarcar-se d'allò que és vist com a convencional. Com que allò convencional és el que ens aproxima al món dels adults, la tendència natural a distanciar-se dels pares es veu reforçada.

Però, a més, una altra característica de l'entramat relacional dels adolescents és que aquest tendeix a estar força acotat. En termes generals, el gruix dels amics amb què es manté relació es troben sobretot a l'escola, i a vegades a esplais, entitats esportives o similars. Les relacions solen tenir un elevat component de quotidianitat. A més,

¹¹ El tipus d'aproximació metodològica realitzada en aquest estudi permet aprofundir en els discursos, els sentits i les lògiques d'actuació entorn a la telefonia mòbil. Però a l'hora d'abordar qüestions pertanyents al terreny d'allò quantificable, com ara la despesa mensual en telefonia mòbil, són altres aproximacions metodològiques (de caràcter quantitatiu) les que aporten una informació més contrastada. Les dades que apuntem són, per tant, merament aproximatives.

¹² El fet que els pares deixis de ser un referent en l'imaginari i en el discurs dels joves -és a dir, un referent explícit d'allò que s'ha de fer, un mirall on reconeixen mirar-se- no implica que la funció paterna no sigui tant o més important que en altres etapes del creixement del menor. Senzillament, la seva posició canvia en la jerarquia d'allò que els adolescents -molts d'ells- consideren important. Molts coincidiríem a assenyalar que, des d'aquest moment, i en aquest context, la subtilesa passa a ser un instrument educatiu de primer ordre.

l'adolescència és un moment en que es tasten amics, de manera que poc a poc es van consolidant els grups de referència que acabaran transcendit i formant el grup d'amics juvenil.

Repassem, per tant, els condicionats que hem anat veient en els adolescents. En primer lloc, el mòbil se situa en un context en què la seva presència ha quedat definitivament institucionalitzada. Els adolescents tenen mòbil. En segon lloc, depenen econòmicament dels pares i tenen força restringit el nivell de despesa màxima. Finalment, l'aparell s'insereix en un context relacional on la força de les vinculacions afectives amb el grup d'amics tenen una gran rellevància, i on, a la vegada, les relacions són prou quotidianes. En aquest tercer punt hi detectem una situació fins a cert punt paradoxal: semblaria que la importància de les relacions entre els amics hauria d'empènyer a l'ús compulsiu del mòbil, però a la vegada el contacte quotidià no fa d'aquest ús una necessitat imperativa. Veurem com l'apropiació adolescent del mòbil s'amotilla a aquestes característiques.

El pas del món adolescent al juvenil també té implicacions rellevants en l'àmbit relacional. La importància dels vincles afectius amb els amics de l'etapa adolescent continua vigent, però progressivament s'ha fidelitzat i consolidat aquell grup (o aquells grups) de referència. A mesura que s'avança cap a la joventut i es comença a gaudir, cada vegada més, d'un temps d'oci autònom i menys regulat, els vincles relacionals amb la xarxa d'amistats fidelitzada es consolida. En la mesura que es comparteix més temps fora dels espais institucionalitzats, s'enforteixen les complicitats i un dels principals fonaments de l'amistat: la fidelitat.

Paral·lelament, el jove comença a entrar en contacte amb nous espais referencials. La universitat i el món laboral en són els principals. Així, es fan noves coneixences, i a la vegada el grup d'amics comença a compartir menys temps quotidià fora de l'àmbit de l'oci. D'anar a la mateixa escola o grup d'esplai, els joves fan itineraris acadèmics o professionals autònoms. Els joves deixen de veure's per força per passar a veure's exclusivament perquè es vol.

Encara hem de destacar un factor adicional que reconfigura les xarxes relacionals. Cada vegada més, aquestes depenen més dels nòduls relacionals que són les *cultures juvenils*. Si a l'escola els amics són aquells que et cauen bé, cada vegada més el grup d'amics el configuren les persones amb què t'identifiques a partir dels gustos culturals –música, cinema, etc.- i les pràctiques d'oci i posicionaments ideològics que s'hi associen. Moltes vegades la transició d'"amics de classe" a "amics de gustos" no comporta canvis de grups d'amics, però sí que és un element que els acaba perfilant i redefinint. Les baixes i incorporacions als grups de referència té a veure amb les proximitats entre les cultures juvenils.

Tot plegat redefineix la situació quant a les formes d'ús del mòbil. Les vinculacions amb els amics tendeixen a dependre més d'actes de voluntat –voler-hi contactar- que de trobades sistemàtiques, de manera que un instrument com el mòbil pren una posició cabdal en l'estructuració de les trobades. A això s'hi afegix la major disponibilitat econòmica de la que ja hem parlat, i, en molts casos, la necessitat de mantenir relació amb diversos grups d'amics que coexisteixen –alguns conformats a partir d'afinitats en el gust, d'altres apareguts en el contacte amb nous contextos socials. Tot plegat ens serveix per copsar el sentit de les diferències en els usos que exposem en el següent capítol.

volem organitzar un sopar aquesta nit amb uns amics, tenim la (quasi)certesa que els podrem avisar a tots.

El millor exemple de la redimensionalització del temps és com podem gestionar ara els “temps morts”, que són aquells moments d transició entre activitats significatives –per exemple, quan s’està esperant algú, quan ens desplacem, etc.-. Jugar o enviar missatges és quelcom que es pot fer en els moments d’avorriment.

Jo tinc el mòbil des de 6è perquè els meus pares me'l van voler comprar. Jo no el vaig demanar. I sobretot l'utilitzo per les trucades perdudes, no sé, siestic avorrida, o...

Carla (3r ESO, institut II)

Estar esperant que arribi la persona amb que s'ha quedat comporta menys incertesa, per dos motius. En primer lloc, és fàcil que s'hagi quedat fa relativament poc o bé que s'hagi recordat la cita a través d'una trucada o d'un missatge. En segon lloc, si la persona amb que s'ha quedat s'endarrereix, el més normal és trucar per saber quin n'és el motiu. A més, moltes vegades, si es queda a casa d'un o altre amic, una trucada perduda pot advertir de l'arribada.

R. -No, pues por ejemplo, si quedamos que cuando termine de comer quedábamos en algún lado... Pues doy un toque, la perdida, y ya no tengo que ir a buscarlo.

Quedábamos en la plaza, y ya...

(...)

R. -O le haces una perdida cuando pasas, y así ya sabe que he llegado.

D. -Yo siempre a este le hago una perdida en su casa, y así ya sé que está, y se baja...Y si no está en su casa, me llama.

Rubén i Diego (joves, municipi I)

En termes generals, aquestes pràctiques formen part del gruix d'allò que és vist com a positiu de la tecnologia mòbil. El mòbil garanteix distracció i fa disminuir el nivell d'ansietat davant imponderables quotidians com l'endarreriment d'un amic. El mòbil facilita la vida perquè permet anul·lar aquests “temps sense sentit”. Ara bé, com passa amb qualsevol tecnologia que ens facilita la vida, aquesta facilitació té un cost: la dependència que genera en relació a la pròpia tecnologia. Les habilitats socials vinculades a la dificultat que desapareix –en el nostre cas, la desaparició del “temps sense sentit”- tendeixen a atrofiar-se. La paciència o la resignació són virtuts en declivi; la capacitat per badar s'extingeix davant la possibilitat d'ocupar el temps amb entreteniments banals.

Però el mòbil no és un aparell infal·lible. Si més no, no ho és encara. Hi ha molts moments en què els mòbils no tenen cobertura. És fàcil no sentir el mòbil quan et truquen, en determinades situacions. En aquests casos, recórrer a trucar i no rebre la resposta tranquil·litzadora sol generar molt malestar, possiblement un nivell d'inquietud i de desorientació major que fa uns anys, quan el mòbil no tenia la presència que té ara. No sembla agosarat suposar que l'ansietat és especialment intensa en el cas dels pares que, recordem-ho, empenen el mòbil con a dispositiu de control dels adolescents.

4. Els sentits de l'ús del mòbil

El mòbil no és només un aparell que serveix per a què ens comuniquem els uns amb els altres. El telèfon mòbil incideix de forma molt potent en la manera que tenim de veure les coses i de posicionar-nos en el món. En el primer apartat del capítol volem aproximar-nos a les transformacions que provoca el mòbil en aspectes centrals de la nostra existència: la manera en què vivim el temps i l'espai, i també la manera en que ens vivim a nosaltres mateixos en relació als altres. A la vegada, les diferents persones s'apropien d'aquesta tecnologia de manera diferent, en funció de les seves prioritats, necessitats i limitacions. El sentit que té usar el mòbil difereix entre un adolescent i un jove. Hi ha, per tant, transformacions que afecten transversalment a totes les persones, però també maneres de fer diferents entre els diferents grups de persones. En els dos apartats finals del capítol mirem d'abordar els aspectes centrals del sentit que donen a usar el mòbil els adolescents i els joves. Per uns i altres, el sisè sentit té significats diferents; és aquí on els abordem.

4.1. La redimensionalització del temps, de l'espai, i de la posició del subjecte

El mòbil redimensiona la significació que té l'espai i el temps pel conjunt de les persones, i pels adolescents i joves en particular. De fet, entre els adolescents i els joves aquesta redimensionalització és especialment significativa per la senzilla raó que la seva socialització en l'ús del mòbil és més primerenca, i per tant la tecnologia és viscuda amb més naturalitat. La reverència o aversió a la tecnologia no afecta tants joves, i és pràcticament inexistent entre els adolescents. Sintèticament, la transformació bàsica és que esclata l'acotament de temps i espais en què es pot mantenir contacte amb els altres. La possibilitat de connexió és contínua, i les restriccions només tenen a veure amb l'atenuament del sentit *estar connectat* en alguns moments i espais.

L'increment de la improvisació en la gestió de la quotidianitat és un dels principals canvis que ha introduït el telèfon mòbil en els nostres vides, afectant de forma transversal l'àmbit laboral, el familiar i el personal.

Abans, quan encara no existia la telefonia mòbil, passàvem algunes hores del dia il·localitzables. Es feia necessari, aleshores, planificar amb una certa antelació les diferents activitats que omplen la nostra agenda quotidiana, especialment aquelles que compartim amb altres persones. Aquesta necessitat de programar anticipadament generava un seguit de rutines que el telèfon mòbil fa prescindibles -o, si més no, menys rígides-. Ara qualsevol activitat col·lectiva pot ser programada amb molt poca antelació gràcies a que el mòbil ens permet estar localitzables de forma permanent. Si

És possible també deixar-se el mòbil oblidat –una contingència que genera una forta ansietat en molts joves, i també en molts adults-. En aquest cas, l'aparell no pot ser emprat per evadir-se.

P. -El faig servir molt més jo que ell. Jo si em deixo el mòbil és com si em faltés alguna cosa.

Pere (pares, institut II)

A més, l'entreteniment que possibilita el mòbil competeix amb altres ocupacions pròpies d'aquests "temps sense sentit". És per això que hom podria considerar preocupant la competència del mòbil a la dedicació estrella d'aquests temps: la lectura¹³.

Com ja apuntàvem a la introducció, una de les característiques de l'*estar connectat* és que genera la il·lusió de posseir el *do de la ubicitat*. El mòbil permet estar, al mateix temps, a llocs diferents: allà on ets físicament, i en un espai virtual compartit amb aquells amb qui et comuniqués. Tampoc és aquesta una característica de la tecnologia mòbil que només s'hagin fet seva els adolescents.

De fet, en certs aspectes els adolescents gestionen millor la doble presència que els adults. Per veure-ho, només cal comparar en l'ús que fan la majoria dels adolescents del mòbil dins de classe, i el que en fan els adults a les reunions de feina. En termes generals, els adolescents no apaguen el mòbil dins de classe, però tampoc el deixen sonar. Poden estar atents a si reben trucades, però intenten que aquesta actitud passi desapercebuda. Lògicament, això s'explica per la presència del professor, figura d'autoritat que penalitza un ús més explícit del mòbil. En canvi, a les reunions de feina dels adults, tot sovint sonen mòbils. Moltes vegades, a més, les trucades es contesten, ja sigui a la mateixa reunió, ja sigui tot sortint de la sala on es desenvolupa.

En la comparació veiem com entre els adolescents el mòbil no deixa de ser una forma de distracció substitutiva a d'altres més tradicionals –fer dibuixos a la taula, passar-se notetes, etc.-, que no modifica massa el funcionament de les aules. Podríem preguntar-nos si el mòbil fa els joves més distrets ara que antuvi: la resposta no és clara. Podria ser que la capacitat de prestar atenció, de concentrar-se en l'explicació d'altri hagi disminuït en els darrers anys, però en cas de ser així, tampoc és clar que el telèfon mòbil en sigui el principal culpable.

Per la seva part, les dinàmiques de les reunions professionals sí que s'han vist profundament modificades per la presència del mòbil. D'entrada, sol passar que la

¹³ Una investigació recent sobre el consum cultural dels joves catalans mostra la importància que una minoria significativa de joves atorguen al fet de llegir. Malgrat això, els joves entrevistats evidencien que en molts casos els moments preferents per a llegir són precisament moments com ara els trajectes en transports públics (Martínez, González i Van Luken: 2005)

jerarquia sol determinar la capacitat desigualment distribuïda de fer ús del mòbil. Si bé a tothom li pot sonar perquè s'ha oblidat d'apagar-lo, els que tendeixen més a respondre és els que poden rebre trucades prou importants com per a permetre's prioritzar-les –és a dir, els caps-. Respondre el mòbil és una pràctica que, encara ara, no és clar com a norma col·lectiva si és de mala educació o no, però en tot cas és un signe jeràrquic clar. A nivell pràctic, és evident que entrar i sortir d'una reunió no és la millor manera d'assabentar-se d'allò que si està coent. En qualsevol cas, les disfuncionalitats de la doble presència són més evidents en el segon cas.

Hi ha un espai social on la *doble presència* explícita s'accepta plenament, sobretot entre els adolescents: ens referim als espais que es comparteixen amb els amics. En termes generals, és considerat quelcom normal que, mentre s'està xerrant o fent alguna activitat d'esbarjo amb els amics, es contestin trucades, missatges o trucades perdudes. Les dues coses no són viscudes com a incompatibles. És vist com a normal atendre un amic que et truca, igual que ho és xerrar amb l'amic amb el que estàs. De fet, és considera natural "suspènre" la xerrada uns moments per prioritzar l'atenció al mòbil. Només en els casos en què la trucada s'allarga massa els adolescents reconeixen que això pot generar certa incomoditat, o que pot molestar que es prioritzi tant la comunicació mòbil. Malgrat això, el llindar de tolerància és elevat.

S. -A mi no m'ha passat que estic amb un amic i li truquen, però m'ha passat que em truquin a mi quan estic amb amics. i si em truca la meva mare del meu país, potser em quedo 20 minuts parlant pel mòbil, i qui està amb mi allà plantat. I llavors s'enfaden, jeje. Com l'altre dia, que anàvem pel carrer, amb elles, i jo tota l'estona parlant pel mòbil.

-I ho consideres normal, això?

S. -A mi no m'ha afectat, però jo penso que sí que molesta una miqueta, que estàs amb una persona i li truquen, i...

-I amb una situació així, agafeu el mòbil?

Tots- Sí

Salma (3r ESO, institut II)

Tot i no poder ser concloents en això, la sensació que traïem de les entrevistes realitzades és que entre els joves i dels adults no existeix el mateix nivell de consens. En aquesta qüestió és on sembla visualitzar-se de manera més clara la diferència en funció del capital cultural dels adults. En termes generals, a major capital cultural, menys es tolera la interferència del mòbil mentre s'està xerrant amb amics o amb la parella. Molesta força que els altres atenguin el mòbil, i es procura utilitzar-lo poc en aquestes situacions.

M. -A mi em fa banstanta ràbia que em plantin, perquè de fet et planten per parlar amb un altre. Una cosa es mirar qui truca, i un altre...

P. -Jo quan sóc amb amics, miro qui truca, i si veig que no es urgent, no l'agafo. En aquell moment no l'agafo. Després truco perquè queda el número marcat....

Mo. -Jo és que no faig vida de mòbil. Però lo de les amigues, jo agafo i dic "aneu-vos-en a la merda, i jo me'n vaig". L'altre dia vaig acabar amb els cascos de la ràdio. És que van estar com 10 minuts parlant, cada una pel seu compte. Dic "us truqueu entre vosaltres per fastidiar-me?". (jaja). Però a mi no em truquen. I si truquen al meu marit, se'n va i agafa la trucada, que em fa moltíssima ràbia, però ja ho he assumit. Són de feina, o la filla, o coses rares...

Magda, Montse i Pere (parets, institut II)

Fins ara hem assenyalat els aspectes externs de la doble presència, és a dir, aquells que tenen a veure amb com modifica la doble presència les relacions en els espais amb diverses persones fent una activitat compartida –una reunió de treball, una classe, o una trobada d'amics-. En aquest sentit, tot sembla indicar que en els espais relacionals dels adolescents la doble presència es gestiona de manera poc traumàtica, en tant que tendeix a haver-hi consens respecte les normes socials que ordenen aquests espais. Així, s'entén que a classe el telèfon s'ha de tenir silenciats, i entre els amics, es respon a les trucades sense problema. En canvi, entre els adults aquests consens són menys clars: la institucionalització de les formes d'ús acceptables o no són menys clares, depenen més de l'estatus de l'adult i de les normes que regeixen cada entorn social més *micro*. Per tant, els equívocs i els conflictes en els usos són més possibles.

Ens podem preguntar què passa amb l'arribada progressiva a l'edat adulta. No és massa clar si la disciplinització en els usos escolars es transmetrà en una regulació més estricta en els usos professionals. A parer nostre és difícil que passi, perquè hom tendeix a maximitzar les possibilitats de mantenir actiu el sisè sentit si l'entorn en què es desenvolupa no és coercitiu respecte aquests usos. Pel que fa als moments en què s'està amb amics, la pregunta seria si l'accés a l'edat adulta tendirà a afavorir una certa contenció en l'ús, si més no entre part dels adolescents. Creiem que molts adolescents, un cop passada l'efervescència afectiva pròpia de l'edat, tendiran a amollar-se als usos propis dels seus entorns socials.

Però la doble presència també té un impacte normatiu d'ordre intern. Hi hem fet referència, de passada, quan parlàvem dels efectes de la doble presència a les aules escolars. Per impacte normatiu intern entenem les modificacions que afecten l'ordenació mental o cognitiva dels individus per l'efecte de la il·lusió de posseir el do de la ubiqüitat. Ras i curt: els efectes d'estar pendent alhora de l'espai virtual i del real. Arribar a conclusions en aquest sentit seria més propi d'una aproximació psicològica que no pas de la mirada sociològica que proposem en aquesta recerca. Malgrat això, ens agradaria apuntar un parell de reflexions.

En primer lloc, com ja avançàvem, el mòbil és una tecnologia afí a processos socials ja existents, que en bona mesura reconfigura o redirigeix aspectes que ja són presents. L'exemple anterior, quan apuntàvem la possibilitat que el mòbil afavoreix que els alumnes es concentrin menys a la classe, l'entendem en aquest sentit. Possiblement la

tendència a distreure's a classe és més "natural" que no pas la tendència a estar-hi concentrat, i el mòbil no fa més que canalitzar aquesta tendència. Hi ha autors que apunten que les capacitats cognitives dels individus s'han modificat no tant des de la generalització del mòbil com des de la universalització de la cultura audiovisual. Segons aquests autors, durant l'època dominada per la comunicació escrita, la concentració en un sol tema, la capacitat d'abstracció i l'argumentació lògica eren capacitats cognitives dominants, mentre que la comunicació audiovisual no afavoreix llur desenvolupament¹⁴. Un de les patologies més esteses entre els infants d'avui seria un dels símptomes més clars de l'impacte negatiu d'això: la hiperactivitat.

La hiperactivitat serveix perfectament com a metàfora dels aspectes negatius de la cultura audiovisual i, per extensió, de la cultura mòbil. La cita següent mostra com el mòbil pot ser emprat dins d'aquesta lògica de la hiperactivitat. La doble presència afavoreix no haver d'estar quiets fent una sola cosa:

R. -No, pereza hablar, no, o que simplemente me mandas un mensaje, porque tu me mandas uno, y yo estoy viendo la tele con mi madre, y te mando un mensaje y ya está...A lo mejor le estoy contando lo que he hecho hoy a alguien, y en vez de llamarlo, pues le voy mandando mensajes...

-Vale, pero entonces no depende de la persona, sino de la situación en la que tu estás...

R. -Para no molestar... Y luego, hay personas que son más mensajes, que cómo estás, o que tal...

Rubén (joves, municipi I)

Hi ha qui planteja que això, més que no pas una pèrdua, genera un desplaçament de les capacitats cognitives cap a altres àmbits, tant o més interessants que els anteriors (per exemple, afavorint la concentració simultània a diferents nivells, o l'establiment d'associacions d'idees entre àmbits o temàtiques aparentment allunyats).

No tenim la pretensió de posicionar-nos en l'anterior controvèrsia. L'hem tret a col·lació perquè ens serveix per apuntar com la tecnologia digital en general i els mòbils en particular són afins a aquesta tendència a la fragmentació i simultaneïtat propi de la cultura audiovisual. D'alguna manera, en són el corol·lari. La principal novetat és que en aquest cas la fragmentació implica major implicació activa per part de l'individu que en la relació amb els dispositius audiovisuals, perquè mentre que davant d'aparells com la televisió ens hi situem com a receptors, la tecnologia digital sol demanar major implicació

Ara bé, més enllà d'aquesta primera reflexió contemporitzadora, val a dir que la doble presència genera interferències que poden resultar problemàtiques per a aquelles dedicacions que requereixen de concentració i/o exclusivitat. *Estar connectat* no permet generar els entorns idonis per activitats com dormir o fer els deures.

¹⁴ És aquesta la tesi principal de l'obra *Tecnòpoli*, de Neil Postman (Postman:1994). L'obra *Homo Videns* de Giovanni Sartori (Sartori: 1998) apunta en la mateixa direcció.

P. -Jo a vegades si estic estudiant o algo, i tinc el mòbil allà damunt, no sé si ficar-me a jugar...

-Ja. És una tentació...

S. -Jo quan estic estudiant i m'avorreixo, jo faig perdudes. Començo una perduda, i si me la contesten, ja hi som. Ja sense estudiar ni res...

C. -Jo puc evitar-ho. Puc evitar-ho...

A. -Però si tens el mòbil allà i et truquen, bé que has de respondre, no sé, alguna cosa...

Pol, Salma, Carla i Àngela (3r ESO, institut II)

D'altra banda, el telèfon mòbil canvia la posició dels individus en llurs xarxes relacionals. El fet que les relacions d'amistat en bona mesura s'articulen a través de comunicacions via mòbil fa que la pròpia posició respecte els altres sigui diferent, ja que el telèfon ofereix i restringeix possibilitats d'interlocució. La diferència bàsica rau en el fet que tinguem major control sobre els vincles comunicatius. A través del mòbil sabem qui ens truca i podem decidir si atenem o no la trucada. També sabem fins a quin punt les persones són insistents en la voluntat de localitzar-nos. Atendre o no una persona que cerca comunicar-se amb nosaltres reorienta la comunicació. És fàcil que la persona es cansi de voler-nos contactar, o bé obti per enviar-nos un missatge, deixant-nos prendre la iniciativa a nosaltres de quan establir-hi conversa.

El mòbil crea un context de certesa marcat pel coneixement que tenim de les persones que volen contactar-nos. Per tant, podem preparar-nos abans de parlar, o bé evitar la comunicació. A la vegada, el telèfon mòbil és personal, per tant gestionem directament les trucades i contactes, sense la mediació i interferència de terceres persones. Aquest canvi resulta especialment significatiu per adolescents i joves, que poden estalviar-se formes de control i seguiment patern associades a l'ús del telèfon fix. Per tant, la telefonia mòbil representa dues inflexions que ens situen a tots en el centre dels respectius teixits relacionals: ens atorga control a distància en les relacions comunicatives, i ens permet una gestió individual i sense interferències de la comunicació.

P. -A mi me ralla mucho si me hacen perdidas gente que no conozco. Porque luego les haces una perdida y te la contestan. Y no sabes quien es. Pues bueno...

M- A veces te llaman, te cuelgan, y te hacen una perdida, y te hacen paar.

(...)

D. -Jo el que no m'agrada és que em surti número oculto. ..

M. -El otro dia me llamó un moviestar todo el rato con número oculto. Y yo soy vodaphone... Y me dió una rabia!

Pilar, Miriam i Doris (3r ESO, institut II)

On es fa més palés l'impacte d'aquestes transformacions és en una de les coses que ens molesta dels mòbils. Adolescents, joves i adults coincideixen en l'observació de la molèstia que representa rebre trucades de números desconeguts o privats. En molts

casos la molèstia deriva directament en no atendre aquesta mena de trucades. En un context comunicatiu regit per la certesa –saber qui et truca abans d’atendre’l-, la incertesa dels números desconeguts és viscuda negativa. En el cas dels números ocults, la reacció pot arribar a ser hostil; d’alguna manera s’interpreta que qui s’oculta en un privat trenca les relges comunicatives implícites –que són les que regien la comunicació a través del telèfon fix fins fa pocs anys-.

-Us fa ràbia rebre una perduda sense número.

An. -Sí, fa moltíssima. Perquè no veus qui et vol empenyar. i a més a més, no saps per què...

Àngela (3r ESO, institut II)

-Vosaltres agafeu o no trucades segons qui truca?

M. -Aixó sí, l a casa també, perquè pots veure-ho per la pantalla.

P. -Jo el que faig és que quan surt un numero desconegut, no l’agafo. Que es posin el nom, si no no l’agafo...

P. -Si em surt el numero ocult, no l’agafo.

M. -Jo quan sona, és susto segur, i llavors l’agafo.

Mo. -Jo si es una cabina o això, l’agafo

P. -Jo també, perquè surt el número. El que no és l’ocult...

M. -Jo l’agafo sempre. Vull dir...

P. -Jo un número restringit, no l’agafo. Ho sento, però si volen que l’agafi, que posin el número...

Magda, Pere i Montse (pares, institut II)

És evident que la percepció d’aquest major control té diferents contrapartides. A la vegada que controlem més la gestió relacional a través dels mòbils, també som objecte de la mateixa mena de control i filtre per part de les persones que reben les nostres trucades. Per tant, el telèfon afavoreix subtils mecanismes d’exclusió grupal. Qui no és contestat pels amics, és exclòs d’aquelles dinàmiques relacionals que es gestionen a través del mòbil.

A més, cada vegada més es generen formes de pressió a *estar connectat* que neutralitzen aquesta autonomia que sembla garantir el mòbil. Veuem com, sobretot entre els joves, hi ha una certa penalització moral a no estar connectable via mòbil.

A la vegada, hi ha dinàmiques de la comunicació via mòbil que ens empenyen a contestar. És quelcom que es fa palés sobretot en el cas dels joves. No contestar el mòbil genera certa ansietat, perquè mai es pot estar del tot segur de què era allò que se’ns volia comunicar a través del mòbil. No contestar pot tenir costos d’oportunitat, i per tant s’ha d’estar força segur que la trucada és intranscendent a l’hora de no contestar-la. La possibilitat que cada trucada contingui un comunicat urgent empeny a contestar sistemàticament el mòbil, malgrat l força contrària que empeny a filtrar les comunicacions en funció dels propis interessos i prioritats. Com dèiem, el col·lectiu dels adolescents és especialment sensible a aquesta dualitat.

S. -Jo últimament lo que faig és silenci, per no agafar-lo. El poso en silenci, i a sota el coixí, i... Però si hi ha silenci, i a casa n'hi ha, escolto que està vibrant, i llavors l'agafo igual. Sempre he d'agafar el mòbil...

Salma (3r ESO, institut II)

La potencial emergència en front de la gestió de la pròpia xarxa relacional: trobem aquí un eix de tensió immanent a l'ús del mòbil.

4.2. L' estar connectat adolescent: el sisè sentit des d'una perspectiva relacional

Durant l'adolescència el mòbil facilita la pertinença i la connexió a la xarxa de relacions entre els amics. En el segon capítol hem vist com els adolescents anhelaven tenir mòbil perquè és un marcador simbòlic del seu pas a un nou estadi existencial. També hem mostrat com els pares volen que els fills tinguin mòbil perquè permet mantenir un vincle en un moment en que la progressiva emancipació dels menors és viscuda amb angoixa. L'ús que els adolescents fan del mòbil, però, està determinat pel fet que es tracta d'un instrument que permet que la connexió afectiva amb el grup d'iguals sigui permanent. El mòbil permet no estar desconnectat del grup d'amics, sempre s'hi manté un vincle que en qualsevol moment pot ser activat.

El móvil lo llevan siempre puesto, está integrado en su persona. Por lo menos mi hijo.

Rocío (pares, institut I)

-És a dir, que per la nit el tens encès...

C. -Sí. Perquè la majoria de cops ningú em truca ni res. Però necessito saber que està encès, perquè si alguna vegada a la nit he hagut de trucar a algú i tenia el mòbil tancat, m'he cagat... Tinc la necessitat de tenir-lo encès.- Sobretot els caps de setmana, durant la setmana no tant...

-Com a mínim estar disponible.

C. -Com a mínim saber que si algú ho necessita, està allà.

Cristina (2n batxillerat, institut II)

Com es veu a la cita anterior, una de les conseqüències de la concepció del mòbil com a nexa permanent és que molt sovint el mòbil està sempre connectat. Bona part dels adolescents i joves no apaguen el mòbil en cap moment al llarg de les 24 hores del dia. Durant la nit el mòbil es té encès i a prop. Això no vol pas dir que es tingui encès de qualsevol manera. Per regla general, els menors saben en quins moments és necessari que el mòbil no cridi l'atenció, així que el silencien. A classe, el mòbil es silencia. Quan es va al cinema, el mòbil es silencia. En alguns casos, durant la nit el mòbil es silencia, o bé a les hores de menjar, per no molestar els pares amb el soroll. Però n'hi ha força que no l'apaguen mai.

Entre els adolescents que sí l'apaguen, ens trobem aquells que encara en fan un ús més propi dels infants o bé aquells que tendeixen més a les tipologies d'ús més pragmàtiques. Com anirem veient, en els adolescents la dimensió expressiva en l'ús del mòbil és molt important, i molts nois i noies la incorporen. Tot i així, no tots ho fan amb la mateixa intensitat. Alguns combinen certes pràctiques expressives amb una percepció del mòbil més aviat pragmàtica. En aquests casos, el mòbil sí que s'apaga a la nit o durant les hores de classe.

A la vegada, hi ha joves que fan un ús infantil dels mòbils. Per ús infantil ens referim a una manera de fer-lo servir no marcat pel manteniment i (re)producció de les relacions afectives entre els amics, sinó per: a) la prioritització de l'ús incentivat per l'anhel de control i vigilància dels pares, i b) la utilització dels *gadgets* que permeten entretenir-se amb els mòbils (sobretot jugar). Aquest ús, tot i semblar més "bàsic" que l'adolescent, pot implicar un nivell de despesa superior, perquè pot voler dir, per exemple, fer més trucades als pares del propi mòbil.

No, l'utilitzo com vull. Gasto 20 euros al mes, i paguen els meus pares. Gasto només amb trucades i missatges (...) Jo jugo molt pels mòbils. i quan vaig comprar un nou mòbil, vaig demanar que tingués molta memòria per a poder-me descarregar més jocs.

Pol (3r ESO, institut II)

Però per a la majoria dels adolescents parlar amb els pares no és una prioritat, ans el contrari, s'evita tant com es pot. Reprendrem la qüestió de la relació amb els pares més endavant. Com dèiem, l'aspecte relacional centra l'ús del mòbil entre els adolescents. Moltes vegades aquests vincles no es basen en allò que s'ha de comunicar als amics. Per regla general als amics se'ls veu prou sovint. El fet que es tingui un pressupost restringit tampoc afavoreix que sigui un canal de comunicació òptim. Si uses el mòbil per explicar-hi massa cosa, la despesa es dispara. De fet, els adolescents que s'expliquen coses a través del mòbil, tendeixen a tenir el problema que el pressupost mensual se'ls hi acaba els primers dies o setmanes del mes, de manera que per força han de renunciar-hi com a aparell comunicatiu.

La verdad es que hasta ahora han ido muy bien, han gastado muy poquito, solo lo necesario, han utilizado el teléfono con bastante control, pero este año se han desmadrado los tres. Y no les dura... les metes 15 euros por aquello de que les dure 3 meses, y a los 20 días no hay...

(riuen)

...con lo cual estaba otros 20 días o un mes sin saldo, "llámame tu, que no tengo saldo", "bueno, ya te llamo yo, tu me haces la perdida y ya te llamo yo"...

Rocio (pares, institut I)

A més, hi ha una altra llaç relacional que desplaça el mòbil com a transmissor de continguts: el Messenger. Avui dia l'ús que els adolescents i els joves fan del mòbil no es pot entendre si no és amb diàleg amb l'ús que fan del Messenger. Una i altre via de comunicació es complementen. El mòbil és un aparell relacional que permet estar en

perpètua connexió amb els amics; el Messenger és l'aparell comunicatiu amb què parles amb els amics.

Els usos adolescents del mòbil, per tant, tendeixen a minimitzar les trucades. Això no vol dir, com es podria suposar, que el mòbil s'utilitzi sobretot per entretenir-se amb els jocs que incorpora i altres usos suplementaris que va sumant (mp3, fotos, etc.). En molts casos, aquests usos són secundaris per la senzilla raó que són costosos. Els jocs s'usen per entretenir-se en cas d'avorriment, per exemple, quan es viatja en transport públic. Les fotos es fan sobretot al començament, però en general la memòria dels mòbils és escassa –s'hi poden guardar poques fotos- i enviar-les és car, de manera que és un ús que s'abandona força passada la novetat inicial. Baixar-se música té la mateixa pega: és car. En tots els casos, hi ha alternatives més barates o més satisfactòries per realitzar aquestes activitats, cosa que fa que aquesta mena d'usos no siguin massa més comuns entre els adolescents que entre altres grups d'usuaris.

S. -Jo al principi pensava que era només per trucar si et feia falta, i després, amb els amics, comences amb les perdudes, i tot això. I la càmera, penses que és molta cosa, però després no la fas servir...

A. -Sí, això és veritat, perquè a la que tens la memòria plena, ja t'oblides de les fotos...

Salma i Angela (3r ESO, institut II)

Però, si no es truca (gaire) i no es fan servir (excessivament) aquestes aplicacions addicionals, com s'usa el mòbil? Com dèiem, la particularitat de l'ús adolescent és l'apropiació com a aparell relacional.

En primer lloc és una *drecera relacional*. Permet accelerar el procés d'establiment de relacions "significatives". La connexió a través del mòbil reconfigura el procés d'aproximació a les persones que no coneixes. Donar-se el telèfon és un primer pas que facilita els segons i tercers contactes, que d'altra forma es podrien distanciar en el temps, tot dificultant l'establiment de llaços de confiança. La *drecera relacional*, per tant, té dues dimensions. D'una banda donar-se el telèfon funciona com una mena de ritus de reconeixement, a través del qual s'institucionalitza un vincle que potencialment es pot consolidar com a relació d'amistat. L'intercanvi de números de telèfon és un mecanisme d'adscripció relacional de primer ordre. La conseqüència d'això és que els adolescents solen tenir unes àmplies agendes de contactes en el mòbil. D'altra banda, l'intercanvi telefònic permet l'establiment i la consolidació de les noves coneixences. El telèfon fa que, aquelles persones que has conegut i t'han caigut bé, puguin ser interlocutors abans que no es refredi la relació. No calen tres trobades casuals per consolidar una amistat. Amb una trobada i un número de telèfon pot haver-n'ho prou. Hem d'advertir que aquesta segona dimensió de l'ús de la *drecera relacional* no és exclusivament adolescents. També els joves acostumen a agafar aquesta drecera.

C. -És molt més ràpid... quan anàvem amb telèfon fix per trucar a algú havia d'estar a casa... Ara acabes de passar una nit de conya amb una col lega xerrant... et fiques a dormir i li envies el missatge de "hòstia que guai ha sigut", no? Això amb molta altra gent. Per exemple, en un concert coneixies una tia que pim que pam que no se què, que m'ha donat el seu mòbil, li envies un missatge i et diu "que guai, ens veiem", és clar, no l'hagués trucat a casa "hola tia, escolta, ens vam veure ahir...", en canvi pel mòbil sí que m'atreveixo.

An. -Jo tinc la sensació que amb el mòbil moltes vegades les relacions es precipiten...

C. -Mogollón, mogollón...

An. -... algunes relacions es reforcen molt perquè no trucaràs, no el veuràs, però un mensajillo queda guai, saps?... I jo sóc una persona que relativament té el mòbil de poca gent, però per exemple un dia em vaig trobar als ferrocarrils amb una noia que fa la mateixa carrera i vam dir "va, anem a fer un cafè", i al sortir vam dir "va, un altre dia en podríem fer un altre" i l'altre dia li vaig enviar un missatge "vols que en fem un?"... Que m'és igual, si no hagués tingut el seu mòbil doncs segurament no li hagués enviat i no passa res... però com que tens el mensajillo, l'envies... que sí, bé; que no, doncs no passa res. Vulguis que o és com un pont.

Cristian i Ana (2n BATXILLERAT, insitut I)

A la vegada, el mòbil també s'usa com a *drecera comunicativa*. El mòbil permet un distanciament respecte l'interlocutor que fa més senzilles certes relacions. És quelcom que es fa especialment palès en les relacions amoroses, però no exclusivament. La *drecera comunicativa* és un tipus d'ús dels mòbils que s'intensifica amb la joventut, com veurem en l'apartat que desenvolupem a continuació.

C. -I el conèixer algú, un rollete o una col lega, que et doni el seu mòbil i per mòbil començar a avançar mogollón la relació, d'acabar dient-te "t'estimo mogollón"... que potser no el veuries fins al cap de dos mesos que tornessis a coincidir amb ell en una festa del poble, del rollo el quinto de Nadal.... i ara de cop i volta tens el seu mòbil i li pots dir les mil històries cada dos minuts i agoviar-lo.... i si la relació estava aquí i hagués trigat dos mesos fins pujar aquí i ha pujat fins aquí. Jo crec que accelera a pinyon les relacions.

An. -Pots fer-ho a diari tranquil lament... Sinó és això, esperar-te fins no sé quan.

C. -I a més com que la gent té menys vergonya i et diu coses que no te les diria a la cara.... Tu te'l trobaràs d'aquí dos mesos a un concert, i estaràs sis hores donant-li voltes fins que no aconseguixes fer així i parlar amb aquesta persona... Jo diria que la majoria de relacions que he tingut amb nois des de que hi ha mòbil han tingut molt a veure amb el mòbil...

A. -I amb els col legues.

Cristian, Ana i Adriana (2n batxillerat, institut I)

La dimensió eminentment relacional dels usos es manifesta amb especial intensitat en fixar-nos en els dos usos preferents en la comunicació mòbil adolescent: l'enviament de SMS i la comunicació a través de trucades perdudes. Més endavant hi aprofundirem. Tots dos usos comparteixen dues característiques: són econòmics (o

gratuïts) i impliquen un vincle comunicatiu limitat, en tant que el canal no afavoreix un diàleg fluid, sinó, sobretot, un contacte.

4.3. L'estar connectat juvenil: el sisè sentit des d'una perspectiva comunicativa

Si durant l'adolescència el mòbil és transcendent perquè permet *estar connectat* a l'entramat relacional, amb l'edificació d'un grup d'amics més cohesionat el mòbil pren força com a eina comunicativa. Al marge de ser el fil connector entre els diferents membres del grup d'amics, el telèfon mòbil és el canal pel qual es gestionen les trobades dels grup. En l'adolescència s'acostuma a compartir amb els amics alguns espais intitudinalitzats –principalment l'institut- que propicien un contacte presencial quotidià. En canvi, en l'etapa juvenil, en la mesura que es constitueix aquest grup d'amics menys arrelat a un espai concret (s'entrecreuen diferents facultats, ocupacions laborals...), s'incrementa la necessitat de disposar d'una canal comunicatiu per programar l'activitat del grup.

Però la relació entre els membres del grup no és només de caràcter presencial. Al marge d'aquesta funció comunicativa més instrumental (per programar les trobades), el fet d'estar connectats de forma permanent facilita que s'estableixin dinàmiques relacionals via mòbil de caràcter "afectiu". L'enviament d'SMS i trucades aconsegueixen una funció comunicativa entre els membres del grup de primer ordre.

Abans de la irrupció del mòbil la comunicació amb els amics bàsicament es produïa "cara a cara". El telèfon fix de casa també era una via comunicativa important, però presentava una limitació que el mòbil supera; la manca d'intimitat. El mòbil esdevé un canal idoni per explicar vivències, sentiments, problemes... als amics, evitant els pares. En l'etapa adolescent els condicionants econòmics limiten molt el consum d'SMS i, sobretot, de trucades. La major capacitat de consum dels joves potencia aquesta via comunicativa de caràcter més expressiu.

El mòbil compleix una altra funció clau: és l'aparell des d'on es gestionen les trobades entre amics. La connexió permanent entre els membres del grup redueix la necessitat de planificar les quedades.

Si tu estàs un dia a no sé on, no has quedat amb ningú i saps que tens dues hores abans d'anar a casa, abans no podies quedar amb ningú perquè no hi havies quedat fa una setmana. En canvi ara dius; "tinc dues hores per fer una cervesa amb no sé qui", el truques i hi quedes. Si ara surto de castellers i truco a algú i quedo, sense mòbil hauria de passar per casa per trucar i quedar. Perquè no ho has planificat amb anterioritat. Abans ho havies de tenir tot molt planificat o no podies fer res. Ara, abans d'arribar a casa si pel camí et ve de gust quedar amb algú doncs li envies el mensajito a veure si està despert i si vol anar a fer algo, i moltes vegades hi ha algú.

Joel (Joves, municipi II)

Amb la telefonia convencional, en canvi, es feia necessari programar les trobades informals amb uns dies d'antelació. Això provocava que aquelles activitats i trobades col·lectives més freqüents es rutinitzessin per superar aquesta incertesa, mentre que aquelles més esporàdiques eren programades amb un temps d'antelació prudencial. Ara aquesta programació és menys necessària. En Gerard, un jove de 23 anys que fins fa poques setmanes no tenia mòbil, explica com ha experimentat aquests canvis, emmarcats en la progressiva generalització de la tecnologia:

Jo, per exemple, jugava a tennis, i quedava de setmana en setmana: "escolta, la setmana vinent quedem el dilluns" i això ara no passa en res, no puc, eh. Li dic a algú "ens veiem dimecres de la setmana vinent" i em diu "ja ens trucarem". La gent no es vol comprometre dimecres de la setmana vinent a aquesta hora.

Gerard (joves, municipi II)

Alhora que es fa menys necessari programar, es produeix un altre fenomen: les trobades adquireixen un major grau de provisionalitat. El fet que ens trobem connectats durant tot el dia provoca que qualsevol activitat o trobada programada prèviament, sigui susceptible de canvis de darrera hora.

Això passa entre els adults, però és una tendència especialment accentuada entre la població juvenil. El "ja ens trucarem" que expressava en Gerard és molt comú entre els joves, sobretot en les relacions informals amb el grup d'amics més íntim. La planificació de les trobades és orientativa; el dia, el lloc i l'hora queden en "suspensió" fins a darrera hora. Per això són molt freqüents els missatges i les trucades de confirmació instants abans de la cita. I també són habituals els canvis de plans a darrera hora.

D. -Con el mòbil se va quedando sobre la marcha...

E. -El, pots fer canvis d'última hora.

M. -Nosaltres el divendres gairebé sempre anem al mateix lloc, però després fem variacions; si anirem al mateix lloc o un altre, i ens truquem mitja hora abans. Mitja hora o una hora abans ens truquem.

E. -Els meus amics, per exemple, em diuen que sóc una estressada perquè ho he de planejar tot abans, perquè a mi això d'última hora "no sé què"...

An. -Jo quan vaig de festa o algo potser me n'assabento deu minuts abans, saps? Anem de festa a algun lloc i dius "bueno, me'n vaig de festa" i t'acoples a la festa.

David, Elsa, Max i Ana (2n batxillerat, institut I)

En el grup d'amics, algunes rutines no acaben de desaparèixer, però perden força. Per exemple, se sap que cada divendres o dissabte a la nit es queda amb la colla per sortir, però el lloc i l'hora no s'acaben de fixar fins al darrer instant. El fet que es pressuposi que es quedarà a tal lloc a tal hora deriva més d'un hàbit que no pas d'un acord explícit. Es pressuposa que es farà allò que es fa habitualment, però no se'n té la certesa, pot variar en el darrer moment.

Abans sabies les coses amb més temps d'antelació: "la setmana vinent anirem a sopar", "l'altre setmana anirem a tal lloc de festa"... Ara, aquest divendres suposo que sé que faré, però perquè és més o menys el que faig sempre.

Francesc (jove, municipi II)

L'increment de la improvisació entre el grup d'amics esdevé un factor que fa gairebé imprescindible estar permanentment connectat al mòbil. Desconnectar-lo, o tenir-lo en silenci sense prestar-hi atenció, pot tenir un important *cost d'oportunitat*¹⁵; quedar desplaçat del grup. Reprenem l'exemple del noi que fins fa poc s'ha resistit a la compra del mòbil.

Sí... la situació en la que et trobes és que molta gent s'organitza la vida sabent que podrà improvisar gràcies al mòbil. La gent no planifica més enllà de tres o quatre hores a la seva vida, sinó que va improvisant i això dificulta que en alguns moments es pugui comptar amb tu.

Gerard (jove, municipi II)

Per no quedar al marge dels canvis de darrera hora i de les trobades que es puguin convocar improvisadament, cal, en primer lloc, tenir mòbil, i en segon lloc, estar-hi atent. S'improvisa en la gestió del grup d'amics perquè es dona per descomptat que tots els seus membres es troben permanentment connectats. En aquest sentit, tenir una actitud més passiva amb el mòbil pot conduir a no assabentar-se d'algunes de les quedades que han estat planificades.

Jo sóc el típic que si no necessita el mòbil l'apago. Però també moltes vegades em trobo amb el problema que hi ha gent que pressuposa que estàs localitzable. Per exemple, t'envien un missatge: "quedem avui a les 10", i jo habitualment fins que no acabo els classes no l'engego, l'apago a la nit i fins que no acabo classe al matí... i és clar, l'engego a la una del migdia i em trobo missatges per quedar tres hores enrere, i penso "òstia, és una putada".

Francesc (jove, municipi II)

Potser no estàs disponible, però al gent ho pressuposa: "com que t'he enviat un missatge, pensava que el rebries".

Francesc (jove, municipi II)

A més, no estar localitzable o no respondre a temps una trucada o un SMSot ser interpretat com una falta d'atenció vers al grup. El mòbil possibilita la connexió amb els amics en qualsevol moment que es necessiti. Així, quan algú té el mòbil apagat durant una llarga estona, retorna una trucada amb un cert retard o triga a contestar un SMS molt sovint és recriminat per la persona que ha mirat de posar's-hi en contacte. La

¹⁵ *Cost d'oportunitat* és un concepte que empren els economistes per referir-se a tot allò que és perd, perquè es deixa de fer, com a conseqüència d'optar per una acció determinada. En el nostre cas, prendre l'opció de no prestar atenció al mòbil té un cost quant a la informació que pots estar perdent.

universalització del telèfon mòbil ha institucionalitzat la immediatesa en la comunicació "no presencial". Ara podem comunicar-nos en el precís moment que en tenim la "necessitat". Abans, amb el telèfon fix miràvem de localitzar la persona amb qui ens volíem comunicar, però no teníem cap garantia d'èxit. En aquest sentit, no tenir sort en la trucada s'assumia amb resignació, entrava dins de la normalitat. En canvi, no localitzar algú a través del telèfon mòbil acostuma a ser viscut amb incomoditat. Així, són habituals comentaris del tipus: "t'he estat trucant i tenies el mòbil apagat", "fa estona que et busco, però no m'agafaves el mòbil", "fa estona que t'he enviat un missatge"...

Al principi de portar mòbil, jo deia: "al cap d'un any em gasto 1 euro anant a les cabines per trucar"... però em vaig adonar que arribava un moment que la gent em deia "et busco i no et trobo". Els meus amics em començaven a frotre bulles habituals del pal; "on estàs?". Llavors comences a utilitzar més el mòbil i el problema és que passes d'estar il·localitzable a estar sempre localitzable.

Francesc (jove, municipi II)

Entre els joves, la pressió a la connexió també ve motivada perquè estar localitzable passa a ser un factor de respecte als amics. Estar disponible sempre que un amic en tingui necessitat és un dels principals manaments de l'amistat. L'aparició de la telefonia mòbil permet acomplir-lo les 24 hores del dia. Amb al·l'irrupció del mòbil, estar permanentment localitzable és, pràcticament, un funció ineludible de tot bon amic. Així, si entre els adolescents la perpètua connexió reflecteix la voluntat d'estar vinculat als amics, en els joves és més una obligació moral. Hi ha joves que són conscients dels costos que suposa:

A vegades m'agradaria que ningú em turqués i quedar-me jo sola, pensar i tal. Però també penso que has d'estar localitzable perquè si passa algun problema o algú té algun dubte és una putada...

Ana (2n batxillerat, institut I)

Finalment, la necessitat –l'obligació moral- d'estar connectat acaba generant una forta dependència al mòbil entre la població juvenil. En això no hi pesa tant la necessitat imperiosa de comunicar-se permanentment amb els amics com la consideració que és necessari estar localitzable. Això provoca que la major part dels joves (probablement també dels adults) procurin no trobar-se en situació de desconexió, tenint el mòbil encès sempre que és possible o en silenci -prestant-hi atenció- en situacions on el mòbil no pot sonar (a l'aula, a la biblioteca, al cinema...).

Estar sempre tan disponible com sigui possible té altres costos. Estar disponible per als amics implica, de retruc, estar disponible per a tothom, i no totes les comunicacions són rebudes amb el mateix entusiasme. Vegem-ne un parell d'exemples.

Jo tinc dependència, això sí. Ús abusiu no, però dependència total; un dia em quedo sense bateria i sóc capaç d'anar a preguntar-li a una veïna si em deixa el seu

carregador de mòbil...sóc capaç de matar a algú, em posa molt nerviosa perquè sé que tothom em localitza al mòbil i a vegades per coses que sí que són importants o que encara que no siguin importants... Però té l'inconvenient que estàs 24 hores localitzable. Això és una putada. Jo que sé, típic, la propietària del pis on visc, per exemple, jo fins fa dos dies no m'havia gravat el seu número i típic moment que estàs no sé que i veus un número desconocido i pensen que serà superurgent i; "el lloguer d'aquest mes...". o la ràdio, a mi m'han trucat estant a classe i de cop sortir els cinc minuts a descansar i;" en dos minuts entres en antena", "no, no, que estic a classe i en dos minuts haig d'entrar", "no, no, en antena" i tu; "merda, si no hagués tingut el mòbil"... estàs 24 hores localitzable.

Georgina (jove, municipi II)

D. -A mi por la mañana me llama el jefe, para saber si tal o cual han ido a trabajar... Pues pásate por aquí, si lo quieres saber!

R. -Antes el jefe tenía que venir, ahora te llama.

D. -Que si "que estás haciendo", que si "quien hay aquí"... pues no, !si quieres saberlo vente tú!... Yo lo del trabajo lo veo negativo. Es el control las 24 horas. Que si empiezo a las 8, em llama a las 8 y cuarto, que si tal ha venido... !Y me llama a mi! Vente tu i lo miras...

Diego i Rubén (joves, municipi I)

De fet, entre els joves l'estar permanentment localitzable acostuma a ser percebut com un dels principals elements negatius de la telefonia mòbil, precisament perquè en la joventut cohabiten més elements de pressió a la connexió mòbil que no pas entre els adolescents (en l'adolescència el principal factor de pressió a la connexió són els pares, però només en aquells moments en els que se surt amb els amics).

Finalment, *l'estar connectat* en el sentit comunicatiu dels joves també s'expressa en l'ús de *dreceres comunicatives*. Ja hem vist com, entre els adolescents, el mòbil permet accelerar el procés d'establiment de relacions "significatives", tot facilitant el procés d'aproximació a persones que no es coneixen; el mòbil permet "trencar el gel" i facilita d'establiment d'uns primers contactes. Utilitzàvem aleshores el concepte de drecera relacional. A mesura que es va abandonant l'adolescència, aquesta funcionalitat del telèfon mòbil es concentra sobretot en l'establiment de vincles sexoafectius. El mòbil és una bona eina per "lligar"; al marge de funcionar com a drecera relacional, també és una drecera comunicativa en la mesura que permet evitar la vergonya de certes situacions. De fet, el telèfon fix ja funciona com a drecera comunicativa perquè permet evitar determinades situacions presencials, però el mòbil, a més, permet estalviar-se parlar amb la persona. Només cal enviar un SMS per fer arribar aquell missatge que via telefònica o cara a cara fa vergonya comunicar. El recurs de l'SMS és a bastament utilitzat entre els joves a l'hora d'iniciar relacions sexoafectives. A l'hora d'acostar-se a un noi o una noia amb qui es vol iniciar una relació, el mòbil permet estalviar-se alguns "mals tràngols".

M. -Jo els missatges només quan vull lligar amb alguna noia o algo així.

-És més efectiu?

M. -És que potser em fa vergonya trucar-la. Si no la conec gaire...

-La resta també feu servir aquest recurs?

(riuen)

An. -Per donar el primer pas. Jo crec que abans de la primera quedada sempre s'envia un missatge. Perquè et fa molta més vergonya trucar i escoltar la seva veu, perquè et quedes més... i busques una excusa per dir "no, no t'he trucat per quedar" i llavors li envies un missatge.

-Amb gent que coneixes o que no coneixes?

An. -Amb gent que no conec. Amb gent que conec els truco i si no l'agafen llavors els hi envio un missatge, però amb gent que no conec normalment els hi envio un missatge, perquè jo, no sé, sóc molt tímida i no m'atreveixo a trucar.

-Posem un exemple: us agrada un noi o una noia de l'institut, li envieu un missatge per anar preparant el terreny o us hi acosteu directament "cara a cara"?

M. -Depèn. Si el coneixes li dius, però si per exemple és una noia d'una altra classe, que no has parlat mai amb ella i tal, li envies un missatge.

Max i Ana (2n BATXILLERAT, insitut I)

En l'apartat sobre l'ús dels SMS aprofundim en les conseqüències de la utilització de *dreceres comunicatives*.

5. El paper del Messenger en l'adolescència i la joventut

En el present capítol abordem el paper que té una tecnologia que ha emergit amb força en els darrers anys, i sense la qual no podem comprendre, en tota la seva complexitat, el paper que te avui dia el mòbil tant entre els adolescents com entre els joves. La presència del Messenger té especial rellevància en el cas dels adolescents. Ho abordem en el primer subapartat. En canvi, en els joves juga un paper més secundari. En el segon apartat observarem les particularitat de l'apropiació juvenil - millor dit, de les diferents apropiacions juvenils-.

5.1. El mòbil com a complement del Messenger

És impossible entendre el paper que té el mòbil entre els adolescents sense considerar la presència que té el Messenger a la seva vida. Malgrat que el mòbil és una tecnologia imprescindible, la seva rellevància s'ha vist ponderada a la baixa per les possibilitats comunicatives del Messenger. De fet, molts adolescents reconeixen en el Messenger quelcom més important i irrenunciable fins i tot que el mòbil. Una anècdota ho exemplifica perfectament. Quan a l'inici dels grups de discussió preguntàvem a nois i noies què feien en el seu temps d'oci, xerrar pel Messenger era la resposta més recurrent de totes.

El Messenger és una via de comunicació a través d'Internet que funciona de forma similar als xats. Permet la comunicació sincrònica entre moltes persones, cadascuna des del seu ordinador. Però, a diferència dels xats, el Messenger és un dispositiu que vehicula la comunicació no entre persones anònimes, sinó amb aquells que coneixes i que incorpores a la teva agenda de contactes.

-I al Messenger també parleu amb els amics més íntims?

J. -Amb tots.

O. -Coneguts i també amb desconeguts.

-Quants contactes teniu a l'agenda del Messenger?

C. -Dos-cents o així.

I. -Dos-cents vint-i-quatre.

J. -Cent cinquanta més o menys.

Jo. -Cent.

N. -Cent cinquanta.

No. -Dos-cents i algo.

Jenifer, Ona, Clèlia, Irene, Juan, Nico i Noelia (4rt ESO, institut I)

Cada vegada que s'encén l'ordinador el Messenger pot estar actiu, de manera que permet parlar, si es desitja, amb les persones que es tenen a l'agenda i que en aquell moment també estan connectades a Internet. Si en comparem les possibilitats amb les del mòbil, gairebé tots els adolescents coincideixen a destacar les majors virtuts de la comunicació via Messenger, sobretot per dos motius.

En primer lloc, perquè és molt més econòmic. El mòbil només és barat si s'usen mecanismes com ara les trucades perdudes. Però aquests recursos tenen moltes limitacions quant a possibilitats comunicatives. El Messenger permet parlar per escrit durant una estona il·limitada, i és més barat, més útil i més senzill que el recurs als SMS. En segon lloc, el Messenger permet parlar amb diversos amics alhora, i no només amb un com passa amb el mòbil. Pots tenir-hi converses obertes amb diverses persones o privades amb una de sola, i pots tenir-les al mateix temps.

Hi ha qui li troba avantatges addicionals. El fet d'escriure en comptes de parlar directament permet mantenir una barreja de distància comunicativa i d'immediateza amb la que molts adolescents s'hi senten còmodes, perquè afavoreix mantenir una mínima distància reflexiva sobre allò que vols escriure, de manera que s'eviten comentaris precipitats o es poden usar recursos estilístics més refinats. D'alguna manera, aquest punt de distanciament permet construir una imatge més reflexionada de tu mateix; permet que el *jo real* que comunica pugui aproximar-se més a l'*ideal de jo* que hom pretén reflectir en cada procés comunicatiu. Amb això no volem dir que els adolescents (i la resta de la població) menteixi quan estableix relacions via internet en general i pel Messenger en particular. Senzillament, la versió de nosaltres mateixos que hi emergeix és més possible que reflecteixi el que pensem que tenim a dins, i que a vegades la falta de competència en les relacions cara a cara manté ocult¹⁶. És una avantatge comunicativa que també s'associa a la comunicació a través de l'SMS, però que a través del Messenger aconsegueix la seva màxima expressió. En situacions d'interès sexoafectiu, és una eina que permet cert distanciament que fa superar situacions que fan certa vergonya¹⁷.

-Posem el cas que t'agrada un noi, quins passos donaries o com quedaries amb ell?

No. -Jo suposo que al principi has de veure com una química o algo i llavors comences amb els missatges i si veus que hi ha algo doncs no sé...

J. -Perquè amb el Messenger pots anar escrivint tota l'estona i amb els missatges gastes molt.

Ju. -I pots enviar dibuixets i coses d'aquestes.

O. -Li pots anar tirant indirectes i llavors tu veus com respon ell.

-Llavors per acostar-vos a un noi o una noia feu servir més el Messenger que el contacte personal?

C. -Depèn de la persona. Però si tens algun dubte o algo mires pel Messenger...

Noelia, Jenifer, Juan, Ona i Clèlia (4rt ESO, institut I)

¹⁶ Hem de tenir en compte que la comunicació a través del messenger, sobretot entre els adolescents, es dona entre amics amb què et veus quotidianament, amb la qual cosa la versió del jo que hi presentes no pot diferir en excés de la versió quotidiana.

¹⁷ Aprofundim en les conseqüències d'aquest distanciament en l'apartat on parlem de la comunicació a través dels SMS.

A més, la possibilitat d'incorporar a la comunicació Messenger dispositius com la *webcam* i el micròfon, multiplica la usabilitat de l'instrument. Cada vegada més, la paraula escrita és substituïda i/o complementada per la relació oral.

L.- Jo faig servir més el Messenger perquè així el puc veure amb la *webcam* i parlar amb el micro.

A.- Yo cuando es algo importante no me mato a escribir, cojo el micro directamente.

Lucía i Antonio (1r ESO, institut I)

Darrerament comencen a aparèixer estudis i estadístiques que mostren com el temps que passen els adolescents davant de l'ordinador supera el que passen davant de la televisió. El consum televisiu ha disminuït perquè ha entrat en competència amb el temps dedicat a l'ordinador i a Internet. Els adolescents amb què hem parlat ratifiquen el que veiem en aquestes dades. Molts d'ells asseguren preferir Internet a la televisió. A vegades, fins i tot aquesta preferència s'acompanya de certa actitud condescendent respecte els continguts televisius.

-*Veieu la tele a les tardes?*

Sí (la majoria)

No. -Bueno, ara no la veig tant, sempre estic escoltant música.

O. -Ara ja no tant.

Ju. -Ha perdut molt la tele.

- *Ha perdut molt? Explica'm això...*

Ju. -Tots els programes són iguals, del cor...

J. -Salsa Rosa.

O. -I novel·les.

Ju. -...és horrible ara la tele.

-*Tots la veieu poc la tele?*

Sí (la majoria)

-*La veieu poc perquè no us agrada el que fan o per que preferiu estar al Messenger?*

No. -Perquè tens el Messenger o surts al carrer... jo quan la veig més és a la nit. Estàs allà i potser fan algun pel·lícula d'aquells...

Ju. -O series...

Noelia, Ona, Juan, Jenifer (4rt ESO, institut I)

Entre els usos d'Internet el temps ocupat a xerrar pel Messenger és prioritari. Molts adolescents ens comenten que tenen l'ordinador encès tot el dia, o bé que el primer que fan, només llevar-se, és encendre'l. Estar connectat al Messenger és una de les raons argüïdes per justificar aquesta conducta.

-*Així, tu t'aïlles una mica quan estàs a casa...*

Ju. -No, perquè hi ha el Messenger...

-*El Messenger el feu servir molt?*

No. -Molt, molt. Només arribar a casa ja estic enganxada al Messenger...

(...)

G. -Jo mentre estigui a casa el tinc engegat, des de que arribo... és el primer que faig.

C. -Jo també, abans de deixar la motxilla engego l'ordinador.

(assentiment general)

J. -Jo, només despertar-me engego l'ordinador, em vaig canviant, em vaig rentant i demès...

(FOIX, 4rt ESO)

Juan, Noelia, Guillermo, Clèlia i Jenifer (4rt ESO, institut I)

Però el Messenger s'usa sobretot en determinats moments del dia. Si ens parem a pensar-hi, és normal que hi hagi un cert consens implícit sobre les hores més adequades per usar-lo, perquè així es té la certesa que s'hi trobarà altra gent amb què conversar. Els joves tendeixen a connectar-se al migdia i a la nit, però sobretot al vespre, abans de sopar. Aquest és el moment de major trànsit comunicatiu al Messenger. És quan aprofiten per fer safareig sobre les coses que han passat durant el dia, ja sigui a l'escola, ja sigui durant la tarda.

P. -Al Messenger una horeta, i després de sopar mirar la tele..

-I després de sopar, mireu la tele...

Tots- Sí...

(...)

A. -Jo, com que dino sola, només miro la tele al migdia, i a la nit només algun dia que fan algun programa que tinc moltes ganes de veure... I el Messenger, quan agafo els deures, abans de sopar. Després de sopar, no.

(Maragall, 3r ESO)

Pol i Alícia (3r ESO, institut II)

Tot i que no podem generalitzar, molts joves reparteixen la dedicació a la televisió i al Messenger de la següent manera: abans de sopar, estan connectats al Messenger, i després de sopar, miren una estona la televisió amb la resta de la família. Aquest repartiment l'afavoreix la manera amb què el Messenger fa possible la doble presència: permet estar xerrant amb els amics i fer els deures alhora en la intimitat de l'habitació o de l'estudi. Així, s'està connectat al Messenger en el moment del dia en què molts fan els deures; el vespre. Tot i que això pot ser, en determinades situacions, quelcom que afavoreix el treball cooperatiu entre els joves –que es poden ajudar uns als altres a fer els deures, o anar-se coordinant en la realització d'alguna activitat en grup-, sovint implica poca concentració i una dedicació poc curiosa a les tasques escolars. El Messenger permet fer una cosa que molts pares no tolerarien; xerrar amb els amics mentre s'estudia.

-I el Messenger, mentre feu els deures?

A. -Sí, pot ser

S. -El que passa, és que si fas els deures i es connecta una persona, t'acabes connectant a veure, i llavors et despistes i potser que acabis més parlant amb la persona que fent els deures.

Alícia i Salma (3r ESO, institut II)

A més, sovint passa que els adolescents abusen del Messenger. Com que l'abús no té repercussions econòmiques, hi ha un grup considerable de pares que no perceben la necessitat de regular-ne l'ús. Les conseqüències són situacions com les que descriu aquesta professora:

El problema d'aquests recursos és portar-los a l'extrem, jo m'he trobat aquest curs situacions límit, ja de veritable addicció, gent que està totalment enganxada o al mòbil o al Messenger, allò de gastar-te 30 euros en dos dies i necessitar més diners, i plorar, i aconseguir-los com sigui o passar-te hores i hores i hores enganxat al Messenger i no tenir necessitat d'anar dormir, i fer-se juguesques: "a veure qui aguanta més?", 5 del matí: "tu estàs encara?" "sí, sí"... i potser per 1 euro... és a dir, això són situacions límit, però que estan condicionant a nivell de rendiment aquí, quan arribes i els veus tots adormits penses "poca motivació?"... i preguntes "a quina hora has anat a dormir?", "una, dues, tres...", "què feies?", "Messenger".

Paula (professora, institut I)

Tot i no ser una pràctica estesa, alguns dels pares amb què hem parlat restringeixen l'ús del Messenger. Entenen que abusar-ne pot tenir efectes no desitjables com el que reflecteix la cita anterior.

N. -Jo ahir no perquè no vaig poder, però abans d'ahir vaig estar tota la tarda. Entre setmana no em deixen que em connecti, perquè haig d'estudiar i haig d'anar a entrenar, però quan els meus pares estan treballant, abans de que arribin de la feina em poso a l'ordinador, o quan se'n van a comprar....

No. -A mi m'han posat contrasenya perquè no entri ja...

J. -Jo ahir em vaig estar des de les onze fins a les quatre de la tarda... i em volia connectar a la nit i em van dir "ni hablar".

Nico, Noelia i Jenifer (4rt ESO, institut I)

Però a part del control patern, hi ha qui no pot usar el Messenger tant com voldria pel fet de no tenir l'ús exclusiu sobre l'ordinador. Passa sovint que els germans, o fins i tots els pares, competeixen per fer ús del que, en aquests casos, apareix com un recurs escàs. Per prioritat jeràrquica, és comú que el germà petit pugui sentir-se especialment agreujat amb aquest situació.

S. -Jo he estat un mes sense Messenger i sembla que hagin estat tres mesos, i els meus pares "tranqui-la, no sé que, que només portem un mes..." i ara ja m'han ficat fins i tot un paper amb els horaris... perquè estic tot el dia...

-Un paper amb els horaris?

S. -Perquè a veure, el meu germà també es vol connectar i la meva mare també, per l'anglès i aquestes coses, i llavors m'han posat uns horaris perquè només estava jo. I llavors m'han dit "tu fins a tal hora". I em vaig quedar 13 dies sense Messenger i va ser molt difícil.

Santi (1r ESO, institut I)

En qualsevol cas, el Messenger acaba esdevenint el canal de comunicació estella entre els adolescents, aquell espai en què poden desenvolupar plenament les seves

relacions afectives. Com hem dit, el Messenger és barat, i a més permet una intensitat d'ús que tendeix a passar desapercebuda entre els pares. L'entorn en què s'usa sol ser un espai que garanteix certa intimitat –és silenciós, i moltes vegades l'ordinador està a la pròpia cambra-. L'ús no té les limitacions intrínseques a les característiques de mòbil i al tipus d'apropiació que en poden fer els adolescents. És per això que, en bona mesura, el mòbil acaba sent un complement del Messenger.

S'usa el mòbil quan no es pot usar el Messenger. De fet, sovint passa que una trucada perduda a segons quines hores és un toc d'atenció per advertir que s'està connectat al Messenger. Amb tot, el mòbil és imprescindible perquè és una tecnologia incorporada –és a dir, que sempre es pot dur a sobre-, cosa que no passa amb el Messenger¹⁸.

Si havíem dit que l'agenda era important en el mòbil, en el Messenger passa tres quarts del mateix. És més, les agendas del Messenger solen estar encara més nodrides que les del telèfon mòbil, que en part és un Messenger d'emergència, i per tant, més acotat a les relacions especialment properes i significatives. És més fàcil caure de l'agenda d'un mòbil –perquè la relació d'amistat no es consolida- que no pas de l'agenda del Messenger, que és, fins a cert punt, un llistat relacional complet de l'adolescent. Sol passar, fins i tot, que els adolescents demanin a persones joves que tenen com a referents el contacte de Messenger per afegir-los a l'agenda. Com veure'm, no encaixa massa bé amb el tipus d'ús que tendeixen a fer-ne els joves.

5.2. El Messenger com a complement del mòbil

Si en l'etapa adolescent el Messenger era preeminent en el terreny comunicatiu, entre els joves el mòbil és el canal comunicatiu per excel·lència. El Messenger se segueix consultant a diari, però l'estona dedicada a mantenir converses amb els amics disminueix significativament.

Entre els adolescents vèiem que la connexió al Messenger era una de les principals ocupacions del temps de lleure, penetrant també en les franges horàries dedicades a l'estudi. Aquest ús més intensiu del Messenger, que ocupa bona part de la tarda i el vespre, va minvant a mesura que s'abandona l'adolescència. El Messenger ja no es fa servir per mantenir llargues i múltiples converses amb els amics de l'entorn més proper. Bàsicament les converses via Messenger es produeixen amb aquells amics o amigues que es troben a d'altres comunitats autònomes o a l'estranger, és a dir, aquells amb què és difícil parlar-hi si no és via Messenger.

¹⁸ Tot i que hi ha telèfons mòbils que incorporen Internet, l'ús no és prou còmode, ni la tecnologia prou econòmica, com per haver-se popularitzat. No seria estrany que les properes novetats tecnològiques vagin en la línia de fer la tecnologia mòbil prou còmode i econòmica com per permetre aquesta mena d'usos comunicatius.

A mesura que es va disposant d'una major capacitat de consum i el mòbil passa a centralitzar les comunicacions entre el grup d'amics, el Messenger es fa menys necessari. A això s'hi suma que els joves acostumen a passar menys hores a casa que els adolescents i els seus horaris són més heterogenis (alguns van a la universitat, d'altres treballen, alguns fan les dues coses alhora, es diversifiquen també les activitats de lleure, etc.). Això dificulta "trobar-se" al Messenger. En el cas dels adolescents trobem unes franges horàries de connexió massiva convingudes (habitualment els vespres), però entre els joves els temps de connexió són més discontinus i variants.

També es detecta un cert cansament en l'ús del Messenger. El seu ús intensiu sembla tenir data de caducitat. Els joves recorden haver arribat a un punt en el que les comunicacions diàries de llarga durada amb una agenda de contactes extensa resultava fins i tot molesta. L'ús intensiu és més propi de l'etapa adolescent pel fet que encara no es disposa de gaires espais d'autonomia per sortir i quedar amb els amics, i el Messenger esdevé una plataforma ideal per desenvolupar les relacions afectives amb els amics i coneguts. Això implica una quantitat de comunicacions que des de l'òptica juvenil són vistes com a "intranscendents" (els continguts que es transmeten acostumen a ser percebuts com a "xorrades"). La majoria de joves considera que si les comunicacions via mòbil no són d'alguna utilitat, millor prescindir-ne. La raó és, en bona mesura, que aquelles comunicacions de caràcter més expressiu es canalitzen amb els amics íntims a través del telèfon mòbil o en els temps d'oci que es comparteixen.

Ge. -Jo crec que el Messenger l'he deixat de fer servir per les coses més properes, perquè em ralla mogollón. Només hi ha dues persones més properes amb els que el faig servir, però amb la resta sudo; "hola" "adéu" "et deixo" "no tinc ganes de parlar pel Messenger, em ralla bastant"... Però en canvi m'ha fet mantenir relacions amb gent de fora de Catalunya, amb gent d'Andalusia, el País Basc... Però la propera no. Abans sí que ho feia servir; parlava amb tothom.

J. -Sí, perquè abans era la novetat.

Ge. -I ara els elimino, perquè em fa pal. Els tinc per dir-los-hi coses importants, del rollo "ei, et passo aquesta cosa o tal", però no el faig servir per parlar del rollo "ai, que t'ha passat avui? No sé que", passo, l'elimino.

J. -Al principi tens aquella passió.. jo m'enrecordo que xatejava amb persones que tenia al costat a classe, era tota una emoció...

Ge. -I enviar-te fotos d'aquelles...

J. -Però amb el temps... quan ja ho has fet un any i mig. Després ja passes i ara el Messenger el valor que li trobo doncs és amb gent de la Universitat que ha marxat i no mantindries cap contacte, i gràcies a això el vas mantenint. Gent d'Alemanya que he conegut...

Ge. -O per passar-te fotos. Va superbé el Messenger perquè van superràpid les fotos.

Georgina i Joel (joves, municipi II)

L'ús intensiu del Messenger acostuma a ser identificat com a "infantil", quelcom que pertany a una etapa ja superada. Mentre que abans potser se'n tenia una certa dependència, ara se'n pot prescindir.

J. -Jo no encenc l'ordinador pel Messenger. És una conseqüència; encenc l'ordinador i el Messenger s'encén. Jo quan vaig de viatge no tinc l'ordinador ni el Messenger i no miro ni el correu ni res... l'obres i el tens, però no tinc una dependència comunicativa.

Ge. -No, això està més amb la gent més petita que nosaltres. Jo que treballo amb nens, els nenes de l'esplai em reclamen que els hi doni el meu Messenger perquè així poden parlar amb mi i estan 24 hores allà dins...

M. -És una rallada...

Ge. - ...rebo cinquanta mil missatges seus, pantalles i pantalles.

Joel, Georgina i Marc (joves, municipi II)

La comunicació via Messenger passa de ser quotidiana a puntual. S'estableixen converses si casualment en el moment de connexió es troba algú connectat amb qui ve de gust parlar. En aquests casos sí s'inicia una conversa. Però es tracta de situacions excepcionals, no buscades.

-Heu anat deixant el Messenger a mesura que us heu fet més grans?

Ge. -Sí. Molt.

J. -I tant.

M. -També ara és més excepcional, del rolo "estic avorrit i vaig a enxufar-me al Messenger a veure si trobo algú interessant per parlar", però és excepcional.

J. -Realment dels de nivell més pròxim són molt poquets, sí que també tens converses, però és una cas excepcional, una cosa concreta.

Georgina, Joel i Marc (joves, municipi II)

Tot i així, malgrat la densitat comunicativa sigui baixa, el Messenger acostuma a estar permanentment connectat. Es va consultant de tant en tant (habitualment quan s'arriba a casa) per comprovar si hi algú ha enviat algun missatge. Podríem dir que el Messenger passa a adquirir una funció similar a la del correu electrònic. Els missatges que s'acostumen a enviar tenen caràcter informatiu. Són missatges que se sap que probablement no seran llegits al moment, es deixen en *stand by*, a l'espera que el receptor els llegeixi més tard. Si s'ha de comunicar alguna cosa amb urgència s'utilitza el mòbil, però si s'ha d'enviar algun arxiu o comunicar quelcom que no és urgent, el Messenger apareix com una bona opció. El missatge probablement no serà vist al moment, però serà rebut.

-Amb quina freqüència feu servir el Messneger?

J. - Cada dia.

Ge. -El meu està encès 24 hores.

J. -El meu també.

Ge. -Parlar, parlar, en total potser hi parlo un quart d'hora al dia, perquè ni al migdia hi parlo perquè no tinc temps i a la nit arribo tard. El faig servir a la nit, més o menys un

quart d'hora. Però encès el tinc tot el dia, perquè la gent em deixa coses, la gent em deixa missatges del rollo "ei, quan vinguis descarregat això"...

Joel i Georgina (joves, municipi II)

Per tal d'evitar entrar en contacte amb tothom qui en aquell moment sigui a Internet en els moments de connexió, el Messenger s'acostuma a utilitzar amb l'opció d'"absent". Aquesta opció informa a tots aquells usuaris amb qui es comparteix agenda que en aquell moment no s'està present. És habitual que, en els moments de connexió, aquesta opció no es desactivi si no es troba algú connectat amb qui realment es desitja parlar. Per tant, és un mecanisme per poder ser present en les dinàmiques comunicatives via Messenger sense ser "descobert", i evitar així ser apel·lat sense tenir-ne ganes.

Això fa que la potencial invasivitat de la tecnologia Messenger pugui ser "controlada" amb una certa facilitat. No cal respondre amb la mateixa immediatesa que amb el mòbil. Se sap que la gent no es troba permanentment davant de l'ordinador. Aleshores els moments de connexió al Messenger són més esporàdics i viscuts sense neguit.

Jo que no el faig servir habitualment, agafar el portàtil i dir "moment de connexió" entrar, baixar-te al correu, entrar un moment al Messenger del rollo "a veure qui hi ha?", que no fos cas que hi hagués algú amb qui m'interessés parlar... no hi ha ningú o no m'interessa parlar, doncs ja està, "fuera", ja està.

Marc (joves, municipi II)

El Messenger es segueix utilitzant (i consultant) perquè pot accomplir algunes funcions instrumentals que permeten complementar la comunicació via mòbil. Per exemple, el mòbil permet establir comunicació entre diverses persones alhora. A vegades, s'aprofita aquesta opció per planificar activitats o trobades entre diverses persones, de forma gratuïta i instantània. Mitjançant un SMS o una perduda al mòbil, es dona l'avís als interessats per tal que es connectin al Messenger i així iniciar la conversa.

M. -També és pràctic per quedar entre molts. Si hem de quedar quatre col·legues, en comptes de trucar-nos creuadament quedem tots al Messenger i podem parlar tots alhora. Una trucada o un missatge, "quedem al Messenger" o "enxufa al Messenger". Per exemple amb la gent de Barcelona, per dir on anem aquest cap de setmana o on anem a sopar, no baixaré a Barcelona...

J. -Té moltes funcionalitats.

Ge. -Jo moltes vegades per hores de reunions d'esplai. El rollo "ei, demà a tal hora" i no dic res més, ni hola ni adéu. Demà a les sis i mitja a tal lloc i ja està.

Marc, Joel i Georgina (joves, municipi II)

També s'aprofita el Messenger per fer treballs acadèmics en grup, per a l'institut o la universitat. Una de les principals funcionalitats assignades al Messenger és la possibilitat d'enviar arxius i d'anar comentant diferents aspectes relacionats amb l'elaboració de treballs col·lectius.

J. -També per fer algun treball.

Ge. -Això també ho he fet, per acabar algun treball.

M. -Treballs que en el curt plaç de temps vas apurat i el Messenger ajuda molt, del rollo "merda, hem d'entregar un treball, som tres, i a sobre no podem quedar", doncs cadascú a casa seva i... "escolat, t'he passat això" "t'ho envio" "jo he fet aquest part, a veure que et sembla" "torna-m'ho a enviar" i és com estar junts sense estar-ho.

Joel, Georgina i Marc (joves, municipi II)

En una cita anterior també es feia ^{grat.} a la comoditat que ofereix el Messenger per enviar fotografies (més que no pas el correu electrònic). En definitiva, són diverses les funcionalitats que mantenen l'ús del Messenger actiu entre els joves. Això sí, funcionalitats de caràcter instrumental.

Però aquest no és un complement utilitzat amb la mateixa intensitat per tots els joves. Entre aquells que provenen de famílies amb menor estatus socioeconòmic el Messenger pot tenir un paper més residual. En primer lloc, en aquestes cases acostuma a haver-hi menys ordinadors i connexions a Internet –abunden encara els casos en què no n'hi ha cap-. Sovint només es disposa d'un únic ordinador, que ha de ser compartit entre els diferents membres de la família. En canvi, les llars de famílies amb major estatus socioeconòmic acostumen a estar equipades amb més d'un ordinador i els joves que hi viuen en poden fer-ne un ús més personalitzat i així tenir una major presència en les comunicacions via Messenger. Aquests joves acostumen a tenir-lo connectat les 24 hores del dia, en fan un ús instrumental i hi tenen una xarxa de contactes extensa. Per contra, aquells joves que viuen en llars tecnològicament menys dotades, s'acostumen a connectar al Messenger de forma ocasional i tenen agendes de contactes molt reduïdes.

R. -Yo me meto en el chat y chateo un rato [referint-se al Messenger]. Soy lento escribiendo, pero poco a poco, pues voy haciendo... Tampoco lo utilizo... A veces tengo que encontrar las palabras, porque no sé si se escribe con V o con B.

Los demás decís que no lo utilizáis mucho... ¿Y vuestros amigos?

P. -Sí, alguno. El Manu, el Emi, mi hermana... Alguno...

R. -Vaya, pues yo al monchi no lo tengo en la lista.

J. -Del barrio hay poca gente.

R. -Sí, poca... A empezado ahora, pero poca gente. Yo, chaterar, solo con dos o tres personas conocidas... Una del pueblo y un par más.

-¿Jose, decías lo del barrio porque en la universidad es distinto?

J. -Si, claro, en la universidad casi todo el mundo tiene siempre el messenger abierto. No las 24 horas, pero sí por la noche la gente se conecta.

Rubén, Pablo i Jose (joves, municipi I)

Dos factors expliquen que els joves amb menor estatus socioeconòmic tinguin una agenda de contactes Messenger més restringida. En primer lloc, la pròpia inferioritat en la dotació tecnològica de les llars de l'entorn més proper. A més, la incorporació tecnològica acostuma a ser més tardana, de manera que molts d'aquests joves han

descobert tard el Messenger, i per tant l'han incorporat de manera menys intensiva. A la vegada, les persones que componen les seves xarxes relacionals és més fàcil que no tinguin connexió, de manera que el Messenger és un instrument comunicatiu precari. En segon lloc, la xarxa relacional d'aquests joves tendeix a ser menys extensa. De fet, l'"agenda Messenger" de qualsevol jove és un reflex del capital relacional de que disposa. En la mesura que els joves amb major estatus socioeconòmic disposen d'una xarxa relacional més àmplia, acaben incorporant molts més contactes a la seva agenda Messenger. Hem de pensar que l'obertura a noves xarxes relacionals que implica, entre d'altres, el pas per la Universitat, no el viuen aquells joves que s'incorporen de manera precoç al món del treball¹⁹. Avui dia, un dels àmbits en què es manifesta la pertinença a diferents classes socials és la dimensió i heterogeneïtat de la pròpia xarxa relacional. En el cas del Messenger, això afecta la major o menor necessitat d'apropiar-se d'aquesta tecnologia en l'establiment de comunicacions amb els diferents entorns de persones conegudes.

Efectivament, aquests joves acostumen a gaudir de majors oportunitats per establir contactes amb altres joves d'àmbits i entorns diversos. Per exemple, anar a la universitat, viatjar a l'estranger o tenir una vida associativa activa, són factors d'obertura relacional que permeten teixir una xarxa d'amistats i coneguts més heterogènia i "dispersa".

En canvi, els joves amb menor estatus socioeconòmic tendeixen a articular enclavaments relacionals més homogenis i arrelats als entorns urbans de residència (la major part de la xarxa relacional està formada pels propis joves del barri). En aquest cas, la proximitat i el contacte presencial quotidià fa menys necessària la comunicació via Messenger. Les relacions a distància acostumen a ser pràcticament inexistentes —en alguns dels joves entrevistats, sí que s'utilitza per comunicar-se amb joves del poble d'origen dels pares amb els quals només es coincideix a l'estiu—.

Com dèiem, entre els joves d'estatus socioeconòmic baix pot haver també un problema de dèficit de competències, una certa manca de familiarització amb la tecnologia Messenger. L'adquisició d'un ordinador personal i la connexió a Internet acostumem a ser més recents que no pas entre els joves de major estatus, que es van incorporar a la tecnologia Messenger pràcticament des del seu naixement, o fins i tot abans, amb altres tecnologies similars que en van ser precursoras.

-Quan veu començar a fer servir el Messenger?

J. - Suposo que quan va sortir.

Ge. -Sí, quan va sortir

M. -Dels primers.

¹⁹ El contacte amb estudiants estrangers n'és un exemple. El Messenger és un instrument privilegiat pels joves que mantenen contactes d'amistat amb residents a d'altres països, i tant estudiants que han estat a Catalunya com estudiants catalans que passen temporades a l'estranger en són casos preferents.

J. -Jo vaig començar a xatejar i després el Messenger que és més privat.

Ge. -Jo vaig començar amb el Mirc.

J. -Igual que jo. Jo vaig començar al 96 o 97. I em vaig posar ADSL el 98.

M. -Jo també, jo vaig tenir Internet quan havies de pagar el telèfon i un proveïdor que et connectava a Internet.

Joel, Georgina i Marc (joves, municipi II)

Però aquestes diferències en el nivell de coneixement i perícia en l'ús del Messenger molt probablement tendiran a desaparèixer en les properes generacions de joves, com a conseqüència de l'actual universalització de la tecnologia Messenger entre els adolescents.

6. Els usos preferents dels mòbil

Hem vist amb anterioritat com adolescents i joves aprofiten el mòbil amb lògiques diferents. En funció d'això, algunes de les possibilitats tècniques són explotades intensament, mentre que d'altres ocupen un discret segon pla. En el present capítol ens detindrem en les diferents maneres que tenen d'aprofitar la tecnologia adolescents i joves. Iniciarem el repàs pels dos recursos en què es més fàcil reconèixer els adolescents: els SMS i les *trucades perdudes*. Posteriorment veurem com s'usen les trucades, el recurs més emprat pels joves. Finalment, en el darrer apartat ens detindrem en altres usos del telèfon mòbil.

6.1. Els missatges de text (SMS)

Els SMS són els missatges de text que es poden enviar des d'un aparell mòbil a un altre. Els caràcters del text són limitats, de manera que la informació que es vol transmetre habitualment s'ha de comprimir en un text breu. Quan parlem dels usos adolescents del mòbil, l'enviament d'aquests missatges acostuma a ser el primer que ens ve a la ment. En el moment en què el telèfon mòbil es va estendre de forma significativa, un dels elements que més va cridar l'atenció és la manera en què els joves i, especialment, els adolescents feien servir els SMS per comunicar-se. Sobretot sorprenia -i sorprèn- l'ús del llenguatge, simplificat i modificat tot subvertint les regles ortogràfiques i sintàctiques. Escriure un missatge amb el teclat d'un mòbil és més lent que no pas escriure'l amb el teclat d'un ordinador i, com dèiem, l'espai disponible per escriure és limitat. Si a això li sumem que els adolescents acostumen a ser menys respectuosos envers les convencions, ja siguin lingüístiques o d'altra mena, el resultat és un ús modificat del llenguatge.

Entre aquestes modificacions, en podríem destacar, a tall d'exemple, les següents; l'abreviatura sistemàtica de les paraules, sobretot a través de la supressió de vocals; l'ús de la K en comptes de la Q i la U, de la X en comptes de la TX (en català) i de la CH (en castellà); la desaparició de la lletra H; l'ús d'anglicismes i abreviatures en anglès, com ara l'OK per mostrar conformitat; en castellà, la desaparició del signe d'interrogació i d'exclamació a l'inici de la frase; l'ús de números, sobretot del 2, per substituir la síl·laba "dos" a les paraules; etc. Al marge de tot aquest seguit de convencions per abreujar els missatges, destaca també un altre recurs comunicatiu: els *emoticons*, símbols que es construeixen combinant signes de puntuació. Serveixen per expressar estats emocionals i acostumen a recordar cares verticals. Per exemple, per expressar alegria s'utilitza el símbol :-), que recorda una cara somrient.

Són recurrents les discussions sobre els efectes que pot tenir la falta de respecte a les convencions lingüístiques en l'aprenentatge dels adolescents. Molts professors

mostren la seva preocupació pel fet que les noves convencions de l'escriptura mòbil (també emprada en l'escriptura a través d'Internet, per exemple per parlar a través del Messenger) desplacen les regles tradicionals i empobreixen el llenguatge. En els grups de discussió realitzats amb professors i pares s'ha verbalitzat aquesta preocupació:

T. -És que han estat unes quantes hores al cole, però estaran després més hores al Messenger i a més a més han d'escriure malament. Jo moltes vegades em poso amb el meu fill i el renyo, i em diu "papa, és que no puc, ja sé com s'escriu, però si jo ho faig d'aquesta forma a part de que estaré més estona, els meus companys es riuran de mi".

P. -I la feina que tens després a l'hora de corregir un examen...

M: I això el meu fill... que sap que jo estic al costat i que el renyaré perquè no està ben escrit... però els que no tenen aquesta situació, els textos que jo rebo... estan plens d'escriptures que diuen "això no és un Messenger, això és una redacció".

-Aquest llenguatge s'acaba reflectint en els exercicis i els exàmens?

Sí <general>

M: El "que" és la "k"...

P. -I "chicos" en castellà amb x...

I. -Però a l'ESO, eh, al Batxillerat rarament veus aquestes coses, hi ha nanos que escriuen malament, però...

T. -Perquè hi ha un moment que els nanos, com poden ser els de batxillerat, saben discriminar dos codis; el codi SMS i Messneger dels companys, i el codi dels professors. Dels que estem parlant d'ESO, no saben discriminar dos codis...

Tomàs, Paula, Maria i Israel (professorat, institut I)

En canvi, altres teòrics destaquen que la innovació i creativitat lingüística és quelcom positiu, i que és possible combinar el coneixement de les convencions ortodoxes amb les pròpies de la tecnologia mòbil. Com a virtut addicional, hi ha qui destaca que la comunicació a través de l'SMS (i també d'Internet) aconsegueix aproximar la comunicació per escrit a adolescents i joves poc proclius a llegir i escriure.

Més enllà d'apuntar aquesta controvèrsia (una de les que té major presència mediàtica) el que ens interessa destacar és que els adolescents fan servir els missatges amb una lògica pragmàtica. Bàsicament, utilitzen els SMS perquè trucar és molt car. A més, ens atreviríem a dir que la possibilitat de comunicar-se a través del Messenger ha reduït el volum d'SMS. Tot i així, en alguns moments és un recurs de gran utilitat: com hem dit, quan s'ha de dir alguna cosa i es tenen pocs diners, però també en situacions en què la comunicació ha de ser discreta –per exemple, dins de l'aula-. Per tant, les principals avantatges en relació a l'edat adolescent tenen a veure amb el seu caràcter substitutiu de les trucades. L'ús intensiu dels SMS és fruit de la necessitat. És per això que en la mesura que es va disposant de major capacitat pressupostària, es redueix l'enviament d'SMS. Tant els adolescents que disposen d'un pressupost més elevat per al mòbil -ja sigui per l'edat, ja sigui per una major generositat paterna- substitueixen els missatges per les trucades.

Però els SMS també són emprats per aquests adolescents, així com per els joves –i, en menor mesura, pels adults, ja que molts hi tenen poca perícia -, atès que hi ha

contextos comunicatius propicis per al seu ús. El més comú, emprar SMS en comunicacions sintètiques, que no requereixin d'excessiu diàleg. Quan s'ha de comunicar alguna cosa i simplement rebre'n la confirmació, el missatge és un recurs idoni; és més barat i no requereix que l'interlocutor atengui immediatament la trucada. Aquesta mena d'ús instrumental basat en la *comunicació-confirmació* té, però, algunes i tot sovint és objecte de controvèrsia. Hi ha qui usa SMS en situacions considerades inadequades perquè no responen a la pauta anterior i obliguen el receptor a trucar perquè precisen una comunicació massa complexa com per ser resolta amb un o dos missatges. És aquest un ús inadequat dels missatges.

D'altres vegades el problema rau en que la comunicació-confirmació està relacionada amb qüestions referides al futur immediat –quedar aquella mateixa tarda, anul·lar una trobada programada per poques hores després-, per la qual cosa un SMS és una via comunicativa excessivament incerta. Emprar-la també és inadequat. Els principals límits en aquest ús instrumental dels SMS tenen a veure amb el fet que no tothom interpreta el context comunicatiu en què aquests són idonis de la mateixa manera, i això pot provocar equívocs i malentesos. Malgrat això, són un recurs molt emprat, tant per adolescents com per joves, dins d'aquests paràmetres instrumentals.

Si he de dir alguna cosa concreta, envio un missatge. Si en canvi és un tema com per exemple hem de quedar la setmana que ve, un missatge. però, per exemple, si vull quedar demà amb elles, doncs no els hi envio un missatge, els hi truco, perquè potser elles no poden. Si faig un plan de que quedarem i tal, i al dia següent arribo al cole i no poden, llavors és millor trucar per saber què...

Salma (3r ESO, institut II)

Hi ha una apropiació pròpia dels adolescents d'aquest ús basat en l'esquema comunicació-confirmació; els SMS són un recurs per comunicar als pares que s'arribarà més tard a casa del que estava previst. No tots els adolescents fan servir l'SMS, però n'hi ha força que envien un missatge perquè és la manera d'avisar i no rebre una negativa –si més no, no rebre-la immediatament-. Altres, en canvi, prefereixen trucar per comentar aquesta circumstància, perquè consideren que enviar un SMS no deixa de ser una mena de joc brut, un abús de confiança envers els pares.

On coincideixen la majoria és que, per demanar un favor com aquest, mai no farien una trucada perduda als pares per a què, tot seguit, siguin ells qui els truquin. Aquí hi ha major coincidència en considerar-ho un abús de confiança. A més, es tracta d'un recurs que es pot girar en contra dels propis interessos. Molts pares podrien enfadar-se si se'ls fa una perduda per demanar-los un favor. En tot cas, l'advertència a través d'SMS es va estenent conforme l'adolescent es va fent gran i, per tant, està menys sotmès a la rigidesa horària dels pares. Conforme la trucada és per avisar –i evitar una mala estona als pares-, i no per demanar permís, l'ús de l'SMS es considera un recurs més legítim.

Un altre dels recursos vinculats als SMS és el seu ús com a *drecera comunicativa*. Un dels principals avantatges que tenen els missatges de text és que permet una comunicació més distanciada i reflexiva. A través dels SMS la comunicació no és sincrònica -a diferència del Messenger-, allò que es comunica no té per què arribar immediatament al seu destinatari. Aquesta particularitat de la comunicació SMS permet treballar una mica més en la forma com ens presentem a l'interlocutor. El missatge de text és un recurs emprat per contactar amb persones que ens interessin -sobretot quan hi sentim un interès sexo-afectiu- perquè no requereix improvisació. A més, també permet no estar sotmès a la pressió dels nervis. Així, ens podem presentar a nosaltres mateixos de manera més romàntica o més "picant" del que ens atreviríem -o sabríem- en una trobada cara a cara.

-¿Y es más fácil ligar con el móvil?

J. -Es más fácil con el móvil.

P. -Yo eso lo veo normal, porque a lo mejor por mensajes dices unas cosas, que luego a lo mejor llegas allí y te quedas. Hostia, lo que le he dicho! Lo que le puse el otro día!

-¿Pero lo que le dijiste de romántico o de pasado de vueltas?

P. -¡De pasado de vueltas!

R. -Eso sí que pasa. Porque a lo mejor, quieres mandar un mensaje bonito, y te pones a escribirlo. Luego lo lees, y no te convence, y vuelves a escribirlo. Lo cambias. Estoy un rato pensando... Claro, luego eso de carrerilla no te sale!

(jaja)

R. -Cuando escribes un mensaje, te lo puedes mirar, y...

P. -¡Pues luego te tomas 6 o 7 cervezas, y la llamas!

-O sea, que la combinación móvil y cerveza también es peligrosa.

P. -¡Eso mismo!

T. -Es muy mala...

R. -Claro, porque cuando bebes estás más suelto. Si has quedado con una y a lo mejor te has enfadado y no quieres llamar. Si no bebes, pues a lo mejor aguantas el tipo y no llamas. Pero si bebes tres cervecitas o tres cubatas, pues se te calienta el morro y se lo explicas. Te contiene menos.

Jose, Pablo, Rubén i Toni (joves, municipi I)

El mòbil permet contactar sense passar la mala estona i els nervis que suposa demanar una primera cita -o una segona, o una tercera...-. En el cas de la primera trobada, també permet no passar el mal tràngol de ser refusat. En el fons, l'SMS evita als adolescents i, sobretot, als joves algunes situacions socials en les quals ens sentim especialment vulnerables.

D'aquesta forma d'emprar el mòbil en podríem dir; *blindatge d'invulnerabilitat*. En les relacions sexoafectives els individus tendim a sentir-nos especialment fràgils davant dels revessos afectius, i el mòbil permet un cert blindatge. Una vegada més, però, la comoditat, la *facilitació* relacional del mòbil té costos. En aquest cas, segurament no

haver de passar per segons quins mals tràngols ens prepara pitjor, emocionalment, pels moments en què ineludiblement hi haguem de fer front. Tendeix, per tant, a fer-nos més vulnerables, perquè ens permet esquivar un molest entrenament.

De fet, l'altra dimensió a destacar dels usos de l'SMS és una derivada de l'anterior; la possibilitat d'evitar fer front a situacions conflictives que fan mandra o en les que el jove pot sortir perdent. Bàsicament, podem parlar de dues situacions diferents.

En primer lloc, la possibilitat de trencar la relació amb un ligue o una parella a través d'un missatge. Tot i que la gran majoria d'adolescents i de joves ho consideren de mal gust, alguns reconeixen haver emprat aquest recurs per estalviar-se una situació incòmoda. Sobretot si la relació que s'acaba estava molt poc consolidada.

-Hemos dicho el tema que si llamarías por un funeral...

R. -Por un funeral, no...

-Para un cumpleaños, que habéis dicho que sí... Y para dejar a la novia, que habéis dicho que más bien sí...

D. -Sí, puede...

R. -Según como, mejor un mensaje y pasar página...

Rubén i Diego (joves, municipi I)

El propi ús de l'SMS, per tant, pot generar impactes emocionals dolorosos (en aquest cas, el que rep la persona rebutjada). Si ho relacionem amb la reflexió anterior sobre la fal·làcia que representa el *blindatge d'invulnerabilitat*, veiem com, de fet, la mateixa tecnologia que ens fa suposar més blindats, també ens exposa a situacions en les quals les persones ens podem sentir especialment menystingudes. El distanciament del mòbil –en tant que *drecera comunicativa*– ens acomoda i ens permet evitar certs conflictes emocionals, però a la vegada pot tendir a allunyar-nos dels altres. En definitiva, a no fer front a certes obligacions relacionals molestes, però necessàries per generar empaties, per construir *dols* en les relacions que s'acaben, per no distanciar-nos de les obligacions i responsabilitats que són el teixit bàsic de les relacions interpersonals. En el cas dels adolescents i els joves, les incipients relacions d'aparellament són el camp en que s'escenifica aquest relaxament en certes obligacions relacionals.

En tot cas, no hem de dramatitzar en excés. Aquest ús dels mòbils no és més que un indicatiu d'una tendència a un cert distanciament i una certa desresponsabilització que, de fet, no neix amb la tecnologia mòbil, sinó que ja podíem detectar en la manera en què ens relacionàvem abans de la irrupció del mòbil. Una vegada més, la tecnologia no fa sinó facilitar usos afins a les maneres de fer del nostre temps. Hem de recordar, a més, que gairebé tots els joves consideren que això de tallar una relació per Internet o pel mòbil és de molt mal gust. Molts afirmen que ells mai no ho farien. Per tant, la norma social que obliga moralment a no defugir segons quines situacions és present i

té força entre els adolescents i joves –podríem preguntar-nos, en tot cas, si la presència i força és major o menor que entre els adults-.

Una de les derivades de l'ús de l'SMS com a *drecera comunicativa* afecta de manera més clara als joves -i també als adults- que no pas als adolescents. Ens referim al fet d'estalviar-nos contactes interpersonals que ens fan mandra, que se'ns presenten com a obligacions a que cal fer front "per quedar bé". És el cas de felicitacions d'aniversari a tietes pesades, o fins i tot, en els casos més extrems, enviaments de notes de condol a familiars de persones traspassades. Si bé hi ha vegades que l'SMS permet fer extensives felicitacions o condols a persones que, d'altra forma, potser ens abstindríem de saludar –l'exemple paradigmàtic d'això és l'enviament de felicitacions d'any nou just després d'empassar-se el darrer gra de raïm-, en molts casos permet no haver de mantenir una conversa. Ens trobem, per tant, en una situació en que la tecnologia facilita una solució per mantenir una convenció que es va perdent –les trucades "per quedar bé"- en tant que l'adapta al nivell de compromís que tendim a estar disposats a assumir. Paradoxalment, una tecnologia que permet comunicar-nos fa més porosa la xarxa de responsabilitats i obligacions recíproques, a la vegada que en soluciona l'imparable retrocés gràcies a que facilita formes de vinculació més *light*, que ens permeten guardar certa distància davant les incomoditats que comporten determinades interaccions.

6.2. Les perdudes

Les trucades perdudes –és a dir, trucar a algú i penjar el telèfon abans que no contesti- són l'ús estrella del telèfon mòbil en l'adolescència. Molts autors han remarcat la creativitat lingüística implícit a l'ús dels SMS, però les trucades perdudes també són un recurs molt creatiu per adaptar el mòbil a una situació de carestia: permeten usar el mòbil sense gastar diners. A primer cop d'ull, poden semblar limitats els diferents usos que pot tenir una trucada perduda. Veurem en aquest punt que, en contra d'aquesta primera impressió, els usos possibles són considerables. A partir del què ens han explicat els nois i noies amb què hem parlat, podem agrupar les funcions de les trucades perdudes en la següent tipologia: funció instrumental, funció lúdica i funció afectiva. Les funcions afectiva i lúdica són pròpies dels usos adolescents del telèfon mòbil. La funció instrumental, en canvi, és transversal a totes les edats.

Per *funció instrumental* entenem l'ús més pragmàtic que es fa de les trucades perdudes; una *perduda* és una mena d'advertència, un avís amb algun tipus de funcionalitat concreta. Moltes persones fan trucades perdudes amb aquest sentit. En gairebé tots els casos, la finalitat és la mateixa: no gastar diners si el missatge implícit en el toc d'atenció és suficientment clar. Per tant, la trucada perduda és un recurs comunicatiu que necessita d'un context d'interpretació perquè sigui descodificable per

aquell qui el rep. Així, depenent del context, la trucada perduda pot voler dir coses diferents.

Com ja havíem apuntat quan parlàvem dels canvis en la concepció del temps, en molts casos la trucada perduda és una manera d'advertir una persona que ja s'ha arribat a una destinació prèviament acordada. L'advertència funciona sobretot quan una persona espera a casa seva; la trucada perduda funciona com a avís de que ja pot reunir-se amb qui s'ha quedat. Similar al cas anterior és aquell en que s'ha quedat amb una persona i, atès que no arriba, se li fa una trucada perduda per recordar-li que s'està esperant. Tenint en compte que la falta la comet qui arriba tard, s'espera que l'explicació –via trucada o via SMS- la faci qui arriba tard i, per tant, assumeixi la despesa de la comunicació. Aquests són els usos de la trucada perduda més estesos entre el conjunt de la població.

Però hi ha maneres d'aprofitar la *funció instrumental* de les perdudes que són pròpies dels adolescents. Hi trobem, en primer lloc, les trucades perdudes que s'empren en la relació entre els pares i els adolescents. Les perdudes són un dels mecanismes en que la disminució del *llindar d'autonomia* queda reflectit de manera més clara. Sobretot al començament de tenir mòbil molts pares demanen als fills que els facin una perduda quan surten de l'escola, de manera que puguin preveure el moment d'arribada i assegurar-se que tot va segons el previst. És una trucada perduda tranquil·litzadora, però que també pot relacionar-se amb qüestions d'ordre pràctic, com ara que els pares –o avis- puguin escalfar el dinar abans que el fill arribi a casa.

Bueno, a vegades li faig a la meva mare per a què em truqui. O cada cop que surto de l'institut, li faig una perduda per a què estigui tranquil·la.

Olivia (3r ESO, institut I)

En la relació paternofilial, quan les trucades perdudes no es produeixen en els moments prèviament acordats són una demanda als pares perquè truquin a l'adolescent. Ja hem vist que molts no usen aquest recurs per demanar un allargament de l'hora d'arribada a casa, però en canvi per comentar altres imponderables sí que el fan servir. En termes generals, molts pares i fills tenen l'acord explícit o implícit que, quan l'ús del mòbil té a veure amb la tranquil·litat dels pares, ells n'assumeixen la despesa. En canvi quan el benefici el rep l'adolescent, sembla de bon gust que sigui ell qui truqui. Quan la situació és neutra, en general gasten els pares –els fills fan una trucada perduda- perquè les dues parts tenen clar que la restricció pressupostària dels menors no els permet excessives trucades. Només en els casos en que els adolescents no tenen restricció pressupostària –per exemple, en el cas de pares especialment preocupats per assegurar que el menor sempre que ho necessiti pugui trucar-, és l'adolescent qui truca i qui, per tant, no fa aquest ús de les trucades perdudes.

-Als pares els truqueu?

M. -Home, jo potser a vegades m'he quedat sense claus i diu "mama on estàs" i "ara vinc corrents" i et porta les claus i obres... moltes vegades a mi m'ha servit. Si algo m'ha passat doncs que vinguin els meus pares a buscar-me o algo, però sempre sempre estic enviant missatges...

Ar. -Jo no truco, faig que em truquin.

[Assentiment general]

Ar. -Faig una perduda

-Tots ho feu, això?

E. -Jo a vegades...

V. -A mi m'ho diu la meva mare, "fes-me una perduda i et truco jo, que no vull que gastis mes".

Ar. -A mi em paguen el mòbil i ho segueixo fent, perquè sinó... només tinc 10 euros al mes...

Mario, Arancha, Eva i Víctor (1r ESO, institut I)

La *funció instrumental* en la relació entre els propis adolescents té dues accepcions particulars. En alguns casos la trucada perduda adverteix que s'està connectat al Messenger, i es demana al receptor que també s'hi connecti. L'altra serveix per advertir l'interlocutor que no es té saldo i que, per tant, sigui el receptor qui torni la trucada. En general, tenint en compte que les trucades perdudes poden tenir significats ben diferents, la reiteració insistent acaba donant a entendre que no es disposa del saldo suficient. En la mesura que l'adolescent es fa gran i que abandona les funcions lúdica i afectiva de les perdudes, no és necessària tanta reiteració per a què el receptor entengui què se li està demanant.

Hi ha qui abusa d'aquest tipus de trucades perdudes. Quan aquest ús de les trucades perdudes no respon a una contingència pressupostària, podem parlar d'una estratègia egoista o de *free ryder*²⁰: El propi ús del mòbil repercuteix econòmicament sobre els altres. Aquesta conducta és vista com a abusiva.

I tu, Cristina, que sí que truques, ho veus egoista?

C. - Home, sí. Hi ha gent que et fa perdidas durant tota la tarda, fins que truques.

E. -Clar. Jo ho faig. Truco tota l'estona fins que es connecta a Internet per dir que passa, o troca

C. -Va tocant els collons tota la tarda, fins que...

L. -Doncs jo no truco, jo envio un missatge de "llàmame si quieres".

Cristina, Emilio i Laura (2n batxillerat, institut II)

Una cosa es que ya has quedado para bajar, y otra es una perdida para que tu me llames, que eso también hay mucho cerdo que lo hace.

(jajaja)

Hay mucha gente que lo hace. A ver, yo, al principio, pues hay mucha gente que sabe que yo no pagaba móvil, y al principio mucha gente me llamaba y colgaba, como diciendo que llames tú que no pagas...

²⁰ Una conducta de *free ryder* és la dels individus que actuen sense seguir les normes establertes tot traient un alt rendiment tant de la seva conducta transgressora com, sobretot, del fet que els altres persones no la segueixin.

vinga!, anem a fer perdudes a veure si em contesta algú. i no em contesta ningú, a les 3 de la matinada.

Salma (3r ESO, institut II)

La tercera de les funcions és l'afectiva. És la podem associar a l'adolescència de forma més clara. Al llarg del dia, alguns adolescents poden arribar a enviar-se gran quantitat de trucades perdudes. El missatge implícit en la perduda és "penso en tu". La perduda és una manera de mantenir constant el vincle d'amistat i fer que l'*estar connectat* no sigui quelcom latent. Aquestes perdudes tant es poden fer entre persones molt properes –que van al mateix institut, fins i tot a la mateixa classe- com a aquells amics que no pots veure tant sovint. És quelcom especialment present entre les noies, i també dins de les relacions de parella.

-I feu perdudes entre vosaltres?

C. -Sí, moltes.

-I que volen dir?

C. -Hola.

[Tots/es riuen]

J. -O també si estàs a casa avorrida, fas "u"...

-Què vol dir "u"?

J. Ah, no sé, li fas una perduda i et contesta...

-Com una salutació?

J. -Sí.

C. -"Estoy viva..."

Clèlia i Jenifer (4rt ESO, institut I)

-¿Quantes perdudes us podeu fer, durant un dia?

C. -Buf, mogollon. Muchas!

M. -Aquí aquest matí me n'han fet cinc.

O. -Ella a vegades la tinc davant, i em fa perdudes....!

-Llavors, què pot ser, un dia quinze o vint perdudes?

O. -Sí

Carlos, Miriam i Olívia (3r ESO, institut II)

Tant la funció lúdica com l'afectiva són vistes com a usos puerils quan es deixa enrere l'adolescència. Jugar-hi o fer-se trucades-recordatori passa a ser considerat un ús absurd del mòbil. L'abandonament és progressiu.

M. -Jo faig perdudes del pal: "quan passis per casa meva fes-me una perduda i baixo"...

D. -Però no perdudes infantils, d'aquestes de "me acuerdo de tí" i li tornes i així estàs cinc minuts, no.

C. -Cinco minutos no, pero una de vez en cuando...

S. -Jo a vegades sí.

An. -Jo de tant en tant.

J. -Es que no sirve para nada, si quieres decirle algo llamas y ya está. Eso de devuelve, devuelve, hace tiempo sí, pero ahora ya me aburre.

D. -Yo nunca las he hecho, pero me divertía cazándolas.

La segona funció de les trucades perdudes és la lúdica. Aquí s'hi inclouen els usos de les perdudes per entretenir-se amb els amics. Els adolescents acostumen a utilitzar les perdudes com un joc. Un dels més estesos consisteix atrapar la trucada perduda que et fa un company. Agafar la trucada implica que aquell qui la fa ha de pagar. El joc consisteix en fer-li-ho alguna vegada.

-Entre els amics us feu perdudes?

Sí [tots]

V. -Para fastidiar...

[Rialles]

E. -Tu llamas... y a veces te la pillan. Tu haces una perdida y el te la intenta pillar.

V. -És com un joc. Per exemple, si a classe ve un professor d'aquest que ve de suplent, agafes el mòbil li fas a algú una perduda i l'altre al intenta agafar.

Víctor i Eva (1r ESO, institut I)

A vegades, atrapar la perduda és una estratègia que, més que un joc, serveix per dissuadir algú que t'està molestant amb trucades perdudes contínues. Quan algú truca des d'un número ocult –ja hem vist que és quelcom molest- i penja de seguida –li passa més a les noies que als nois-, agafar la perduda és una manera de sancionar aquest assetjament.

L'altre gran joc relacionat amb les perdudes consisteix en aconseguir que la trucada li resulti una molèstia a l'amic trucat. La principal versió consisteix a trucar a algú que està fent classe per a què li soni el telèfon dins de l'aula. Normalment els nois i noies tenen el mòbil silenciàt, però si algú no ha recordat silenciàr-lo, el fet que soni el pot deixar en una situació incòmoda. Una segona versió del joc consisteix a fer perdudes per despertar algú per la nit.

Finalment, alguns adolescents, concretament alguna noia, ens ha parlat d'un altre joc. Consisteix en intercanviar-se trucades perdudes abans d'anar a dormir, per veure qui dels dos fa la darrera, i, per tant, qui dels dos aguanta més estona despert.

Jo per exemple tinc un joc amb una amiga per veure qui triga més a dormir, i quan fas una perduda i veus que no contesta doncs, ja s'ha quedat dormida l'altre. O sinó et desperta i et fa la perduda per dir-te...

Eva (1r ESO, institut I)

A vegades, però, l'entreteniment és en solitari. Es fan perdudes perquè s'està avorrit, amb l'expectativa de poder-ne trobar resposta. És aquest un darrer ús a cavall entre la funció lúdica i l'afectiva.

Hi ha dies en que dormo molt tard. I em quedo allà avorrint-me i tal amb el portàtil, que a les 2 no hi ha ningú al Messenger. I si poso música, m'avorreixo igualment... i llavors,

[rialles]

D. -Pero esto era al principio, cuando se puso de moda hacer perdidas. Una tontería...

Max, David, Cristian, Sònia, Ana i Jaume (2n batxillerat, institut I)

En termes generals, l'abandonament d'aquestes pràctiques coincideix amb l'increment del pressupost que es pot destinar al mòbil, i, per tant, amb la possibilitat de poder fer un ús afectiu del mòbil a través de fórmules més còmodes; bàsicament, trucant.

Abans et feies una perduda i volia dir: "estic pensant en tu". Quan anàvem a l'institut aquestes coses passaven, et venia algú i et deia "és que tal m'ha fet una perduda...". O típic del rotllet de cap de setmana que es passa tota la setmana fen-te perdudes... Ara les úniques perdudes que rebo són les de dues amigues andaluses que de tant en tant em fan una perduda... però això de les perdudes està totalment eliminat, i cada vegada estic eliminant més missatges i trucant més.

Georgina (joves, municipi II)

La proliferació de formes diferents de fer servir el mòbil fa que a vegades es pugi codificar el sentit de les perdudes en funció del nombre de repeticions. Una trucada perduda significa una cosa. Dues trucades perdudes seguides, una altra. Tres, una altra. Etc. Arribar a aquest nivell de sofisticació requereix consensuar-ne el significat. Per tant, aquests codis s'acostumen a establir, sobretot, en algunes relacions especialment intenses entre dues persones –normalment, dins de la parella-.

L. -Jo sí que sóc una mica de les perdudes, dels missatges.. i quan tinc que trucar, truco... Jo utilitzo molt el mòbil, i poder tinc que veure com no gastar... I a vegades faig perdudes per jugar, jugant. Com que no gastes, pues estàs allà amb el mòbil

-I quan reps una perduda, és algú que vol que el truquis, que et saluda...

L. -Depèn. Si em fa una perduda la meva millor amiga, dons la truco a veure si passa algo. Però si és una persona que sé que sempre juguem, doncs no. No tinc motiu.

O. -Jo, si és una, doncs és sí, és hola. EN canvi, si són 3 o 4 amb intervals seguits doncs llavors sí que et preocupes i truco o algo. Si no, si és hola, fas una altra perduda i la tornes.

L. -Jo crec que és depèn de la persona.

E. -A mi em tenen que trucar 1000 vegades i no l'agafo.

Laura, Oriol i Eduardo (2n batxillerat, institut II)

No sé, per exemple, la meva germana i el seu nòvio, sí que tenen un codi, depenent de si el deixen sonar més o menys. Una vegada, és perduda, més, és que no te saldo i que el truquis, o... no sé.

Alicia (3r ESO, institut II)

Com veiem, les trucades perdudes són un petit univers d'usos del mòbil, especialment entre els adolescents. Una apropiació de la tecnologia que els permet fer-ne un ús extensiu i gratuït. Un ús relacional.

6.3. Les trucades

Pels adolescents, les trucades són un luxe. Alguns se'l permeten quan tenen el saldo al màxim, d'altres, més previsors, només les usen en casos d'emergència. En tot cas, les trucades, que són la forma més comuna d'emprar el mòbil, és la que explica menys la particular apropiació que en fan els adolescents.

Ara bé, una vegada superats els condicionants econòmics de l'adolescència, comença a reduir-se l'ús dels SMS i les perdudes. Aleshores les trucades passen a ocupar un lloc preferent en els usos del mòbil. Si es requereix establir comunicació amb algú, la via més directa i més fàcil és la trucada. També és la més cara, però ja no cal contenir-se amb la mateixa exigència que en l'etapa adolescent.

Jo vaig començar enviant només missatges i perdudes, per mi trucar era com una cosa supercara... per a mi no existia el mòbil per trucar. Tirava de perdudes "tres perdidas significa tal, cuatro tal..." i missatges per un tubo i ja està. He passat de no trucar mai a trucar sempre que vull. He passat de fer-lo servir en temes molt concrets, més tirant a emergències i així, a fer-lo servir a l'estació perquè m'estic avorrint i truco a algú perquè em dona la gana. Aquest és el principal canvi.

Joel (joves, municipi II)

El desplaçament de l'ús dels SMS i les perdudes cap a les trucades és generalitzat en l'etapa juvenil, però no tots els joves fan el mateix ús de les trucades. Com hem vist que passa entre la població adulta, podem distingir entre els usos utilitaristes del mòbil i els expressius.

Les diferències entre els quatre perfils d'usuaris adults apuntats en el segon capítol (els usuaris ascètics, els pragmàtics, els sensuals i els hipersensuals) ja es fan visibles entre la població juvenil. Hem de pensar que durant l'adolescència els usos més expressius es vehiculen a través de formes barates d'apropriació del mòbil (SMS i perdudes), de manera que les diferències no tenen repercussió pressupostària. A més, durant l'adolescència la fascinació per la tecnologia mòbil és més massiva, i la importància de les relacions afectives fa que la majoria tendeixin a un cert ús expressiu (a ser usuaris sensuals). Els que tendirien a l'abús propi de la hipersensualitat solen estar controlats pels pares, i els que tendirien a ser ascètics, es veuen abocats a experimentar amb usos més expressius.

Amb la joventut, molts abandonen usos expressius que sí tenien en l'adolescència. A més, les diferències en els usos comencen a tenir repercussions més clares en el pressupost dedicat al mòbil. La conseqüència és que una certa indiferenciació dels perfils d'usuaris de l'adolescència doni pas als quatre perfils d'usuaris esmentats. Recordem que els perfils més extrems –els ascètics i els hipersensuals– tendeixen a correlacionar amb el capital cultural de les famílies i dels propis joves. Ras i curt: és

més fàcil trobar joves ascètics en entorns d'elevat capital cultural i joves hipersensuals en entorns de baix capital cultural.

La pressió a la connexió entre el grup d'amics i el fet d'haver-se socialitzat en l'etapa adolescent o postadolescent en la tecnologia mòbil, fa que les diferències entre uns i altres perfils no sigui tant accentuada com en el cas dels seus pares. Entre els adults, les manifestacions refractàries són fàcils de trobar, segurament afavorides per la sensació d'alienació que molts tenen respecte a les noves tecnologies. La incomoditat que planteja la seva incorporació facilita l'elaboració de discursos que fan de l'antipatia una virtut. Entre els joves, aquells més propers a fer un ús utilitarista no refusen la dimensió expressiva del mòbil, si bé en fan un ús controlat.

6.4. Altres usos del mòbil

En altres moments ja hem esmentat que ni els adolescents ni els joves acostumen a fer servir en excés les aplicacions *extra* que ofereix el mòbil. Alguns adolescents, els que fan un ús més "infantilitzat" del mòbil, es descarreguen jocs sofisticats per treure'n rendiment. Alguns, ocasionalment, també es descarreguen cançons i músiques de mòbil. En general, però, la restricció pressupostària fa que aquells que podrien estar més fascinats per aquestes possibilitats, se'n desencantin ràpidament. A això cal afegir que, ara per ara, la majoria de mòbils encara no disposen de les prestacions que una càmera o que una consola de jocs ofereixen. Tot i així, tal i com adverteixen els professors, els adolescents que fan un ús més "descontrolat" del mòbil –a qui els pares no controlen la despesa del mòbil, i que no s'autorregulen– acostumen a fer ús d'aquests recursos. Són els adolescents que més fàcilment podem identificar com a consumidors abusius del mòbil, especialment vulnerables als negocis lucratiu relacionats amb les votacions en concursos televisius, descàrregues de música, etc.

En arribar a la joventut, i coincidint amb la major disponibilitat econòmica, una part dels joves fa un major ús d'aquests recursos suplementaris. De fet, el tipus d'usuari de mòbil hipersensual es caracteritza sobretot perquè a part de la comunicació expressiva, acostuma a utilitzar aquests recursos addicionals, que sovint comporten una despesa econòmica considerable. Entre la minoria dels joves que se situen en aquest perfil, hi pesen més aquells que provenen d'entorns amb menor capital cultural. Aquests joves són més propensos a l'enviament d' SMS per adquirir música i melodies per al telèfon mòbil. Les melodies acostumen a renovar-se amb una certa freqüència, per estar al dia de les cançons de moda o a les imitacions dels personatges televisius del moment.

Yo mensajes no. Los mínimos. Es que los tengo aburridos... Los mínimos: a lo mejor por la noche, alguna canción que oigo en la tele que me gusta, pues envío un mensaje politono tal... Cuando sale alguna que me gusta o tal...

Diego (Joves, municipi I)

Entre la majoria de joves no es donen aquestes pràctiques, o bé són molt més esporàdiques. Bona part dels joves les identifiquen amb formes de consum "vulgars", poc distingides, associades a la música més comercial i als programes de telescombraries. Les melodies dels seus mòbils acostumen a ser aquelles instal·lades a l'aparell per defecte i que no impliquen cap despesa addicional.

Val a dir que entre els joves els perfils d'usuaris no responen exactament als paràmetres dels adults, perquè entre ells el distanciament envers el mòbil no s'explica per l'aversion de molts adults envers les noves tecnologies, sinó per l'aversion ideològica als productes de consum. Per tant, molts joves poden fer ús, si s'escau, dels recursos tècnics no comunicatius dels mòbils: la barrera ideològica a usar-los té sobretot a veure amb si costen diners o impliquen una certa submissió als preceptes de la moda i la comercialitat. Així doncs, la gran majoria en poden aprofitar les aplicacions gratuïtes que es perceben com a útils. És el cas, per exemple, de l'ús del mòbil com a Mp3. La integració de la tecnologia Mp3 al mòbil permet fer economia d'escala i prescindir dels reproductors de música. Així, són habituals les descarregues de cançons gratuïtes baixades d'Internet cap al telèfon mòbil. La única limitació a aquest ús és la sofisticació del propi aparell mòbil i la tinença –força estesa- d'Mp3 amb majors prestacions.

M. -Jo em descarrego música, però no pagant, és a dir; de l'ordinador al mòbil...

G. -Jo haig de dir que m'he mirat el tema de la música i de moment no ho faig perquè fa pocs dies que m'he comprat el mòbil i encara no tinc l'hàbit, però em sembla que ho acabaré fent.

J. -Que sigui un MP3? No per baixar-te un politono, no?

G. -No, MP3.

Marc, Gerard i Joel (joves, municipi II)

Hi ha un altre dispositiu integrat al mòbil que darrerament està prenent una certa entitat: la càmera de vídeo. Tant entre adolescents com entre joves es rebel·la com un recurs interessant, ja que permet gravar escenes quotidianes que altrament es perdrien. En aquest sentit, la càmera de vídeo sí que té un tipus d'aplicabilitat quotidiana que la càmera de fotos no tenia. Amb la càmera de vídeo integrada al mòbil es poden recollir i distribuir narracions fictícies o escenes reals. Encara són pocs els adolescents i joves que disposen d'aquestes càmeres al mòbil, però tot fa pensar que el seu ús anirà a més. El fet de ser un recurs escàs el fa encara ara més present entre els joves hipersensuals emancipats. Els que han participat en un dels nostres grups de discussió, ens comentaven com usaven la càmera de gravar.

D. -Nosotros hacemos vídeos. Sí, en uno yo soy el que pillo. Ya verás, el vídeo está guapísimo... Mira, mira...

[treu el mòbil i ensenya un vídeo de curta durada on apareix un jove donant un fort cop a l'espatlla d'un altre jove amb un tros de pladur]

D. -Mira, el que se cae soy yo. Es un trozo de pladur, que no hace daño, sólo que hace ruido... Pero que eso no hace daño. Estábamos aburridos, trabajando, y...

R. -Sí, y yo gravé el otro día el de la cena con todos los colegas...

-¿Y los tenéis guardados?

R. -Yo hay cosas que sí.

D. -Sí.

P. -Porque a lo mejor estás con la gente allí, y te pones a gravar cosas...

R. -Mira, en este vídeo estamos todos los del pueblo...

T. -Y yo he borrado ese del día que abrieron aquél local! Que salían todos estos con la papa! Y lo he borrado, jo...

Diego, Ruben, Pablo i Toni (joves, municipi I)

Gravar-se fent rucades (a l'estil del popular programa Jackass, un dels més seguits entre els adolescents i joves d'Estats Units), en situacions d'embriaguesa, o bé com a record d'alguns fets semblen usos comuns. La càmera és un testimoni d'aquestes situacions, no pas una tecnologia que s'usi cercant qualitat artística. Com veurem en el següent capítol, entre la minoria dels adolescents que disposen de càmera i gravadora integrada al mòbil, comença a estendre's una manera de fer-la servir que pot esdevenir conflictiva: s'usa per testimoniar els conflictes o les situacions ridícules en què es pot trobar un professor dins de classe.

7. L'ús del mòbil i els àmbits de socialització

En aquest capítol volem aproximar-nos més detingudament als dos àmbits relacionals on el mòbil juga un paper particular. Ens referim a l'institut i a la família. Amb anterioritat hi hem anat fent algunes referències, però el gruix de la informació que hem presentat ens parlava sobretot d'allò a què els adolescents atorguen més sentit en l'ús dels mòbils. Per tant, hem tendit a fer referència a les relacions i usos predilectes, la majoria dels quals tenen a veure amb el vincle que els uneix als amics. Dins l'àmbit familiar i escolar, però, els nois i noies conviuen amb figures d'autoritat amb capacitat d'intervenció sobre els usos del mòbil. Els pares, òbviament, poden marcar les formes d'ús dels seus fills, tant fora com dins de la llar. A l'escola, acostumen a haver-hi normes d'ús del mòbil, i la figura del professor pot sancionar les formes amb que els alumnes en fan ús. En tots dos casos, hi ha -si més no potencialment- un xoc d'ordenaments en l'ús del mòbil entre allò que uns voldrien fer – els adolescents- i les limitacions que els altres hi imposen –els pares, l'escola-. El xoc es fa més evident en el cas dels adolescents, quan l'autoritat de pares i professors és especialment explícita.

7.1. El mòbil i la família

En anteriors capítols ens hem vist que la manera com els joves s'apropen a la telefonia mòbil varia considerablement segons la família de la procedeixen. Els nois i noies que provenen de famílies amb *usos utilitaristes* i *plantejaments ascètics o pragmàtics* envers el mòbil, tendeixen a fer-ne un ús més distanciat, marcat per l'autocontrol –no calen restriccions pressupostàries- i la consideració que el mòbil només s'ha de fer servir per necessitats imperioses. En termes generals, els adolescents que es relacionen amb el mòbil a partir d'aquests paràmetres –una minoria- tendeixen a ser fills de famílies amb un capital cultural elevat.

En canvi, els nois i noies que provenen de famílies amb *usos expressius* i *plantejaments sensuals o hipersensuals*, tendeixen a fer un ús anàleg a aquell que veuen en les seves famílies. Són els adolescents que necessiten control pressupostari extern per no passar-se en el consum; moltes vegades, als pocs dies de tenir el mòbil recarregat, ja han consumit bona part del pressupost. Fet i fet la majoria d'adolescents responen a aquestes característiques, i per tant en trobem de totes les extraccions socials. Ara bé, aquelles que extremen aquest l'ús més expressiu i sensual dels mòbils, els que en minimitzen les restriccions, és més fàcil trobar-los en famílies amb menor capital cultural. En aquests casos, la restricció més potent no té a veure amb plantejaments morals, sinó econòmics. Els pares limiten quan un excés de despesa repercuteix en el pressupost familiar, però no perquè considerin nociu un ús excessiu del mòbil. Entre els col·lectius més propers a l'ús sensual del mòbil hi trobem bona part dels adolescents nouvinguts. En aquests casos, la fascinació per un instrument que

permet la comunicació a distància incorporada és major, sobretot quan part de la família no viu en l'entorn proper.

Per tant, l'ambient familiar en general, i la percepció que tenen de la telefonia mòbil en particular, repercuteix en la manera en què els adolescents fan servir el mòbil, tant de manera indirecta – a través dels valors implícits que es transmeten en la socialització familiar- com directa –a través de la valoració moral i els límits d'ús que imposen els pares-. En aquest sentit, més enllà de la diferència que remet als usos utilitaristes o expressius hi ha altres maneres de viure el mòbil que penetren en els usos adolescents. Podríem parlar, concretament, de dos perfils més. En primer lloc, el dels adolescents amb un ús infantilitzat del mòbil. Són nois –més que noies- que empren el mòbil sobretot per mantenir-se vinculats als pares –trucar-hi o rebre trucades dels pares- o per jugar-hi, més que per estar connectats als amics. Moltes vegades un excés de zel protector dels pares pot desembocar-hi. En diem ús infantilitzat perquè és la forma d'emprar el mòbil que domina entre els nens que reben el mòbil abans dels 12 anys –abans d'entrar a l'ESO-. Aquesta forma de vinculació al mòbil accentua la pèrdua en el *llindar d'autonomia* que, per se, genera aquesta tecnologia. Pot ser un ús incentivat per pares especialment angoixats per l'autonomia creixent dels adolescents, que els veuen massa nens encara per anar sols pel món. Pares especialment reacs a gestionar el dol de la pèrdua del seu infant, transformat progressivament en un jove més independent. Això pot tenir, com a efecte no desitjat, perpetuar la infantilització d'aquests adolescents, sobretot si es dóna el cas que són nois i noies amb dificultats per relacionar-se amb els altres. En aquest cas, el mòbil, més que un instrument relacional, pot esdevenir el contrari.

En segon lloc, trobem els adolescents amb un ús juvenil del mòbil. De fet, en aquest cas el que trobem són nois i noies que fan un ús adolescent del mòbil, però amb les restriccions juvenils –és a dir, bàsicament, amb menys restriccions pressupostàries-. Quan els pares no imposen restriccions ni morals ni econòmiques, tendim a trobar aquest perfil d'adolescents, més propers al perfil d'usuaris que hem definit com a *hipersensual*. A la crida per fer un ús relacional intensiu del mòbil s'hi suma la possibilitat de fer servir alguns recursos que els adolescents tenen limitats per incapacitat econòmica. Per tant, són adolescents que truquen més que la resta. També són adolescents que reben més trucades, això sí, reclamant que siguin ells els qui truquin, ja que no pateixen els límits de despesa dels altres companys.

Ens trobem, doncs, amb pares que no han d'educar en l'ús del mòbil perquè els aprenentatges implícits ja generen autocontrol. És el cas extrem d'adolescents amb usos ascètics. Hom pot considerar aquesta una situació com a ideal, però val la pena apuntar un parell de riscos subjacents. D'una banda, pot generar major tendència a fer usar els mòbil als altres, ja siguin els pares, ja siguin els companys. És a dir, pot comportar certes conductes parasitàries: no trucar pot voler dir fer trucar els altres. D'altra banda, és molt senzill, ja en els propis adolescents, que els usos “de mínims”

derivin en un cert cofoisme tant entre els pares com entre els propis adolescents, orgullosos del seu ascetisme. El pragmatisme deriva en distinció social, en una diferenciació simbòlica respecte a la majoria dels companys, i de la població en general, que no tenen aquesta capacitat de control. Òbviament, la situació resulta especialment antipàtica quan cofoisme distingit i parasitarisme coincideixen. A més, aquesta pot ser una situació transitòria si una de les causes de l'autocontrol és que la xarxa d'amics del menor encara no respon als paràmetres d'intensitat en les relacions propis dels adolescents. Recordem aquí una cita a la que ja havíem fet referència parcialment en referir-nos al procés d'adquisició del mòbil:

-I el gran, perquè no vol mòbil?

M. -Els seus amics en tenen, i llavors alguna vegada que ha necessitat trucar-me, doncs m'ha trucat des del mòbil dels amics, o realment quan ha arribat a casa a la nit, ha trucat. És clar, no fa una vida social trepidant encara, però...

-I té algun discurs?

M. -Diu que no el necessita. Però és que és una mica repelent, entre cometes. Molt assenyat, molt gran. És en plan; "és una joguina, i en puc prescindir totalment".

Magda i Montse (pares, institut II)

D'altra banda, el gruix dels pares sí que marquen normes, si bé aquestes poden canviar molt d'intensitat i de presència segons el cas. En el segon capítol ja hem vist que la forma de regulació més present és la pressupostària. És marca un límit de consum mensual, i els adolescents han d'utilitzar el mòbil en base a aquest marge. Segons si els pares s'apropen més a un perfil *ascètic* o *sensual*, varien els paràmetres de la regulació. Hi ha pares més generosos o menys, i hi ha pares més flexibles o menys —és a dir, que accepten pujar l'assignació a meitat de mes—. Sempre hi ha una valoració moral rere aquest establiment de límits, però la percepció del que té de potencialment nociu el mòbil difereix. En uns, abusar del mòbil és dolent *per se* —els ascètics—; en d'altres, sobretot és dolent si no es respecten certs espais —com l'escola— o si l'adolescent s'acostuma a gaste massa.

Molts pares limiten la regulació als aspectes pressupostaris, però no pas tots. Molts adolescents poden usar el mòbil indiscriminadament dins de casa. No l'acaben emprant en excés perquè tenen el Messenger, que és més econòmic, o perquè prefereixen usar el telèfon fix, que no han de pagar —sobretot si disposen d'un inalàmbric que els garanteix certa intimitat—. Hi ha també força pares, però, que marquen certs espais i moments en què no s'ha d'usar el mòbil. Bàsicament en són dos: la nit, i les hores de menjar. D'arguments per no deixar d'usar el mòbil per la nit n'hi ha de dos menes: perquè s'ha de garantir el descans —tant del menor com de la resta de la família—, i perquè tenir el mòbil encès a prop és nociu per la salut. Pel que fa a l'hora de menjar, es considera que aquest és un moment en què la família es reuneix i, per tant, val la pena blindar-lo d'interferències extremes. També en aquest cas, hi ha posicions més rígides i més flexibles.

-I us diuen que l'apagueu a la nit?

V. -No. A mi em diuen que no el tingui tant a sobre i llavors el deixo una mica més lluny.

E. -A mi el mateix, perquè diuen que és dolent...

Víctor i Eva (1r ESO, institut I)

-I a casa, hi ha alguna norma, sobre com fer funcionar el mòbil, quan sí, quan no...?

M. -A l'hora de sopar, bueno, quan estem a taula, no. Bueno, si es per algo molt important sí, però si no, no. Això és una norma del meu pare, que és com la del telèfon que si estem menjant no el contestem.

S. -Jo sempreestic sola a casa, i llavors no fem res. Però quan són a casa, em fot que estem junts, menjant o el que sigui, sempre agafa el mòbil i contesta. Fins i tot a la platja, l'agafen. A vegades hem hagut d'anular viatges i tot...

A. -Jo no tinc normes de no agafar-lo ni res... A vegades dic, si ha de durar molt, que truquin després per no refredar-se el menjar...

M. -Jo l'agafo i dic que truquin més tard...

An. -Jo el tinc en silenci i no m'entero, a l'hora de menjar...

Monica, Salma, Alicia i Àngela (3r ESO, institut II)

En qualsevol cas, la restricció en els usos dins la llar s'apliquen només a les famílies on els adults estan disposats a ser congruents amb aquestes normes. Per tant, a les famílies on els pares no poden desconnectar, tampoc ho fan els fills. D'altra banda, hi ha moltes famílies on el mòbil no sona de forma prou insistent, ni durant la nit ni durant les hores de menjar, com per haver-se hagut d'explicitar aquestes normes.

Hi ha un altre àmbit on els pares poden marcar les normes d'ús, i on de fet es posicionen. Ens referim a l'àmbit escolar. Si bé la majoria dels pares entenen que els nens no poden destorbar amb el mòbil dins de la classe, i entenen que hi hagi normes al respecte, el consens és menor respecte a si això ha d'implicar tancar els mòbils o no. Molts pares no acaben d'entendre que a les seves escoles es demani tenir el mòbil apagat; si amb el mòbil silenciats ja no es molesta, quina importància té que estigui o no apagat? Encara menys consens hi ha respecte a plantejaments més extrems, els que diuen que no es pot dur el mòbil a l'escola. En aquest punt, la incomprensió és majoritària. La raó: que molts pares volen tenir els fills connectats, sobretot durant els desplaçaments de casa a l'escola, i en el moment d'eixir de classe.

F. -Es que, és clar, van dir "prohibir..." és que no post prohibir a un nano que porti un mòbil, perquè és particular, llavors s'aconsella que no es portin. Jo penso que la normativa està molt ben feta: s'aconsella que no el portin, però també diu que si es fa servir a classe o el que sigui se'ls requisa, i que el centre no es fa responsable de cap robatori. És clar, prohibir, prohibir, com ho fas? Registres les carteres cada dia? Si el nano no fa cas, és prudent i ningú s'entera de que el porta, bueno, doncs és el mateix.

L. -Y no solo eso, a lo mejor tu el móvil se lo has comprado, como he explicado antes, porque hay una franja horaria que yo no sé donde está mi hija...

F. -Pero si ella es consciente y lo apaga...

L. -Claro, exacto. Lo que te quiero decir es que la palabra prohibir es un poco fuerte, porque es que mi hija lo lleva porque yo necesito que lo lleve, porque yo considero que lo tienen que llevar.

En aquest extrem existeix un conflicte d'interessos entre la vocació educativa de l'escola –que pot demanar una desconexió del mòbil que vagi més enllà del simple fet que no soni dins de l'aula- i l'orientació normativa dels pares que, com hem vist, té molt a veure amb la seguretat que aporta saber que els fills tenen actiu el llaç de connexió mòbil. Val a dir que, si més no en els casos que nodreixen el present estudi, els pares guanyen a l'escola en la imposició dels límits d'ús del mòbil –és clar que el gruix dels adolescents se senten més proclius a la major flexibilitat proposada, implícitament o explícita, pels pares-.

Hem comentat que hi ha pares “reguladors” –la majoria, amb una escala amplíssima de matisos sobre la intensitat reguladora- i pares a qui no cal regular perquè són els propis fills els qui ho fan. En tercer lloc, trobem els pares que pràcticament no regulen, o que ho fan a posteriori –és a dir, quan hi ha algun problema en l'ús que els adolescents fan del mòbil-. Lògicament, és en aquests casos on l'ús del mòbil pot derivar en abús, si entenem per abús un nivell de despesa molt més elevada que la mitjana; un menor respecte pels espais on, en termes generals, els adolescents tenen clar que no poden molestar als altres –permetent que el mòbil soni, per exemple-; o bé una major dependència de l'*estar permanentment connectat*.

Més enllà de vincular la tipologia d'usos de mòbils a dinàmiques familiars i de tipificar els models de regulació familiar, podem destacar alguns aspectes transversals a les relacions entre pares i fills a través del mòbil. En primer lloc, (pràcticament) tots els pares i (pràcticament) tots els adolescents coincideixen en que el mòbil representa un avantatge indiscutible per una qüestió: permet fer front a situacions excepcionals de manera més satisfactòria que quan no hi havia mòbil. El mòbil fa que una situació de perill o d'urgència ho sigui menys. El cas paradigmàtic d'aquesta justificació: la major capacitat per reaccionar en cas de partir un accident de tràfic. De fet, és davant d'alguna d'aquestes situacions que moltes persones es plantegen comprar-se el mòbil –sobretot entre els adults més refractaris a tenir-lo-. L'altre causa extraordinària de compra del mòbil citada pels adults és la necessitat de tenir-lo per poder estar pendents d'algun familiar malalt –sobretot, els propis pares-.

E. -Yo no lo tuve hasta el momento que rompí el coche. Se me rompió la correa de distribución allí en el nudo de la Trinidad, tuve que cruzar dos veces los diez carriles que hay, porque allí no hay paso de peatones, que yo lo encuentro totalmente...

F. -No podías llamar ni a la grúa ni a nada.

E. -Claro, para llamar a la grúa tuve que cruzar los diez carriles, para ir a un bar que había en los bloques de enfrente para poder llamar desde el teléfono. A partir de ahí dije “Tengo móvil. Tengo móvil y cualquiera que esté con migo tendrá móvil para el momento en que lo necesite” no para otra cosa...es por el momento aquél.

Eduardo i Fina (pares, institut I)

M. -En tinc des de fa 3 mesos, perquè considerava que no en necessitava, perquè estic absolutament localitzable de 8 a 15h., i després també. Tot va venir arrel dels meus pares. Es van posar malalts, i llavors havien d'anar a l'hospital molt freqüentment, i pels contactes i organitzar-se amb els germans "vas tu, vaig jo..."

Magda (pares, institut I)

El mòbil en la gestió d'incidències extraordinàries i el mòbil com a vincle amb la família que et pot necessitar; dues causes que desencadenen la tinença entre els adults, però que, a la vegada estan molt presents en el vincle mòbil entre pares i fills adolescents. Una de les raons argüides de forma més àmplia pels adolescents per no tenir mai el mòbil apagat és poder assebutar-se instantàniament d'alguna cosa que li pugui haver passat a algun familiar. Es fa difícil pensar que als pares, als avis o a algun germà puguin patir sense saber-ho instantàniament. És un argument especialment potent per justificar el silenciament del mòbil. A espais com el cinema i, sobretot, dins de l'aula, es silencia però no s'apaga. En molts casos, l'argument té una càrrega moral; és dolent tenir mòbil però no fer-lo servir per ser conscient i poder reaccionar davant d'aquesta mena de contingències. El raonament és molt present entre els alumnes, però no és aliè als pares.

Jo el tinc encés. Sempre. A classe també. Per si passa algo... Perquè el meu germà ja ha tingut dos accidents de moto, al meu pare no sé que li va passar. Jo el tinc encés a classe, el mòbil està per emergències...

Lucia (1r ESO, institut I)

O. -Jo tampoc. Jo em sento com si no el portés. A vegades que vinc aquí i no el porto...
C. -No m'ho puc creure!

Cristina i Oriol (2n batxillerat, institut II)

L'estar connectat, la principal novetat de la telefonia mòbil, implica estar contínuament pendret de quantitat de coses pot transcendentals en nom de la possibilitat hipotètica de que en pugui passar alguna de grossa. Segurament aquesta situació exemplifica com cap altre el tipus de vulnerabilitat i d'angoixa que genera el mòbil quan no facilita allò pel que és especialment potent: generar un sisè sentit d'interacció permanent. A la vegada, posa de manifest fins a quin punt el llindar d'autonomia en les relacions paternofiliars es modifica a la baixa.

En segon lloc, la relació mòbil entre pares i fills té un punt de conflictiva. És aquesta una qüestió a la que hem anat fent menció contínuament. Ja hem vist com la gestió pressupostària, les exigències que fan els pares –que els fills els truquin, etc.- són aspectes controvertits. Així, al principi de tenir-lo, el mòbil es veu com un instrument que afavoreix l'emancipació i l'autonomia –que l'adelanta-, però ben aviat es veu també com els pares en poden fer un cert ús de control –un control que no tindrien en cas de no existir el mòbil-. Amb tot, en la balança de guanys i pèrdues el mòbil guanya la partida. Els adolescents, si bé perceben la voluntat de control patern, tendeixen a

veure aquest control com una ficció. Els pares queden tranquils amb una trucada, però la sensació és que, controlar, controlen poc.

En canvi, i sobretot en el moment en què molesta més que els pares estiguin a sobre, es comencen a veure beneficis addicionals del mòbil. Aquest permet que els pares et recullin en situacions incòmodes –quan no pots recórrer al transport públic, per exemple-. En aquest sentit, el mòbil fa que els pares siguin més un suport material del que eren abans –un altre indicatiu de la reducció del líndar d'autonomia-, normalment amb la complicitat dels propis pares, preocupats pel benestar dels adolescents. Com veurem, aquesta és una dinàmica que va més enllà de l'adolescència.

Durant l'adolescència el vincle afectiu amb els pares, a través del mòbil, és baix. Els fills fan un ús instrumental del mòbil en el vincle amb els pares. El principal reducte de vincle afectiu és de tipus més aviat retòric: tenir el mòbil permanentment encès per saber si esdevé alguna contingència de la que volem estar-ne assabentats a l'instant. Això tendeix a canviar amb l'edat, especialment quan el fill o filla s'emancipa. Aleshores la comunicació via mòbil entre pares i fills adquireix amb força una dimensió afectiva. És aquest un canal de connexió permanent entre pares i fills que alleuja el dol que es produeix en l'emancipació, tant en uns com altres. En aquests casos la connexió a través del mòbil adquireix força i el seu ús s'intensifica. Aquest ús més intensiu –i afectiu- del mòbil pares-fills també té lloc en alguns casos en els que el jove encara viu a la llar però hi fa poca vida o es coincideix poc amb els pares. Per exemple el Diego ha deixat d'anar al camping els caps de setmana amb els seus pares, ara passa el cap de setmana sol a casa:

R. -¡Pero si tu te pasas el día hablando con tu novia, y si no, con tus padres!

D. -Antes sí, pero ahora no tanto. Es sólo cuando están en el camping y no nos vemos.

Rubén y Diego (joves, municipi I)

En qualsevol cas, els estires i afluixes amb els pares tenen una altra derivada a considerar. Els pares, com a reguladors pressupostaris, moltes vegades són objecte de picaresques i enganys per part dels fills per tal de poder maximitzar els recursos del propi mòbil. D'aquestes picaresques, potser destaca el fet que molts adolescents complementen l'assignació paterna amb diners propis per poder fer servir més el mòbil, en contra del criteri patern. Una altra picaresca recurrent és usar el mòbil dels pares per trucar els amics, i així no gastar del propi saldo –sovint sense que els pares ho sàpiguen. D'aquest segon engany en poden haver versions més sofisticades, com la que s'exposa a continuació:

J. -A mi madre le molesta que me cambie la tarjeta con ella, me quede con su móvil...

No le gusta porque entonces se lo tiene que cargar ella. Pero ella tienen dos, así que no se por qué le importa tanto...

-O sea, que a veces llamáis con el móvil de vuestros padres, porque tiene más dinero....

P. -Claro. Pero a veces me voy al rellamadas, y lo borro, para que no vea a donde he llamado

Julia i Pilar (3r ESO, institut II)

A vegades són els petits xantatges els que articulen la negociació pressupostària. Els fills coneixen la importància que per als pares té saber-los localitzables, i és aquest un element que serveix per incrementar l'assignació pressupostària. La cita següent ho exemplifica:

L. -Ahora si tiene que salir y no tiene saldo sí que lo cargo.

F. -Ahí está, ahí te pillan.

L. -Claro, si tiene que salir a un sitio determinado, entonces sí que... pero sabe que hemos hecho un extra pero que no va a ser cada mes, que eso ha sido un extra y él procura pues "ya te lo daré de mis ahorros", osea que él está siempre predispuesto a colaborar si se pasa. Pero claro eso tampoco lo quiero yo, porque lo que no quiero es que se pase, lo que quiero es que él controle el gasto y el consumo.

F. -Eso es una táctica; "voy pero no tengo saldo, que lo sepas", entonces piensas, se lo cargo porque si pasa algo...

L. -Lo que pasa es a ver, que si están por aquí yo no le cargo el teléfono, porque le llamo yo y se donde está, pero si sale fuera de Rubí, entonces sí, para mas tranquilidad, porqué puede pasarle cualquier cosa en cualquier momento.

Lina i Fina (pares, institut I)

Per acabar-ho d'arrodonir, la gran majoria dels fills consideren que el seu coneixement dels recursos i potencialitats del mòbil –així com de la resta de noves tecnologies- és superior que la dels seus pares. Si el coneixement és una font d'autoritat, en aquest camp la relació jeràrquica s'inverteix, sent els fills els que miren amb certa condescendència els pares.

-Els pares se'n surten bé amb això del mòbil?

C. -Sí, perquè tenen un mòbil molt adaptat a les seves capacitats.

(Rialles)

Carol (1r ESO, institut I)

Podríem preguntar-nos fins a quin punt el mòbil no afavoreix que algunes pautes de la relació entre pares i fills no es viciïn precisament per les potencials formes de control que atorguen als pares. No ens referim ara a les derivades negatives que veiem en el retrocés del llindar d'autonomia, sinó al fet que un instrument que els pares volen per sentir-se més segurs –per poder controlar més- els adolescents, pot generar un retrocés en els vincles de confiança entre pares i fills. Si els pares volen més seguretat, els fills poden tornar-se més còmodes i dependents; si els pares volen més control, els fills poden sentir-se més proclius a bandejar formes d'autoritat que en certs aspectes poden considerar ilegítimes o, si més no, qüestionables.

Podríem preguntar-nos, en definitiva, si el control tan fràgil (ficcio de control) que possibilita el mòbil no afavoreix la desautorització dels pares. El mòbil, a partir de la

seguretat, permet certa desresponsabilització dels pares en alguns elements especialment pesats de la negociació amb els fills (horaris sobretot), i a la vegada atorga un dispositiu als adolescents, que fa fàcil el petit engany. A parer nostre, és un dels aspectes delicats de la institucionalització del mòbil entre els adolescents.

7.2. El mòbil i l'escola

L'escola i els pares, com a font d'autoritat, no sempre coincideixen en els preceptes transmesos; és quelcom que ja hem abordat en l'apartat anterior. Les escoles són força més rígides que la majoria de pares -hem d'advertir aquí que parlem a partir dels pocs casos d'escoles amb que hem mantingut contacte-. Les normes explícites en relació al mòbil, o bé impedeixen que el mòbil sigui portat a l'escola, o bé impedeixen que s'engegui durant l'horari escolar. Malgrat aquesta rigidesa, la veritat és que la majoria dels adolescents no només duen el mòbil, sinó que el porten engegat a classe, i a més en un lloc de fàcil accés.

-Vosaltres el porteu a l'institut?

(Assentiment general).

-I a classe també?

A. -En silenci.

-I on el tens?

A. -A la motxilla.

M. -Yo también, lo tengo en silencio, pero en el bolsillo.

E. -Jo el tinc a la butxaca. Moltes vegades apagat, perquè no em fio gaire... i l'apago abans d'entrar. Perquè també hi ha l'alarma i... no 'se, pot sonar.

-I tu perquè el tens en silenci en comptes d'apagar-lo?

M. -Porque es una tontería, es lo mismo, pero después veré si me han llamado...

(...)

-Us sembla bé que hi hagi gent que tingui el mòbil encès a classe?

Tots -Sí

E. -És el que ha dit ella, per si passa algo.

-Però no penseu que us poden trucar al telèfon de l'escola?

E. -Però mi familia sabe que lo tengo encendido, por mucho que lño tenga sin voz...

Antonio, Mario i Eva (1r ESO, institut I)

La disparitat entre la conducta exigida i la real és considerable. Amb tot, si més no a les escoles consultades, aital disparitat no és font de massa conflictes. Per regla general, els professors no tenen en el mòbil un element hostil que dificulta la feina a classe. Són poques les vegades que el mòbil sona a classe, i quan ho fa, la majoria de vegades és perquè algun alumne se l'ha deixat encès; això quan no és el propi professor qui se la deixat encès. La norma escolar de no dur el mòbil encès s'ha reconfigurat en una norma tàcita, generalment reconeguda, que diu que el mòbil no ha de molestar a classe. En la mesura que la norma es compleix, els casos ocasionals -i accidentals- en què el mòbil sona no representen un problema greu, sinó una incidència sense més importància.

-A classe el tenen apagat?

M. -En silenci. En silenci o apagat.

I. -Probablement el tinguin en vibració. El que no sentim és el soroll.

Mi. -Alguna vegada sona algun, però...

J. -Però no és molt freqüent.

Maria, Isidre, Miquel i Jordi (professors, institut I)

Dins de les aules no fan nosa... De tant en tant pots trobar-te amb situacions d'aquestes... com la d'utilitzar la calculadora, o que t'has deixat el rellotge al despatx, "algú té hora" i et treuen el mòbil "sí, quina hora vols?".

Ton (professors, institut I)

De fet, bona part dels professors no són massa conscients ni tan sols de la norma tàcita que fa que el mòbil no soni, però que estigui en funcionament. Molts no saben massa si els alumnes tenen el mòbil apagat o desconnectat. La diferència entre una o altra cosa no comporta diferències significatives. Molts, a més, no són massa conscients de fins a quin punt el mòbil funciona a classe més enllà de la latència de tenir-lo silenciàt. El cert és que la majoria de nois i noies no fan ús habitual del mòbil dins de classe per trucar, però estan pendents de si reben alguna trucada o missatge. El mòbil es té en llocs accessibles; si es duu pantaló, a les butxaques; si no es pot recórrer a les butxaques, ocult entre les mànigues del jersei. Si passa alguna cosa fora de l'habitual, la connexió mòbil entra en funcionament, de manera que les notícies corren fins i tot dins de l'hora de classe. Quan hi ha una expulsió, un conflicte a l'aula, etc., aquesta informació flueix perquè sempre hi ha algun noi que envia un missatge explicant-ho, i amics d'altres aules pendents de rebre aquesta mena de missatges. Per tant, la comunicació no és habitual, però la xarxa comunicativa s'activa quan s'escau. El següent comentari d'un professor ho exemplifica:

L'altre dia va haver-hi moguda a una classe, una discussió. I a l'hora següent, quan vaig anar a l'altres classe, ja tots se n'havien assebatat. Això és pel mòbil, segur, perquè no havien tingut temps de parlar entre classe i classe.

Ton (professor, institut I)

El cas anterior posa de manifest fins a quin punt el sisè sentit, fins i tot en estat de latència, té importància. Els adolescents optimitzen aquesta latència com ningú: l'activació dels sentit només es dona quan cal, i es fa sense trencar certes normes de convivència (que l'activació no molesti).

Reprenem el fil del posicionament dels professors en relació a aquesta manera de gestionar la presència del mòbil a l'aula. Alguns, com dèiem, no reconeixen la diferència entre tenir el mòbil encès o no dins de l'aula. D'altres, en canvi, sí que són conscients que els alumnes fan servir el mòbil a l'aula, malgrat no estar permès. En

aquest cas, els propis alumnes saben que hi ha professors que, si la cosa no va més enllà de certs límits, ho permeten tot fent veure que no se n'adonen.

S. -Diuen que l'apaguis, però jo li trec el so i ja està.

-És a dir, que la norma és que l'apagueu

An. -Però no l'apaguem...

-Però el que feu és que el silencieu...

An. -Sí.

A. -És que els profes tampoc no s'enteren. I tampoc et diuen res, si et veuen... però és que tampoc se n'han d'enterar...

Salma, Àngela i Alicia (3r ESO, institut II)

Alguns simulen perquè volen evitar conflictes amb els alumnes, sobretot en el cas que fer servir el mòbil no destorbi el ritme de la classe. D'altres són tolerants perquè l'assignatura que donen permet ser especialment flexible –per exemple, professors d'assignatures de perfil més pràctic, com ara dibuix o tecnologia-. En canvi, hi ha professors que són especialment inflexibles, i no toleren que el mòbil soni a classe. D'altres professors modifiquen el seu grau de flexibilitat en funció del seu humor –si més no, aquesta és la percepció dels alumnes-.

- I a l'escola, hi ha unes normes d'ús?

J. -Teòricament sí.

R. -Teòricament, els mòbils no poden aparèixer a l'aula.

M. -I si els confisques, fins que vingui el pare a buscar-los.

J. -Jo, per exemple, si els agafo, el guardo només fins a final de l'hora de classe, i després els hi torno. No estic disposat a haver d'aguantar els pares...

M. -Jo no els agafo.

Joan, Ricard i Martina (professors, institut II)

La disparitat és considerable, i allà on més s'evidencia és en el càstig que comporta usar el mòbil a classe. Alguns professors no fan res, o només adverteixen que allò no està permès; d'altres retiren el mòbil a l'alumne fins el final de classe; finalment, hi ha els que requisen el mòbil durant períodes més llargs de temps. Aquesta darrera opció és la que desperta major malestar entre els alumnes, atès que es considera un abús que, en alguns casos, pot desencadenar en enfrontaments explícits. A més, a vegades els pares tampoc estan massa conformes amb aquesta mena de sancions; ja hem exposat abastament la importància que els pares atorguen a que els seus fills duguin el mòbil a sobre. En qualsevol cas, entre els normes explícites de l'escola –força restrictives- i la realitat molt més flexible dels usos mòbils a l'escola, els professors s'hi posicionen, com a agents sancionadors, de maneres força diferents. Amb tot, no cal dramatitzar les conseqüències d'aquesta disparitat de criteris; possiblement sigui un element educatiu força potent, que remet a estils d'autoritat diversos –com de fet els hi ha fora de l'àmbit escolar.

Però el que genera més malestar entre els alumnes és una altra conducta dels professors –d'alguns professors-: que es permetin a ells mateixos saltar-se les normes d'ús del mòbil. En això nois i noies comparteixen criteri: no pot ser que hi hagi professors que facin servir el mòbil dins de l'aula, i en canvi no permetin que els alumnes ho facin.

A. -Una vegada una profe va haver d'agafar el mòbil per una emergència, ens ho va dir i la vam deixar agafar-lo, però en canvi ella no ens deixaria a nosaltres agafar-lo per una emergència.

An. -Sí, això és veritat.... Si tu tens un problema, no el pots agafar...

Alicia i Àngela (2n batxillerat, institut II)

Es interessant que, en relació al mòbil, les jerarquies d'autoritat escolar no facin pensable, des del punt de vista dels adolescents, que les normes que afecten l'estament dels professors i dels alumnes no siguin les mateixes. Les normes que afecten els usos del mòbil són vistes com a transversals: o afecten tothom, o no afecten ningú. No es percep que, per la posició estructural, hi hagi individus amb més autoritat que d'altres a l'hora de mantenir el sisè sentit més actiu. Possiblement és aquest un dels punts de tensió, quant a la regulació social dels usos del mòbil, encara per resoldre. Si més no, la lògica normativa horitzontal que els adolescents consideren com a legítima pot entrar en conflicte en la regulació dels usos que pugui haver en altres àmbits, com ara el laboral.

En qualsevol cas, tot sembla indicar que és més fàcil trobar professors que no pas alumnes que fan un ús explícit i que interromp el ritme de la classe. Hi ha alumnes que transgredeixen la norma implícita que fa no destorbar amb el mòbil, però solen ser un sector marginal de l'alumnat. En canvi, hi ha professors que consideren legítim interrompre la seva classe per contestar el mòbil; si més no, que s'autoadministren els criteris per considerar quan una trucada és prou urgent com per haver de ser atesa.

El fet que el mòbil no esdevingui una molèstia quotidiana a les aules no significa que els professors tinguin una percepció positiva, o bé que siguin indiferents, al mòbil en concret i a les noves tecnologies en general. La percepció que tenen els professors tendeix més aviat a ser negativa, malgrat no reconèixer el conflicte quotidià a les aules. És més fàcil trobar professors que destaquen les conseqüències negatives de la relació dels alumnes amb mòbils i noves tecnologies que no pas el contrari. La dependència envers les noves tecnologies, l'impacte sobre el caràcter dels menors, la menor dedicació als estudis, o la pèrdua d'aptituds cognitives abunden en les mencions a aitals efectes negatius. A continuació en destaquem algunes cites que ho exemplifiquen:

M. -També ha transformat molt els nens.... en molt impacients. Ara tot és molt immediat, el mòbil és immediat, les informacions... s'han tornat molt impacients, són nanos que ho volen tot molt ràpid, dit i fet... Tu tranquil lament et podies esperar sis

hores a arribar a casa a explicar, o cinc hores a veure aquella persona per comentar... Ara que tenim aquesta facilitat és tot immediat, i jo penso que això també està canviant caràcters.

Mi. -Nosaltres hem tingut l'experiència del viatge. Un viatge amb mòbil o sense mòbil són dos viatges diferents. Hem estat una setmana a Itàlia. Tots anaven amb el mòbil: han explicat als seus pares en directe el viatge. No podien esperar a arribar...

Maria i Miquel (professors, institut I)

Sí, però és una mica com en tot. L'escola és un engranatge, i pots fer com en tot. Jo intento dir que tenir un mòbil significa ser consumidor de mòbil la resta de la vida. I sempre els hi dic que com adolescents, no els fan cas per res, la seva opinió no s'escolta, però en canvi com a consumidors potencials, tota la publicitat va dirigida cap a ells, i els hi explico per a què siguin una mica conscients. Feu el que vulgueu, vivim on vivim i no pots anar tampoc d'anacoreta, però sigueu conscients de que usant el mòbil com tantes altres coses, doncs... passaràs a ser un consumidor més, i tota la teva vida estaràs enganxat a un mòbil.

Martina (professora, institut II)

Com a educador només hi veig desavantatges, com a pare li veig avantatges. Però com a educador no veig que amb el mòbil els alumnes hagin guanyat res.

Miquel (professors, institut I)

Per tant, l'ús del mòbil no és percebut com a problemàtic dins de l'aula, però en canvi sí que és vist com a problemàtic pel tipus d'hàbits que genera en els adolescents. Ara bé, el fet que el mòbil no interfereixi en la quotidianitat de l'aula no significa que la telefonia mòbil no sigui una font de problemes a l'escola. El principal problema, si més no a les escoles contactades, és el dels robatoris. El telèfon mòbil, com hem vist en el primer capítol, és un producte que atorga estatus entre els adolescents en funció del seu grau de sofisticació. Per tant, és una tecnologia subjecte a desitjos i enveges. A més, és un producte petit, fàcil de sostroure. Juntament a l'mp3, és un dels gadgets tecnològics més susceptibles de ser robats.

L. -I aquí la gent no és que sigui molt de fiar....

A. -Hay mucho chorizo.

L. -Hi ha molt gamberro, i jo el mòbil a la motxilla no me'l poso mai, perquè a l'hora de patir... no seria el primer cop, l'mp3, el mòbil....

Lucía i Antonio (1r ESO, institut I)

-Són freqüents els robatoris de mòbil dins de l'institut?

T. -És molt freqüent... dins de l'institut i fora de l'institut també. El cas més divertit és quan ets capaç de trobar un mòbil robat que li han robat a un altre, i després quan li demanes els papers resulta que no té papers perquè aquest mòbil ja era d'algú altre. Hi ha un mercat increïble... Això pel que fa als robatoris. Després la pertorbació de les classes: mòbils que sonen... Ja han entès que els han de desconnectar, però hi ha uns que van amb els seu mòbil i uns altres que es dediquen sistemàticament a jugar amb el mòbil. Com podien haver jugat amb una altra cosa, eh? Però estan jugant...

Ton (professor, institut I)

Els robatoris preocupen els alumnes en tant que en poden ser les víctimes. Molts nois i noies comenten que una raó adicional per dur el mòbil a sobre, i no a la motxilla, és la por als robatoris.

Hi ha encara una altra preocupació emergent relacionada amb els mòbils. En la mesura que es comenta a generalitzar l'existència de mòbils que incorporen càmera gravadora digital, hi ha professors que comencen a sentir-se potencialment gravats dins de l'aula. Possiblement és aquest un nou gadget del mòbil que pot tenir més èxit que d'altres precedents. Com ja havíem apuntat, la càmera gravadora permet testimoniar aconeixement i posar en evidència situacions que es donen dins del context de l'aula. La emergencia de tota una cultura de les gravacins domèstiques digitals a Internet no fa més que reforçar l'impacte d'aquest ús del mòbil. El mòbil pot trencar la lògica efímera i íntima que regula les relacions dins de l'aula, per fer-la pública i registrada. En termes generals, és un testimoniatge que serveix als nois i noies per fer mofa dels professors. Però el canvi en la lògica implícita de la relació docent-alumne pot tenir repercussions, perquè reconfigura la relació de confiança entre les dues parts. El professor cada vegada pot estar menys segur de si la seva audiència és exclusivament el grup d'alumnes que en el moment de la classe té davant seu, o bé si serà un personatge ridiculitzat davant d'una altra audiència.

Mi. -Jo crec que dels mòbils ara el més conflictiu és el tema fotos, que en qualsevol moment et poden capturar una imatge, una fotografia...

T. -O quan, que això ens ha passat i va generar un expedient disciplinari, es fa una agressió a un company per filmar-lo i després passar-ho. Això ha passat, "anem a fer fotos per passar-les després, fotos que siguin denigrants per a la persona".

Mi. -És més difícil de controlar que estiguis a classe i algú amb un mòbil et faci una foto, no?...

J. -O et gravi.

Mi. -... o et gravi. No és només un aparell de telefonia...

Miquel, Ton i Jordi (professors, institut I)

La situació canvia amb el pas a la universitat o al món laboral. Les pautes de regulació en l'ús de la telefonia mòbil canvien segons la feina que es desenvolupa. En qualsevol cas, la qüestió és massa complexa com per abordar-la amb rigor en el marc de la present investigació. Sí que podem apuntar que la principal diferència entre l'institut i la universitat és que a la universitat les normes d'ús encara són més flexibles, fins arribar el punt que no és impensable la possibilitat de sortir de classe per atendre una trucada del mòbil.

8. Conclusions

Al llarg de l'assaig hem mirat de caracteritzar els usos que adolescents i joves fan del mòbil i analitzar quines implicacions tenen aquests usos sobre la reorganització normativa de les relacions tant entre els propis adolescents i joves com amb els seus pares. També ens hem aproximat a la lògica que ordena els usos del mòbil dins de les aules i els instituts, espais on els adolescents ocupen bona part de la seva vida quotidiana.

En primer lloc hem analitzat el procés d'adquisició del mòbil en l'adolescència. La incorporació a aquesta tecnologia s'ha institucionalitzat al voltant de l'entrada a l'ESO és pràcticament universal. En aquest moment coincideix la demanda dels preadolescents a tenir-lo, amb la voluntat dels pares a cedir a la demanda. Per a nois i noies, el mòbil és un marcador simbòlic del pas a l'adolescència. A més de la seva utilitat perquè atorga una major autonomia i permet estructurar i fer permanents les xarxes relacionals i afectives amb els amics, l'adquisició del mòbil esdevé una mena de ritus de pas d'entrada a l'adolescència, paral·lel al canvi d'institució educativa i a la maduració sexual pròpia de la pubertat. Com la sexualitat, l'*estar connectat* és un sisè sentit que es desenvolupa en aquell moment. Però per als pares el mòbil no té menys importància. Accedeixen a comprar-lo perquè permet tenir localitzables de forma permanent els adolescents, fent menys traumàtica la progressiva adquisició d'autonomia. Els fa sentir més segurs. El mòbil permet minimitzar les pors i també el dol per la infantesa perduda dels seus fills. Moltes vegades els pares fins i tot s'avancen a la petició de mòbil dels fills o, si més no, no es fan pregar massa.

En temes generals, els pares controlen la despesa que els adolescents fan del mòbil. A més, hi ha pares que miren de regular la desconnexió del mòbil a certes hores, especialment durant els àpats, i en alguns casos, durant la nit. Més enllà d'això, els pares no restringeixen usos del mòbil, més aviat tendeixen a exigir als adolescents que estiguin localitzables a través del mòbil en gairebé tot moment. Es configura un pacte implícit entre pares i fills. Els fills se senten més autònoms gràcies al mòbil, perquè poden fer la seva; el mòbil comporta l'adquisició d'espais d'autonomia de forma més precoç i la flexibilització dels horaris de tornada a casa. Els pares per la seva banda se senten més segurs si poden estar assabentats de les contingències dels seus fills.

Aquest acord implícit de pares i fills és còmode per les dues bandes, però té dues contrapartides. D'una banda, es rebaixa el llinard d'autonomia dels menors, que tenen un vincle permanent amb els pares al qual sistemàticament poden recórrer. De l'altra, la ficció de control paterna pot desembocar en un cert estovament dels pactes de confiança entre pares i fills.

L'altre institució que té capacitat reguladora sobre l'ús del mòbil dels adolescents és l'institut. Sobre el paper, el marc regulador dels usos del mòbil és rígid i restrictiu. A la

trobem en els dos perfils intermedis: els pragmàtics i els sensuals. Més minoritaris són els dos tipus extrems: els ascètics i els hipersensuals. Els usuaris ascètics es caracteritzen per mantenir una actitud de certa aversió al mòbil, de manera que fer-ne ús és més una conseqüència inevitable dels temps actuals que no pas quelcom buscat. Fan un ús de mínims del mòbil, i solen tenir un discurs distingit i exhibicionista del seu distanciament respecte la tecnologia mòbil. Els usuaris pragmàtics no es resisteixen al mòbil, però tampoc s'hi deixen seduir plenament. Miren d'emprar el mòbil només per usos de tipus utilitarista i p no caure en usos expressius no imprescindibles que tenen costos econòmics. En canvi, els usuaris sensuals perceben el mòbil de manera més positiva, i n'aprofiten les possibilitats tant des d'un punt de vista utilitarista com també des d'una dimensió expressiva. El mòbil permet estar connectat i compartir amb els amics més del que es podia fer abans de la seva existència, i això és vist com a quelcom positiu, que millora les condicions de vida. L'únic límit que s'autoimposen en l'ús del mòbil és de tipus pressupostari. Finalment, els usuaris hipersensuals no només veuen amb bons ulls la tecnologia mòbil, sinó que la usen de manera incontinent. Això inclou fer ús de recursos i novetats costoses; miren d'estar a la última en tecnologia mòbil. A més, entre ells hi trobem els principals consumidors dels serveis lucratiu que s'ofereixen a través del mòbil.

Entre la minoria dels usuaris ascètics és més fàcil trobar-hi a persones amb un elevat nivell de capital cultural. Per contra, entre la minoria dels usuaris hipersensuals és més fàcil trobar-hi individus amb un baix nivell de capital cultural. En canvi, els perfils dels pragmàtics i els sensuals estan més indiferenciats.

Els adolescents tendeixen a reflectir el perfil d'usuaris dels seus pares. Els pares ascètics i pragmàtics, amb més reserves morals sobre la bondat de la telefonia mòbil, solen transmetre, de manera implícita o explícita, la preocupació per un ús racional del mòbil. En canvi, els pares sensuals solen limitar a la qüestió econòmica la regulació dels usos adolescents. Però tot i que en els adolescents hi detectem indicis dels perfils paternals, aquests són menys clars. L'adolescència condiona a fer usos expressius dels mòbils i a no percebre negativament una tecnologia que, a més de simbolitzar l'abandonament de la infantesa, està plenament naturalitzada. El perfil dels ascètics és, per tant, pràcticament inexistent. D'altra banda, la limitació econòmica la tenen pràcticament tots els adolescents, de manera que també són marginals els usuaris hipersensuals. Quan no es disposa de recursos, no es poden assumir certs usos, per més que cridin l'atenció. El que sí es detecta és una major inclinació de les noies per fer un ús expressiu del mòbil.

Hi ha adolescents que usen el mòbil de manera diferent a la majoria. D'una banda, tenim adolescents que en fan un ús infantilitzat. Més que no pas prioritzar-ne l'ús per (re)crear llaços relacionals amb els amics, el fan servir per jugar i per estar connectats amb uns pares més preocupats que la mitjana. D'altra banda, tenim adolescents que en fan un ús juvenil. Són joves a qui els pares els permeten major nivell de despesa,

pràctica, però, hi ha un acord de convivència entre alumnes i professors que permet als nois i noies tenir el mòbil connectat i a mà si no es fan notar en el seu ús; és a dir, bàsicament el mòbil silenciós. Per tant, el mòbil no esdevé, en termes generals, una tecnologia molesta dins les aules. Ara bé, el mòbil és font d'alguns problemes dins dels instituts. A part de la molèstia ocasional que pugui generar a alumnes que no es regeixen per l'acord implícit exposat, el principal problema percebut per alumnes i professors és el dels robatoris. Addicionalment, comença a aparèixer un problema afegit. El fet que entre les noves aplicacions dels mòbils s'hi integri la camera de vídeo, fa que alguns dels implícits que regulen la relació professors-alumnes dins de l'aula trontollin: ens referim a la confiança dels professors en que la vivència de l'aula és efímera i íntima –és a dir, no deixa rastre-.

Bona part de l'assaig l'hem destinat a reflexionar sobre la manera en que adolescents i joves fan servir el mòbil. Uns i altres difereixen en el sentit que atorguen a aquest ús, i també en la forma amb què l'usen. Els adolescents han adquirit el mòbil en el mateix moment en que l'han adquirit els companys del seu entorn. L'opció de no tenir-ne s'esvaeix. En general no tenen massa capacitat de despesa, i depenen econòmicament dels pares. A més, els amics amb qui volen estar connectats solen ser també nois i noies amb què es veuen sovint –companys de l'escola, de l'esplai, del club esportiu, del càmping de cap de setmana...-. Tots aquests elements es combinen i generen una forma particular d'apropiació de la tecnologia mòbil. Els adolescents parlen poc pel mòbil, perquè és car. La comunicació via Messenger és molt més eficient per fer petar la xerrada en els moments en què s'està a casa –espai on es passa bona part del temps de lleure-. En general, usen més el mòbil per recrear contínuament els vincles relacionals amb els amics que no pas per comunicar-s'hi. És per això que els SMS i sobretot les trucades perdudes tenen un paper preminent.

En canvi, els joves sí que fan ús del mòbil com a mecanisme comunicatiu. Amb el pas de l'adolescència a la joventut el context social de referència de la persona canvia. El grup d'amics es fidelitza, i cada vegada més gira entorn a l'adscripció a gustos, percepcions ideològiques i cultures juvenils compartides. A la vegada, desapareixen els espais quotidians de referència on els amics es trobaven per força de forma quotidiana –sobretot, l'institut-. El temps de lleure s'ocupa menys a la llar, i pren entitat com a moment en què el jove fa allò que desitja. A nivell econòmic, els joves disposen de més diners, ja sigui per cessió paterna, ja sigui per disposar de recursos propis. Així les coses, el mòbil pren rellevància com a dispositiu comunicatiu. Es fa servir més per trucar i pren entitat com a producte de primera necessitat; tant per estar informat dels moviments del grup d'amics en els temps i espais de lleure, com per estar localitzable en cas de reclam per part dels companys.

D'altra banda, en diferents moments hem parlat de les diferències en el perfil d'usuaris del mòbil. En relació a la població general, hem tipificat quatre perfils: els usuaris ascètics, els pragmàtics, els sensuals i els hipersensuals. La majoria dels usuaris els

amb la qual cosa poden fer servir el mòbil de maneres que per altres adolescents és gairebé un luxe: sobretot, poden trucar més (com fan els joves).

Entre els joves, els perfils d'usuari també són diferents als dels adults. D'entrada, la majoria dels joves veuen la tecnologia amb la mateixa naturalitat que els adolescents, per més que hi hagin accedit a edats més. Per tant, l'aversion a la tecnologia que poden tenir molts adults, entre els joves és menys present. Tot i així, entre els joves sí que hi trobem usuaris ascètics i hipersensuals. De fet, tot ens fa pensar que els usuaris hipersensuals poden ser un volum considerable, perquè les condicions d'existència de molts joves ho afavoreix. Molts tenen recursos econòmics i, o bé no estan emancipats, o bé no tenen fills depenents, per la qual cosa poden permetre destinar més recursos econòmics al mòbil. També trobem usuaris ascètics, si bé la seva resistència al mòbil té més a veure amb l'aversion a la societat de consum que a una societat massa tecnològica. A més, els joves tendeixen a haver de fer un ús més expressiu del mòbil per les pròpies exigències del seu teixit relacional.

El mòbil té un impacte considerable en la vida d'adolescents i joves, però és un impacte poc problematitzat i poc cridaner. L'ús del mòbil no acostuma a produir dissonàncies en les relacions i els espais socials preexistents. La manera d'usar el mòbil s'ha adaptat de manera poc traumàtica als diferents contextos d'ús. S'ha anat arribant a consensos diferents que fan que l'ús del mòbil no generi grans problemes ni a l'escola ni a dins de la llar, perquè, si cal, es manté el sisè sentit prou latent com per no destorbar als demés. En altres espais, com ara el grup d'amics, la interferència del mòbil s'acostuma a tolerar sense més. Aquesta mena de dissonàncies semblen ser més comunes en el món dels adults que no pas en el món dels adolescents.

En canvi, l'impacte sobre l'estructura emocional pot tenir major volada. Hem parlat de la disminució del llindar d'autonomia que comporta la connexió i pseudovigilància dels pares. També de la potencial disminució de les relacions de confiança, tant entre pares i fills –perquè els pares deleguen en el mòbil funcions educatives– com en les relacions dins de l'aula –perquè allò que hi passa pot quedar registrat, pot deixar una petja de conseqüències poc previsible–.

A més, certs usos del mòbil fa possible un distanciament en el procés comunicatiu que afavoreix una certa sensació d'omnipotència. Hom pot sentir que controla i regula la seva xarxa relacional, perquè veu qui està trucant i pot decidir com reaccionar-hi –des d'atendre la trucada fins a no fer-hi cas–. També es pot tenir una certa sensació de blindatge d'invulnerabilitat davant situacions que poden ferir emocionalment i davant de les quals es pot prendre distància –per exemple a l'hora de contactar amb algú per qui sents interès sexoafectiu–. A la vegada, es pot fer front a situacions socials incòmodes de manera menys exposada –per exemple, tallar amb una parella poc consolidada–. El mòbil fa les relacions més fàcils, més còmodes, més previsible, i ens permeten cert blindatge emocional.

En definitiva, el mòbil redimensiona les relacions. Més enllà de la percepció genèrica de que ens manté connectats a una xarxa de possibilitats infinites; més enllà d'aparèixer com un aparell multiplicador del tramat relacional, la nostra sospita és que reforça les obligacions comunicatives i relacionals dins del grup de les persones properes, però en canvi ens permet prendre distància en les relacions amb més anònimes. El món social, compost bàsicament per individus anònims o poc coneguts, es tendeix a presentar com a més hostil. És imprevisible en un entorn més marcat per la previsibilitat. És invasiu a través d'un aparell que permet una invasivitat no desitjada. A la vegada, hi podem fer front de manera distanciada, sense exposar-nos emocionalment o fer front a convencions incòmodes. El mòbil fa més light les relacions socials pesades, i més pesades les relacions íntimes. Tot plegat no afavoreix l'establiment de relacions empàtiques amb els altres, ni el manteniment de les convencions relacionals que fonamenten l'ordre social. Al mateix temps ens fa més neuròtics en les relacions íntimes, pendents d'emergències hipotètiques a què cal donar resposta immediata. La comoditat ens pot deshumanitzar amb els altres, i hiperhumanitzar amb el restringit grup dels nostres.

Podríem preguntar-nos si el mòbil més que afavorir la societat xarxa de comunicacions, no afavoreix una societat nínxol, replegada sobre ella mateixa i els espais íntims on ens refugiem. En qualsevol cas, és aquí on detectem certs riscos en la institucionalització del mòbil. Les relacions socials s'amotllen a l'emergència de qualsevol tecnologia de manera força harmònica. Les ciutats es van adaptar als cotxes. Els espais d'interacció social s'adapten a la telefonia mòbil. Però aquesta adaptació no eludeix certes qüestions d'ordre més profund. El cert és, però, que aquestes transformacions psicosocials només prenen forma en la mesura que la tecnologia manté una afinitat amb les característiques del nostre temps i de la nostra manera de ser.